

**T. C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MİMARİ TASARIMDA ULAŞILABİLİRLİK KAVRAMININ
TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANICILARI AÇISINDAN
İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine İSKENDER

(1109312001)

Anabilim Dalı: MİMARLIK

Programı: Mimari Tasarım

Tez danışmanı: Yard.Doç.Dr. Emrah TÜRKYILMAZ

NİSAN 2015

**T. C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MİMARİ TASARIMDA ULAŞILABİLİRLİK KAVRAMININ
TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANICILARI AÇISINDAN
İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine İSKENDER

(1109312001)

Tezin Savunulduğu Tarih: 10 NİSAN 2015

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Emrah TÜRKYILMAZ

Jüri Üyeleri : Doç.Dr. Aslı SUNGUR ERGENOĞLU

Öğr.Gör.Dr. Can GÜNGÖR

NİSAN 2015

ÖNSÖZ

Babama...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vii
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xiv
ABSTRACT	xv
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı	1
1.2 Araştırmanın Kapsamı.....	1
1.3 Kuramsal Çerçeve.....	2
1.4 Araştırmanın Yöntemi	6
2 ENGELLİ / ÖZÜRLÜ TANIMLARI	8
2.1 Engelli Amerikalılar Yasası	8
2.2 Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme.....	10
2.3 Dünya Sağlık Örgütüne Göre Engelli Tanımı.....	10
2.4 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Engelli Kişi Tanımı	11
2.5 Türkiye Cumhuriyeti'nde Engelli Tanımı.....	12
2.5.1 Özürlüler Yasası.....	12
2.5.2 Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik	13
2.5.3 Türk Standartları Enstitüsüne Göre Engelli Tanımı.....	13
2.5.4 Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na Göre Engelli Tanımı	14
2.5.5 Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.....	14
2.6 Bölüm sonucu	14
3 TÜRKİYE'DE ULAŞILABİLİRLİK MEVZUATI	15
3.1 İmar Mevzuatı.....	15

3.1.1	Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği	15
3.1.2	Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği	16
3.2	Özürlüler Kanunu.....	17
3.3	Yerel Yönetimler Mevzuatı.....	19
3.4	Türk Standartları Enstitüsü Bina İçi, Bina Yakın Çevresi ve Açık Alanları Kapsayan Standartlar	20
3.5	Ulaşılabilirlik Stratejisi'nin Gerekliliği	21
3.6	Mevzuat Düzenlemeleriyle İlgili Aksaklıklar ve Eksiklikler	22
3.7	Ulaşılabilirlik Eylem Planı	23
3.8	Bölüm Sonucu	23
4	ÖZÜRLÜLÜK VE ENGEL TÜRLERİ.....	24
4.1	Özürlülük Türleri	24
4.1.1	Fiziksel Özürlüler	24
4.1.2	Görme Özürlüler	24
4.1.3	İşitme Özürlüler.....	24
4.1.4	Zihinsel Özürlülük.....	25
4.1.5	Geçici Özürlülük	25
4.2	Engel Türleri	25
4.2.1	Fiziksel Engeller.....	25
4.2.2	Davranışsal Engeller	25
4.2.3	Maddi Engeller	25
4.2.4	Sistemik Engeller	26
5	TEKERLEKLİ KOLTUK.....	27
5.1	Standart Tekerlekli Koltuk.....	28
5.2	Büyük Tekerleri Önde Olan Tekerlekli Koltuklar	29
5.3	Kollu Tekerlekli Koltuk	30
5.4	Elektrikli Tekerlekli Koltuk	31
5.5	Spor Yapmak İçin Kullanılan Tekerlekli Koltuklar	31
5.6	Tuvalet İhtiyacı İçin Kullanılan Tekerlekli Koltuklar	33
5.7	Seyahat İçin Kullanılan Tekerlekli Sandalyeler	33
5.8	Farklı Fonksiyonlu Tekerlekli Koltuklar	33
6	BİNA KAPSAMINDA ALINACAK TEDBİRLER	35
6.1	Bina girişleri	35
6.1.1	Ulaşılabilir Giriş	36

6.1.2	Ulaşılabilir Alternatif Giriş	36
6.1.3	Girişlerde Olması Gereken Elemanların Düzenlenmesi	37
6.1.4	Giriş ve Giriş Kapısı.....	41
6.1.5	Bina İçi Yatay Dolaşım.....	45
6.1.6	Sirkülasyon Alanları-Koridorlar, Holler	52
6.2	Bina İçi Dikey Dolaşım	56
6.2.1	Asansörler.....	57
6.2.2	Merdivenler	62
6.2.3	Merdiven Asansörü	65
6.3	Islak Hacimler	67
6.3.1	Tuvalet Yerleşimi.....	67
6.3.2	Banyo Yerleşimleri	72
6.3.3	Banyo Yan Elemanları	74
7	ALAN ÇALIŞMASI	77
7.1	Seçilen Örnek Projeler	77
7.1.1	Avrupa Konutları TEM-2 Projesi (1.proje).....	77
7.1.2	Hoşdere Konutları 1.Etap Projesi (2.proje).....	78
7.1.3	Körfez Kent Toplu Konut Projesi (3.proje)	79
7.2	Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Ulaşılabilirliğinin Seçilen Örnek Projeler Üzerinden Analiz Edilmesi.....	80
7.2.1	Yapı İçinde İncelenecek Alanlar	80
7.2.2	Minimum Gereklilikler	81
7.3	Örnek Projelerin Analizi.....	82
7.3.1	Avrupa Konutları TEM-2 Projesi (C Blok).....	82
7.3.2	Hoşdere Konutları 1.Etap Projesi.....	90
7.3.3	Körfez Kent Toplu Konut Projesi	95
7.4	Bölüm Sonucu	100
8	SONUÇ	102
9	KAYNAKÇA.....	103
EKLER.....		106
EK 1 Ulaşılabilirlik Eylem Planı.....		107

KISALTMALAR

EAY	:	Engelli Amerikalılar Yasası
İEK	:	İstihdam Eşitliği Komisyonu
TDK	:	Türk Standartları Enstitüsü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Kayıtlı olan özürlü bireylerin özrün ortaya çıkış zamanı, özrün nedeni ve özür türüne göre dağılımı (2010).	3
Tablo 2 Kayıtlı olan özürlü bireylerin yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemelerinin, özürlü bireyin kullanımına uygun olup olmadığı hakkındaki düşüncelerinin özür türüne göre dağılımı (2010).	4
Tablo 3 Rampaların eğimi, uzunluğu ve yüksekliğine ilişkin tavsiye edilen değerler tablosu (BM 2004).	39
Tablo 4 Örnek projelerin minimum gerekliliklere uygunluğu.....	101

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 5.1 Tekerlekli Koltuk Çeşitleri	28
Şekil 5.2 Standart Tekerlekli Koltuk.....	29
Şekil 5.3 Büyük Tekerlek Önde Koltuk.....	30
Şekil 5.4 Kollu Tekerlekli Sandalye	30
Şekil 5.5 Elektrikli Tekerlekli Koltuk.....	31
Şekil 5.6 Spor Yapmak için Kullanılan Tekerlekli Koltuklar.....	32
Şekil 5.7 Tuvalet İhtiyacı İçin Kullanılan Tekerlekli Koltuk	33
Şekil 5.8 Farklı Fonksiyonlu Koltuklar.....	34
Şekil 6.1 Ulaşılabilir giriş alternatifleri (http://www.ada.gov/business/accessiblemtg.htm).....	36
Şekil 6.2 Ulaşılabilir giriş alternatifleri (http://www.ada.gov/business/accessiblemtg.htm).....	37
Şekil 6.3 Bina girişi düzenlemesi (http://www.stadtentwicklung.berlin.de/bauen/barrierefreies_bauen/de/handbuch.shtml).....	38
Şekil 6.4 Rampalarda güvenli eğim aralıkları (BM,2004).....	39
Şekil 6.5 Trabzanlar ile ilgili özellikler (TS 9111 Şekil 5).....	41
Şekil 6.6 Rampalı sahanlıklı bina girişi örneği (Çizim: Can Güngör, 2009).....	43
Şekil 6.7 Hemzemin girişte ulaşılabilirlik düzenlemesi örneği (TS 12576)	45

Şekil 6.8 Tekerlekli sandalye kullananların geçişi için gerekli genişlikler. Ölçüler cm'dir. (TS 9111).....	46
Şekil 6.9 Tekerlekli sandalye kullananlar için gerekli alan ölçüleri. Ölçüler cm'dir. (TS 9111).....	47
Şekil 6.10 Tekerlekli sandalye dönüş alanı. Ölçüler cm' dir. (TS 9111).....	47
Şekil 6.11 Tekerlekli sandalye dönüş alanı. Ölçüler cm'dir. (TS 9111).....	48
Şekil 6.12 Tekerlekli sandalye boyutları. Ölçüler cm' dir. (TS 9111).....	48
Şekil 6.13 Boyut ve yaklaşma mesafesi. Ölçüler cm' dir. (TS 9111).....	48
Şekil 6.14 Niş içi yanaşma mesafeleri. Ölçüler cm' dir. (TS 9111 Şekil A-8 değiştirilerek)	50
Şekil 6.15 Önden yanaşma mesafesi. Ölçüler cm' dir. (TS 9111 Şekil A-9 değiştirilerek)	50
Şekil 6.16 Nesne üzerinden yanaşma mesafesi. Ölçüler cm' dir. (TS 9111 Şekil A-10 değiştirilerek)	51
Şekil 6.17 Kapı geçiş mesafeleri .Ölçüler cm'dir.(TS 9111 Şekil 17)	51
Şekil 6.18 Engellere ait yükseklikler. Ölçüler cm' dir.(TS 9111Şekil 24 değiştirilerek)	53
Şekil 6.19 Bina İçindeki engelsiz koridorlara ait ölçüler.Ölçüler cm' dir. (TS 9111) 54	
Şekil 6.20 Bina içindeki engelsiz koridorlara ait ölçüler. Ölçüler cm' dir.(TS 9111 Şekil 26)	55
Şekil 6.21 Bina içindeki engelsiz koridorlara ait ölçüler.Ölçüler cm 'dir.(TS 9111). 56	
Şekil 6.22 Asansörlere ait ölçüler.Ölçüler cm' dir.(TS 9111).....	58
Şekil 6.23 Asansöre ait ölçüler.Ölçüler cm' dir.(TS 9111)	58

Şekil 6.24 Asansöre ait ölçüler. Ölçüler cm' dir. (ADA önerisi)	58
Şekil 6.25 Kabin içi ölçüler. Ölçüler cm' dir. (TS 9111 Şekil 7).....	59
Şekil 6.26 Asansör ile ilgili özellikler.Ölçüler cm'dir. (TS 9111 şekil 8).....	61
Şekil 6.27 Asansörler ile ilgili özellikler (TS 9111 Şekil 9).....	62
Şekil 6.28 Basamaklar ile ilgili özellikler. Ölçüler cm'dir.(TS 9111 Şekil 10-11)	63
Şekil 6.29 Merdivenler ile ilgili özellikler. Ölçüler cm'dir.(TS 9111 Şekil 12)	64
Şekil 6.30 Merdivenler ile ilgili özellikler (TS 9111 Şekil 13).....	64
Şekil 6.31 Merdiven asansörü ve platform yükseltici (Facility Accessibility Design Standarts, City of London, Canada, 2007)	65
Şekil 6.32 Kat asansörüyle (Universal Design, 2000)	66
Şekil 6.33 Basamak platformu(Universal Design, 2000).....	66
Şekil 6.34 Dıştan kurulu platform(Universal Design, 2000)	66
Şekil 6.35 İçten kurulu platform	67
Şekil 6.36 Tekerlekli sandalyeli Platform.....	67
Şekil 6.37 Sandalyeli Platform.....	67
Şekil 6.38 Klozet Konumlandırılması (http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm).....	69
Şekil 6.39 Klozet Ölçüleri (http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm)	70
Şekil 6.40 Lavabo Ölçüleri (http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm)	71

Şekil 6.41 Pisuar boyutları (http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm)	72
Şekil 6.42 Küvet Ölçüleri (http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm)	73
Şekil 6.43 Duş Ölçüleri	74
Şekil 6.44 Duş Manevra Alanı (http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm)	74
Şekil 6.45 Ayna konumlandırılması (http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm).....	75
Şekil 7.1 Avrupa Konutları TEM-2 projesi zemin kat planı	77
Şekil 7.2 Avrupa Konutları TEM-2 projesi normal kat planı	78
Şekil 7.3 Hoşdere konut projesi kat planı	78
Şekil 7.4 Körfez Kent toplu konut projesi zemin kat projesi.....	79
Şekil 7.5 6 Körfez Kent toplu konut projesi normal kat planı	80
Şekil 7.6 Avrupa TEM-2 Vaziyet Planı (Hem zemin Giriş).....	82
Şekil 7.7 Avrupa Konutları TEM-2 Zemin Kat Analiz Planı	83
Şekil 7.8 Koridor genişlikleri analizi	84
Şekil 7.9 Asansör analizi.....	85
Şekil 7.10 Avrupa Konutları TEM-2 Projesi Kat Planı	86
Şekil 7.11 Koridor analizi	86
Şekil 7.12 Banyo analizi	87
Şekil 7.13 Banyo analizi	88

Şekil 7.14 Banyo analizi	89
Şekil 7.15 Hoşdere Konutları 1.Etap Projesi Zemin Kat Analiz Planı	90
Şekil 7.16 Analiz.....	91
Şekil 7.17 Analiz.....	92
Şekil 7.18 Hoşdere Konutları 1.Etap Projesi Kat Analiz Planı.....	92
Şekil 7.19 Daire giriş kapıları analizi.....	93
Şekil 7.20 Banyo analizi	94
Şekil 7.21 Banyo analizi	94
Şekil 7.22 Körfez Kent Toplu Konut Zemin Kat Analiz Projesi (A5 blok)	95
Şekil 7.23 Apartman girişi analizi.....	96
Şekil 7.24 Giriş holü analizi.....	97
Şekil 7.25 Körfez Kent Toplu Konut Kat Analiz Projesi (A5 blok).....	98
Şekil 7.26 Daire giriş analizi.....	98
Şekil 7.27 Banyo analizi	99
Şekil 7.28 Banyo analizi	100

ÖZET

Türkiye’de özürllülerin sahip olduğu yasal haklar bilinmekle birlikte, yapılı çevrenin özürllülerin fiziksel ulaşılabilirliğine hizmet edecek şekilde düzenlenmesi konusunda çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Bu çalışma, özürllü bireylerin Türkiye’de mevcut sistem içinde sahip oldukları yasal hakların incelenerek, yapı içinde özürllü bireylerin ulaşılabilirliğine olanak sağlayan düzenlemelerin ortaya konmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla, TS9111 Özürllüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklileri standartlarının incelenmesiyle yapı içinde özürllü bireylerin fiziksel ulaşılabilirliğine imkân sağlayan minimum gereklilikler belirlenmiş ve bu gereklilikler seçilen örnek projeler üzerinden analiz edilmiştir. Bu araştırma kapsamında tekerlekli sandalye kullanıcısı olan özürllü bireylerin yapı içi ulaşılabilirliği ele alınmış ve örnek proje analizleri tekerlekli sandalye kullanıcısının gerekliliklerinin kontrol edilmesi üzerinden yapılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesiyle seçilen örnek projelerin ulaşılabilirliği belirlenmiş ve minimum gereklilikleri göz önüne alarak nasıl tasarım yapılması gerektiği konusunda çıkarsamalar yapılmıştır.

Üniversite : İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü : Fen Bilimleri Enstitüsü
Dalı : Mimarlık
Programı : Mimari Tasarım
Tez Danışmanı : Yard. Doç. Dr. Emrah Türkyılmaz
Tez Türü ve Tarihi : 2015

Anahtar Kelimeler: Evrensel tasarım, Engellilik, Özürllülük

ABSTRACT

Although legal rights of people with disabilities are known in Turkey, studies are insufficient on rearrangement of built environment in the fashion to serve physical accessibility of people with disabilities. This study aims to review legal rights of individuals with disabilities, within the current system in Turkey and to introduce rearrangements which enable indoor accessibility for people with disabilities. To that end, minimum requirements to enable physical indoor accessibility for individuals with disabilities were identified by examining the standards set forth by TS 9111 The Requirements of Accessibility in Buildings for People with Disabilities and Mobility Constraints, and those requirements were analyzed in terms of selected model projects. Within the scope of this research, indoor accessibility for individuals with disabilities who use wheelchair was addressed, and analyses on model projects were performed by checking requirements of wheelchair users. Following the analyses, accessibility of selected model projects was determined, and deductions were made on how designing process must be performed by taking minimum requirements into consideration.

University : İstanbul Kültür University
Institute : Institute of Science
Department : Architecture
Literature Programme : Architectural Design
Supervisor : Assis. Prof. Dr. Emrah Türktılmaz
Degree Awarded and Date : 2015

Keywords: Universal design, disability

1 GİRİŞ

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi (2004) kamu yapıları, sağlık yapıları, kültür yapıları vb. yapılarda özürlü bireylerin tüm insan hakları ve temel özgürlüklerden yararlanması için tam olarak fiziksel ulaşılabilirliğin öneminden bahsetmektedir. Türkiye’de ise özürliülerin sahip olduğu yasal haklar bilinmekle birlikte, yapılı çevrenin özürliülerin fiziksel ulaşılabilirliğine hizmet edecek şekilde düzenlenmesi konusunda çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Tezin sahibini/araştırmacıyı bu konuda çalışmaya yönlendiren en büyük etken birinci derece akrabası olan özürliü bireyin fiziksel ulaşılabilirlik kısıtlamaları sonucunda yaşadığı sıkıntılardır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, özürliü bireylerin Türkiye’de mevcut sistem içinde sahip oldukları yasal hakların incelenerek, yapı içinde özürliü bireylerin ulaşılabilirliğine olanak sağlayan düzenlemelerin ortaya konmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla, TS9111 Özürliüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklileri standartlarının incelenmesiyle yapı içinde özürliü bireylerin fiziksel ulaşılabilirliğine imkân sağlayan minimum gereklilikler belirlenmiş ve bu gereklilikler seçilen örnek projeler üzerinden analiz edilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesiyle seçilen örnek projelerin ulaşılabilirliği belirlenmiş ve minimum gereklilikleri göz önüne alarak nasıl tasarım yapılması gerektiği konusunda çıkarsamalar yapılmıştır.

1.2 Araştırmanın Kapsamı

Özürliü bireylerin yapı içinde ulaşılabilirliği, özürliülük tiplerine göre değişiklik göstermektedir. Hamilelik, çocukluk dönemi vb. durumlarda yapı içinde birtakım geçici önlemler alınabilmekte ancak bu önlemler yürüme özürliüler, tekerlekli sandalyeye bağımlı özürliüler, işitme özürliüler vb. kullanıcı grubu için yetersiz kalabilmektedir. Bunun yanı sıra her özürliü tipinin gerektirdiği başka özel

düzenlemeler de mevcuttur. Bu araştırma kapsamında tekerlekli sandalye kullanıcısı olan özürlü bireylerin yapı içi ulaşılabilirliği ele alınmış ve örnek proje analizleri tekerlekli sandalye kullanıcısının gerekliliklerinin kontrol edilmesi üzerinden yapılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulamada olan Özürlü Amerikalılar Yasası (ADA, 2010), engelli kimseler açısından önemli bir yasa olup, engellilik hakkında çok yararlı uygulamalar ve yasal düzenleme standartlarını kapsamaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Uluslararası Özürlü Hakları Sözleşmesi engelli kimselerin normal standartları sağlayabilen insanların sahip olduğu tüm haklara sahip olduklarını esas alarak, engellilik hakkında yararlı ve yasal düzenleme standartlarını kapsamaktadır.

Türk Standartları Enstitüsünce hazırlanan ve kabul edilen standartların engellilerle ilgili olan maddeleri Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yasal düzenleme standartlarını kapsamaktadır.

Araştırma kapsamında mevcut sistemler incelendikten sonra, TS9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklilikleri standartları esas alınarak tekerlekli sandalye kullanıcısı olan özürlü bireylerin yapı içi ulaşılabilirliği için minimum gereklilikler bu standartlardan yola çıkılarak belirlenmiştir.

1.3 Kuramsal Çerçeve

Yapılan güncel araştırmalar Dünya'da özürlü birey sayısının giderek arttığını göstermektedir. Genel anlamda özürlülük türleri, fiziksel özürlülük, görme özürlülük, işitme özürlülük, zihinsel özürlülük ve geçici özürlülük şeklinde sınıflandırılmaktadır.(Kadir ve Jamaludin, 2012) Çalışmanın dördüncü bölümünde bu konular detaylı olarak ele alınmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK,2012)verilerine göre Türkiye nüfusunun %13,45'i özürlü bireylerden oluşmaktadır. Gelişmiş ülkelerde özürlü bireylerin hak ve özgürlükleri sürekli olarak gündemdedir ve özürlü bireylerle ilgili düzenlemelerin

geliştirilmesi konusunda sürekli çalışmalar yapılmaktadır. Günümüzde mekanların belirli bir bölümünü özürli bireylerin kullanımı için ayırarak planlamak kabul edilemez bir tasarım yaklaşımıdır. Temel insan hakları ve özgürlükleri çerçevesinde, yapıli çevrelerin eşitlikçi tasarım anlayışı ile oluşturulması bir gereklilik olarak kabul edilmektedir. Yapılı çevreyi tasarlayan mimar ve tasarımcılar aynı zamanda bu sorumluluğu taşıyan kişiler olarak ulaşılabilir ve eşitlikçi tasarımlar yapma konusunda detaylı olarak düşünmesi gereken meslek adamlarıdır. (Sungur Ergenoğlu, 2013)

Tablo 1 Kayıtlı olan özürli bireylerin özrün ortaya çıkış zamanı, özrün nedeni ve özür türüne göre dağılımı (2010).

	Toplam	Görme özürli	İşitme özürli	Dil ve konuşma özürli	Ortopedik özürli	Zihinsel özürli	Ruhsal ve duygusal özürli	Sürekli hastalık	Çoklu Özürlilik
Toplam	100,0	8,4	5,9	0,2	8,8	29,2	3,9	25,6	18,0
Özrün ortaya çıkış zamanı									
Doğum öncesi (gebelikte)	14,7	19,5	26,9	17,6	14,4	21,2	5,0	5,6	13,3
Doğum sırasında	10,6	7,5	13,9	8,9	12,3	16,3	2,7	3,6	12,3
1 yaş altı	18,0	12,7	22,0	19,2	14,1	27,1	10,6	9,9	19,4
1 yaş ve üstü	54,5	58,7	34,9	51,7	57,5	32,8	78,9	78,4	53,5
Bilinmiyor	3,1	2,6	4,4	3,2	2,3	3,7	3,2	2,9	2,6
Özrün nedeni									
Kaza	9,6	21,7	4,6	2,3	30,8	3,4	6,4	6,9	9,9
Hastalık	56,8	41,7	46,2	32,4	40,8	46,4	55,3	77,5	63,1
Genetik veya kalıtsal bozukluk	15,9	22,3	27,5	22,2	11,3	20,7	10,9	9,5	13,5
Gebelikte/doğum sırasında yaşanan problemler	3,0	1,0	1,3	2,9	3,3	4,8	0,7	1,5	3,7
Bilinmiyor	13,9	13,1	18,5	33,7	11,4	23,2	19,6	5,2	9,9
Diğer	2,7	2,0	2,9	7,5	4,2	2,7	9,0	1,7	2,0
Kaynak: TÜİK, Özürli bireylerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010									

Türkiye'de fiziksel düzenlemelerin yetersizliğinden ve karşılaşılan engellerin çok sayıda olmasından dolayı, özürli bireylerin yapıli çevre ile ilişkisi sınırlanmakta, ancak başka bir bireyin yardımı ile veya kendi başlarına güçlkle hareket ederek çevre ile ilişki kurmaktadır. Mekansal düzenlemelerin özürli bireylerin hareket gerekliliklerini düşünerek planlanması, güncel yaşama aktif ve eşit bir biçimde katılmalarını sağlamak açısından çok önemlidir. Günümüzde Türkiye'de özürli bireyler, sağlık, eğitim, gibi temel ihtiyaçlarına ulaşmakta, kültürel ve sportif etkinliklere katılmakta halen güçlük çekmektedir. Türkiye'de yapıli çevre içinde özürli bireylerin karşılaştıkları temel sorunlar şu şekilde özetlenebilir:

- Dış mekanlarda, tekerlekli sandalye kullanıcıları için seviye farklılıkları, standartlara uygun olmayan rampa düzenlemeleri, kaldırımlar üzerinde yer alan tehlikeli nesnelere, rampa ile birlikte düşünülmemen merdiven çözümleri vb.
- Ulaşımında, özürli bireylerin kullanımına uygun olmayan otobüsler, ulaşılması mümkün olmayan otobüs durakları vb.
- Yapı içinde, standartlara uygun olmayan rampa düzenlemeleri veya hiç rampa olmaması, standartlara uygun olmayan merdivenler ve asansörler, özürli tuvaletlerinin düşünülmemesi, görme özürli bireyler için yönlendirme eksikliği vb.

Tablo 2 Kayıtlı olan özürli bireylerin yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemelerinin, özürli bireyin kullanımına uygun olup olmadığı hakkındaki düşüncelerinin özür türüne göre dağılımı (2010).

Fiziksel çevre düzenlemeleri	Toplam	Görme özürli	İşitme özürli	Dil ve konuşma özürli	Ortopedik özürli	Zihinsel özürli	Ruhsal ve duygusal özürli	Süreğen hastalık	Çoklu Özürlilik
Oturduğu bina (katlara ulaşma, bina içinde hareketlilik)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun	28,8	27,2	34,1	41,6	25,4	31,3	33,5	26,5	27,6

Fiziksel çevre düzenlemeleri	Toplam	Görme özürü	İşitme özürü	Dil ve konuşma özürü	Ortopedik özürü	Zihinsel özürü	Ruhsal ve duygusal özürü	Süreğen hastalık	Çoklu Özürü
Hayır, uygun değil	66,3	69,2	59,5	51,7	70,8	62,6	59,1	69,5	68,3
Fikri Yok	4,9	3,7	6,4	6,7	3,8	6,1	7,4	4,0	4,1
Kaldırım, yaya yolu ve yaya geçidi	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun	23,4	19,2	31,3	37,9	19,3	26,5	28,6	21,5	20,9
Hayır, uygun değil	66,9	71,3	59,8	54,1	71,9	62,5	59,1	69,8	69,7
Fikri Yok	9,8	9,6	9,0	8,0	8,8	11,0	12,3	8,7	9,5
Kamu binaları	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun	21,9	19,7	27,5	30,1	20,2	22,0	24,3	22,1	20,6
Hayır, uygun değil	58,4	62,8	54,1	48,1	63,8	53,5	56,2	60,9	60,0
Fikri Yok	19,8	17,5	18,4	21,8	16,1	24,5	19,5	17,1	19,5
Postane ve bankalar vb.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun	19,7	18,7	25,5	29,2	19,8	19,8	22,6	19,7	17,3
Hayır, uygun değil	55,4	60,8	52,1	44,9	60,6	49,9	54,2	58,5	56,6
Fikri Yok	24,9	20,5	22,5	25,9	19,7	30,3	23,2	21,8	26,1
Dükkan, market, mağaza ve lokantalar	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun	21,0	18,5	27,8	33,4	19,6	22,6	23,3	20,5	18,1
Hayır, uygun değil	59,5	64,3	54,3	49,5	63,7	55,5	56,8	61,9	61,0
Fikri Yok	19,5	17,2	18,0	17,2	16,7	21,9	19,9	17,6	20,9
Spor tesisleri	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun	9,7	9,6	15,6	20,9	8,0	11,5	11,7	8,6	6,4
Hayır, uygun değil	38,4	37,6	36,5	34,2	41,5	38,1	40,6	39,1	37,0
Fikri Yok	51,9	52,7	47,9	45,0	50,5	50,4	47,7	52,3	56,6
Sinema, tiyatro vb. yerler	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun	8,2	7,8	12,5	20,2	7,7	9,8	10,0	7,5	5,3

Fiziksel çevre düzenlemeleri	Toplam	Görme özürlü	İşitme özürlü	Dil ve konuşma özürlü	Ortopedik özürlü	Zihinsel özürlü	Ruhsal ve duygusal özürlü	Süreğen hastalık	Çoklu Özürlülük
Hayır, uygun değil	33,4	33,6	33,4	31,4	36,4	32,3	32,6	34,8	31,7
Fikri Yok	58,4	58,7	54,1	48,4	55,9	57,9	57,4	57,7	63,0
Park ve yeşil alanlar	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun	22,3	19,4	29,1	36,4	22,2	24,7	23,8	20,4	20,0
Hayır, uygun değil	43,3	46,2	40,0	38,5	48,2	40,7	43,4	45,2	42,4
Fikri Yok	34,4	34,3	30,9	25,2	29,7	34,7	32,8	34,4	37,6
Tatil yerleri ve oteller	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Evet, uygun	7,3	7,0	13,2	16,7	6,2	8,0	8,1	7,6	4,5
Hayır, uygun değil	28,1	28,4	25,5	27,0	30,6	26,9	29,8	29,6	26,9
Fikri Yok	64,6	64,7	61,4	56,3	63,1	65,1	62,1	62,8	68,7
Kaynak: TÜİK, Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010									

1.4 Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın ilk aşamasında literatür incelemesi yapılmıştır. Literatür incelemesi şu aşamalardan oluşmaktadır.

- Dünya'da ve ülkemizde özürlü tanımlarının incelenmesi,
- Türkiye'de ulaşılabilirlik mevzuatlarının incelenmesi,
- Özürlülük türlerinin incelenmesi,
- Yapı girişleri ve yapı içinde fiziksel ulaşılabilirliği sağlayan düzenlemelerin TS9111 ve ADA sistemleri bağlamında incelenmesi ve minimum gerekliliklerin belirlenmesi.

Literatür incelenmesinden sonra, alan çalışmasına geçilmiştir. Alan çalışmasında TOKİ tarafından gerçekleştirilen üç konut projesi seçilmiş ve bu projelerin minimum gereklilikleri sağlayıp sağlamadığı analiz edilmiştir. Çalışmanın son aşamasında

analizlerden elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş ve yapı girişleri ile yapı içinde fiziksel ulaşılabilirliği sağlayan düzenlemelere uygun tasarımların nasıl yapılması gerektiği konusunda öngörülerde bulunulmuştur.

2 ENGELLİ / ÖZÜRLÜ TANIMLARI

Bu bölümde engelli bireylerin / özürlü bireylerin yasalara göre nasıl ve ne şekilde tanımlandıklarını, hangi nitelikleri taşıdığına engelli / özürlü birey kapsamına girebildiklerini ve bazı haklardan yararlanabildiklerini veya yararlanamadıklarını görmeye çalışılmıştır.

2.1 Engelli Amerikalılar Yasası

1990 yılında kabul edilen Engelli Amerikalılar Yasası (EAY, Americans with Disabilities Act of 1990) Amerika hukukunda son derece önemli yer tutar. EAY 'ye göre, bireyin, bir veya daha fazla ana yaşamsal aktivitesini büyük ölçüde sınırlayan fiziksel veya zihinsel bozukluğu, bu tarz bir bozukluğun kaydını (geçmişte yaşanmış engel durumlarını) veya bu tarz bir bozukluğu olduğu kabul edilenleri karşılar.

EAY sadece kişinin şimdiki engellilik durumlarını değil, kişilerin geçmişte maruz kaldıkları ve tedaviyle giderilmiş olan engellilik durumlarını da kapsamakta ve bu kişilerin de Yasa'dan faydalanmasına olanak tanır.

EAY sadece “ gerçekten engelli “ olanları değil, “ engelliymiş gibi “ muamele görenleri de koruma altına almaktadır. Obezite veya aşırı kilolu olmak bu konuya tipik bir örnektir.

EAY engelliği tanımlamasına rağmen, tanım içinde geçen “ fiziksel veya zihinsel bozukluk “ , “ büyük ölçüde sınırlayan “ ve “ ana yaşamsal aktiviteler “ gibi belirleyici kavramlarını ayrıca tanımlar. Bu kavramlar İstihdam Eşitliği Komisyonu (İEK, The U. S. Equal Employment Opportunity Commission) tarafından düzenlenir.

İEK'nin (h) maddesinde “ fiziksel veya zihinsel bozukluk “ ibaresini şu şekilde tanımlamaktadır:

1. Herhangi bir fizyolojik düzensizlik veya durum, kozmetik şekilsizlik veya aşağıda sayılanlardan bir veya daha fazlasını etkileyen anatomik kayıplar:

- nörolojik,
- muskuloskeletal,
- özel duyu organları,
- konuşma organları dahil solunum,
- kardiyovasküler,
- üreme,
- sindirim,
- genital-idrar yolları,
- lan ve lenf,
- deri,
- endokrin.

2. Herhangi bir ruhsal veya fizyolojik düzensizlik, zeka geriliği, organik beyin sendromu, duygusal veya ruhsal hastalık ve spesifik öğrenme engelleri.

İEK'nin (i) maddesinde “ ana yaşamsal aktiviteler “ ibaresi “ kendine bakabilme, el becerisini kullanabilme, yürüme, görme, duyma, konuşma, nefes alma, öğrenme ve çalışma gibi fonksiyonlar “ anlamına gelmektedir.

İEK'nin (j) maddesinde “ büyük ölçüde sınırlayan “ ibaresi “ genel nüfus içinde ortalama bir insanın yerine getirebildiği bir ana yaşamsal aktiviteyi yerine getirememek veya ortalama bir insanın durum, hal ve zamana göre gerçekleştirdiği temel yaşamsal aktivitelerle kıyaslandığında, bir kimsenin temel yaşamsal aktivitelerinin önemli ölçüde sınırlanmasıdır “ .

Bir bireyin ana yaşamsal aktivitelerinin sınırlanıp sınırlanmadığının belirlenmesinde aşağıdaki faktörler dikkate alınır:

- bozukluğun doğası ve şiddeti
- bozukluğun süresi veya tahmini süresi; ve
- sürekli veya uzun dönem tesir, veya beklenen sürelik veya uzun dönem etki.

Ana yaşamsal aktivitelerin sınırlanıp sınırlanmadığının sonucunda engellilik oranları belirlenmesine gidilir. Engellilik oranları belirlenmesinde kullanılan özürhüherin kalıcı fonksiyon kayıplarının değeriendirilmesinde kullanılmakta olan Sürekli Bozukluğu Değeriendirme (Guides to the Evaluation Permanent Impairment-2005) Kılavuzu'dur.

2.2 Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme

Birleşmiş Milletler engelli haklarına ilişkin sözleşmenin birinci maddesinde bulunan amaç kısmının içeriğinde “ çeşitli engellerle karşılaşmaları halinde diğerleriyle eşit bir şekilde topluma tam ve etkili şekilde katılmalarını engelleyen uzun süreli fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşal sakatlığı olan kişilerdir “ ifadesiyle tanımlamışlardır. Bu bağlamda, engellilik sanıldığı aksine engelli kişinin kendisinden değil, haklara ulaşımının önündeki engellere, çevresel ve yapısal faktörlere dayandırılmaktadır. “ Uzun süreli fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşal sakatlığı olan kişiler “ , “ çeşitli engellerle karşılaşmaları halinde “ engelli hale gelmektedirler.

2.3 Dünya Sağlık Örgütüne Göre Engelli Tanımı

Dünya Sağlık Örgütü, özürhüherlik kavramı hakkında farklı bir yol izleyerek hastalık sonuçlarına dayanan, sağlık yönüne ağırlık veren bir tanımlama ve sınıflandırma yapılıır.

- Noksanlık (Impairment): Sağlık bakımından ‘noksanlık’ psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlardaki bir noksanlığı veya dengesizliği ifade eder.
- Özürhüherlik (Disability): Sağlık alanında ‘sakatlık’ bir noksanlık sonucu meydana gelen ve normal sayılabilecek bir insana oranla bir işi yapabilme yeteneğinin kaybedilmesi ve kısıtlanması durumunu ifade eder.
- Maluliyet (Handicap): Sağlık alanında ‘maluliyet’ bir noksanlık veya sakatlık sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini önleyen ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ifade eder
- Sağlık: Sağlık yalnız hastalık ve özürhüherliğün olmaması değil, aynı zamanda bedensel, ruhsal ve toplumsal yönden tam bir iyilik durumudur.

- **Özürlülük:** Bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinden belirli bir oransa ve sürekli olarak fonksiyon ve görüntü kaybına neden olan organ yokluğu ve bozukluğu sonucu kişinin normal yaşam gereklerine uyamama durumudur. Bu durumdaki kişiye özürlü denilir.

2.4 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Engelli Kişi Tanımı

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları sözleşmesi 2010 yılında KKTC iç hukukunun parçası haline getirilmiş olmasına rağmen yasalardaki tanımlar henüz bu sözleşme ile uyumlaştırılmamıştır. Yasalarda engelli yerine özürlü ibaresi kullanılmaktadır. “ Özürlülük “ kavramı “ BM Engelli Kişilerin Fırsatlarının Eşitlenmesi Hakkında Standart Kurallar’ içerisinde “ kişinin kendi durumundan kaynaklanan ve yetersizliğini “ vurgulamak için kullanılmaktadır. 1993 yılında kabul gören 64 sayılı “ Özürlüleri Koruma ve Rehabilitasyon Yasası “ , “ Özürlülüğü; bedensel, ruhsal ve zihinsel engelli olma hali “ olarak tanımlanmıştır. Bu tanım çerçevesinde kimlerin bu yasanın koruması altına girebileceğini amaç kısmına baktığımızda daha net görebilmekteyiz. Bu bağlamda, Özürlüleri Koruma ve Rehabilitasyon Yasasının üçüncü maddesine göre, yasanın amacı şöyledir:

3. Bedensel veya ruhsal yönden çalışamayacak kadar hasta olan veya bedensel, ruhsal veya zihinsel özürlü olan kişilere, sosyal ve psikolojik destek sağlamak,
4. Doğuştan veya sonradan kaza, hastalık ve benzeri nedenlerle bedensel, ruhsal ve zihinsel yapılarda meydana gelen özürlerinden dolayı kısmen veya tümüyle fonksiyon kaybına uğrayan ve normal yaşam gereklerine uymama durumunda olan kişilerin fonksiyonel yeteneklerinin, tıbbi, psikolojik sosyal ve işe yönelik biçimde yeniden kazandırmak; onları kendi güçleri oranında üretici duruma getirmek ve yaşamlarını huzur, güven, sağlık ve mutluluk içerisinde sürdürmelerini sağlamak.

Özürlüleri Koruma ve Rehabilitasyon Yasasının içeriğinde “ engellilik “ ibaresinin kullanılmayıp “ özürlü “ ibaresinin kullanılmasıyla, çevresel etkenlerin yarattıkları engelleri değil, engelli kişinin fiziksel ve ruhsal durumu ortaya koymaktadır. Halbuki BM Engelli Hakları Sözleşmesine göre engellilik durumu tanımında, kişinin meydana gelen özürlerinden dolayı değil, çevresel ve diğer faktörler nedeniyle, haklara, diğer bireyler kadar ulaşamaması söz konusudur. Bu algı farkı, engelli bireylerin topluma

katılımı ve eşit haklarından yararlanabilmeleriyle ilgili düzenlemelerin yapılabilmesine engel olmakta, engelli bireylerin toplumsal hayatın bir parçası olması gerektiği bilincini oluşturmamakta ve bu yönde yapılması gereken düzenlemeler hayata geçirilmemektedir.

Engellilerin sosyal, ekonomik ve kültürel hayata dahil edilememesinin yanı sıra kimin “ engelli birey “ olduğu ile ilgili kısıtlı algı da sorunlar doğurmaktadır. Özürlüleri Koruma ve Rehabilitasyon Yasasının altında çıkarılan ‘Kamuda Çalışan Özürlülerin Hak ve Ödevleri Tüzüğü’ ’özürlülük derecesi %40 - %70 olanlar ile özürlülük derecesi %70’den fazla olup rehabilitasyon edilebilen kişileri anlatır’ şeklinde “ özürlüyü “ tanımlamıştır. Özürlülüğe ise, “ bedensel, ruhsal, zihinsel engelli, talasemiyalı veya orak hücreli anemili “ olma halini anlatır şekilde tanımlanmıştır. Bu bağlamda, yukarıdaki tanıma girmeyen engelli kişilerin yasanın sağladığı haklardan yasal olarak faydalanma olanağı ortadan kaldırmış olmaktadır.

2.5 Türkiye Cumhuriyeti’nde Engelli Tanımı

2.5.1 Özürlüler Yasası

Özürlüler Yasası; 2005 tarihli 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun üçüncü maddesinde yer verilen özürlü tanımları derecelerine göre şu şekilde ifade etmektedir:

1. Özürlü: Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve koruma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişiyi,
2. Özürlülük Ölçütü: Uluslararası temel ölçütüne göre, hafif özürlü olarak tanımlanan kişiyi,
3. Özürlülük Ölçütü: Uluslararası temel ölçütüne göre, hafif özürlü olarak tanımlanan kişiyi,
4. Hafif Özürlü: Özürlülük ölçütüne göre, hafif özürlü olarak tanımlanan kişiyi,
5. Ağır Özürlü: Özürlülük ölçütüne göre, ağır özürlü olarak tanımlanan kişiyi,

6. Bakıma Muhtaç Özürlü: Özürlülük sınıflandırmasına göre resmi sağlık kurulu raporu ile ağır özürlü olduğu belgelendirilenlerden, günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olan kişileri

2.5.2 Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik

Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik 'inin beşinci maddesinde Özürlülere ilişkin sınıflandırma sistemi olarak; Dünya Sağlık Örgütü tarafından sağlık ve sağlıkla ilgili durumların tanımlanması için ortak standart bir dil ve çerçeve oluşturmak amacı ile geliştirilen ve insanın işlevselliği ve kısıtlılıklarla ilgili durumlarının tanımlanmasını sağlayan çok kapsamlı uluslararası bir sınıflandırma sistemi olan “ İşlevsellik Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması “ esas alınmaktadır.

Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik 'inin beşinci maddesinde Özürlülerin Sağlığı ile ilgili durumlarının tanımlanmasında ve her türlü bilginin kodlanmasında, çeşitli disiplinler ve hizmetler açısından verilerin toplanmasında, kaydedilmesinde ve karşılaştırılmasında, özürlülerin tedavisi, rehabilitasyonu, eğitimi ve istihdamı ile ilgili hizmetlerin değerlendirilmesinde, planlanmasında İşlevsellik Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası sınıflandırılması sisteminin kullanılması amacıyla eğitim, öğretim, uygulama ve yaygınlaştırma hizmetleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinatörlüğünde, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve ilgili meslek kuruluşlarının işbirliği ile yürütülür.

2.5.3 Türk Standartları Enstitüsüne Göre Engelli Tanımı

Özür, vücut fonksiyonlarının kullanımında fiziki kısıtlılık veya kayıptır. Bedensel özürlü, normal insan hareketliliğine sahip olmayan ve hareket organlarında eksiklik ve özürlü bulunduğu için yardımcı cihaz ve araçlarla hareket edebilen fiziki özürlü kişidir. Tekerlekli sandalye kullanan özürlü, yürümesi sakıncalı görülen veya yürüme engelli olan, yardımsız veya yardımcı olarak tekerlekli sandalye kullanarak hareket edebilen kişidir.

2.5.4 Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na Göre Engelli Tanımı

Özürlü, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi için yapılarda ve açık alanlarda özel fiziki düzenlemelere gereksinim duyan kişidir.

2.5.5 Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

2013 tarihli 6462 sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte yasalarda geçen “ özür, özürlü, özürölük, sakat, sakatlık, sakatlanma “ gibi ibarelerin “ engel, engellilik, engelli hale gelme “ ibaresi olarak değiştirildiği kabul edilmektedir.

İbarelerin değişikliği kanunu ile birlikte artık Türkiye Cumhuriyet'i kanunlarında farklı durumda olanları tanımlayıcı tek bir ifade şekli kullanılır hale gelmiştir.

2.6 Bölüm sonucu

Özürölük- Engellilik kavramaları yukarıda alınan çeşitli tanımlarda da görüldüğü üzere hala netleştirilememiş olup ,aynı kanun içerisinde hem özürlü hem engelli ibareleri aynı kavramı anlatmak için kullanılmaktadır.

Yukarıdaki çeşitli tanımlardan çıkarılan sonuç olarak özürlölük doğuştan veya sonradan kazanılan bir kayba yönelik bir olgu iken ,engellilik herhangi bir kaybı olmadan sağlıklı insanların maruz kaldığı bir olgudur.

3 TÜRKİYE'DE ULAŞILABİLİRLİK MEVZUATI

Türkiye 'de ulaşılabilirlik mevzuatı kapsamında bulunan ilgili kanunlarda, özürllüer için tasarlanan çevrenin nasıl ve ne şekilde olması gerekliliğinin şartının ilgili kısımları bu bölüm içerisinde incelenmiştir.

3.1 İmar Mevzuatı

Türkiye'de özürllüer için ulaşılabilirliğin sağlanmasına yönelik ilk yasal düzenleme 1997 yılında 572 sayılı Kanun hükmünde kararname ile yapılmıştır. Bu kararname ile birçok kanunda özürllüerle ilgili düzenleme yapılırken 3194 sayılı İmar Kanununa ulaşılabilirlikle ilgili bir madde eklenmiştir.

İmar kanununda “ Fiziksel çevrenin özürllüer için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur. “ maddesi ile yapılmış ve yapılacak altyapı alanlarında ve yapılarda ulaşılabilirlik ilkelerinin yapılı çevreyle ilgili planlama, projelendirme, uygulama, ruhsatlandırma ve denetleme gibi görev ve sorumlulukları olan ilgili kurum ve kuruluşlarca uygulanması hüküm altına alınmıştır.

İmar Kanununda yapılan bu değışikliğin ardından, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından ilgili altı yönetmelikte özürllüer için yapılı çevre faaliyetlerinde ulaşılabilirliğin sağlanmasına yönelik gerekli düzenlemeler yapılarak 1999 tarihli 23804 sayılı resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikler ve yapılan düzenlemeler şunlardır;

3.1.1 Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğı

3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde ilk kez tanımı da verilerek özürllü kavramından, ulaşılabilirlikten ve Türk Standartları Enstitüsü (TSE) 'nün özürllüerle ilgili standartlarından bahsedilerek, belediyelere özürllüerle ilgili mevzuat ve standartlara uyma, bunları uygulama ve diğere gerekli önemleri alma yükümlülükleri getirilmiştir. Yönetmelik ile; yapılarda, açık alanlarda (yol, otopark, park, yay bölgesi, meydan ve kaldırımlarda), bunlar üzerindeki ulaşım

ve haberleşme noktalarında ve peyzaj elemanlarında özürliülerin ulaşabilirliğinin sağlanması için TSE standartlarına uygun düzenleme yapılması koşulu getirilmiştir.

3.1.2 Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği

Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliğinde de ulaşabilirliğin sağlanması için TSE standartlarına uyulması yükümlülüğü getirilerek bazı ölçülerde ve ticari kullanımlara ilişkin maddelerde düzenlemeler yapılmıştır.

3. 1. 3. Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik

İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte “ Planlarda özürliülerin kentsel kullanımlar, sosyal ve teknik alt yapı alanlarında ulaşabilirliğini sağlayıcı tedbirlerin alınması amacıyla özürliülere yönelik her türlü mevzuat ve TSE standartları dikkate alınır “ hükmü ile kentsel, sosyal ve teknik alt yapı standardını belirleyen tabloya, sosyal tesis alanlarının “ rehabilitasyon merkezleri “ ni kapsamı hususu eklenmiş olup

3. 1. 4. Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği

Özürliülerin ulaşabilirliğinin sağlanması için TSE standartlarına uyulması zorunluluğu getirilmiş, binaların çeşitli bölümlerindeki ölçülendirmelerde ve özelliklerde düzenlemeler yapılmıştır.

3. 1. 5. Otopark Yönetmeliği

Otoparkların yapımında TSE standartlarına uyulması, umumi bina, bölge otoparkları ve genel otoparklarda, 1'den az olmamak şartıyla park yerlerinin %5' inin özürliü işareti koyularak özürliülere ayrılması şartları getirilmiştir.

3. 1. 6. Sığınaklarla İlgili Ek Yönetmelik

Sığınakların yapımı esnasında TSE standartlarına uyulması hükmü getirilmiştir. Bu Yönetmelik düzenlemelerinden sonra, çoğu Büyükşehir Belediyeleri kendi imar yönetmeliklerinde gerekli uyumlaştırma düzenlemelerini yaparak, özürliüler için ulaşabilirliğin sağlanmasını öngörülür.

Diğer yandan 2007 tarihli (09. 09. 2009 tarihinde değişiklik yapılan) ve 26735 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan “ Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelikte “ de özürllülerle ilgili hükümlere yer verilir.

İmar mevzuatında adı geçen TSE standartlarının, özürllülerin ulaşılabilirliği ile doğrudan ilgili olan üç tanesi; “ TS 9111: Özürllü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları “ , “ TS 12576: Şehir İçi Yollar-Özürllü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları “ , ve TS 12460: Şehir İçi Yollar -Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm: 5 Özürllü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları “ dır.

3.2 Özürllüler Kanunu

Türkiye'de özürllüler için ulaşılabilir yapılı çevreler oluşturulmasında önemli ikinci bir adım olarak görülebilecek mevzuat düzenlemesi, 01. 07. 2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürllüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanundur.

Kanunda yer alan ilk düzenleme on dokuzuncu madde ile 23. 06. 1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununda bir değişiklik yapılmasıdır. Kat Mülkiyeti Kanunun kırk ikinci maddesinin birinci fıkrasından sonra gelmek üzere; “ Özürllülerin yaşamı için zorunluluk göstermesi halinde, proje tadili kat maliklerinin en geç üç ay içerisinde yapacağı toplantıda görüşülerek sayı ve arsa payı çoğunluğu ile karara bağlanır. Toplantının bu süre içerisinde yapılamaması veya tadilat talebinin çoğunlukla kabul edilmemesi durumunda; ilgili kat malikinin talebi üzerine bina güvenliğinin tehlikeye sokulmadığını bildirir komisyon raporuna istinaden ilgili mercilerden alınacak tasdikli proje değişikliği veya krokiye göre inşaat, onarım ve tesis yapılır. İlgili merciler, tasdikli proje değişikliği veya kroki taleplerini en geç altı ay içinde sonuçlandırır. Komisyonun teşkili, çalışma usulü ile özürllünün kullanımından sonraki süreç ile ilgili usul ve esaslar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Özürllüler İdaresi Başkanlığı tarafından müştereken hazırlanarak yönetmelikle belirlenir “ fıkrası eklenir.

Söz konusu “ Yapılarda Özürllülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik “ 22. 04. 2006 tarihinde

yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik Kat Mülkiyeti Kanun maddesinde de belirtildiği gibi tadilat talebinde bulunan kat malikinin diğer kat malikleriyle yapacağı toplantıda talebinin reddedilmesi durumunda kurulacak olan komisyonla ilgilidir. Kat maliki, tadilat yapılacak olan binanın ruhsat işlemlerinin yapıldığı kuruluşa başvuru yaparak bir komisyon oluşturulmasını talep edebilir. Bu komisyonun söz konusu talebin gerekliliği ve bina güvenliği açısından bir değerlendirme yapmasının koşulları Yönetmelik kapsamında ele alınır.

5378 sayılı Kanun geçici ikinci maddesi ise yerel yönetimlere çok açık yükümlülükler getiren bir düzenlemedir. Bu maddede “ Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürhümlerinin erişebilirliğine uygun duruma getirilir. “ hükmü yer almaktadır.

Toplu taşımacılık hizmetlerinin ele alındığı Kanun geçici üçüncü maddesinin ise; “ Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürhümlerinin erişebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürhümler için erişilebilir duruma getirilir. “ hükmü ile 2012 yılına kadar Büyükşehir Belediyeleri ve Belediyelerin denetim görevleri olan sistemler dahil olmak üzere, toplu taşıma taşıtlarında ve sistemlerinde özürhümler için ulaşabilirlik önlemlerini tamamlamaları gerekir.

Özürhümler Kanunu ile başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının getirilen yükümlülüklerin hayata geçirilmesine yol göstermek amacıyla, 2006 tarihli 18 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır. Genelgede 5378 sayılı Kanunun geçici ikinci maddesinde, belirtilen uygulamaların gerçekleştirilmesi için tanınan 7 yıllık sürenin 7/7/2005 tarihinde başladığını hatırlatarak, “ bu konudaki en büyük görevin yerel yönetimlere düştüğü belirtilmektedir “ . Genelgeye göre, bu düzenlemeler, hazırlanacak eylem planları doğrultusunda gerçekleştirilecektir. Eylem

planları, kısa vadeli (2005-2007), orta vadeli(2008-2010) ve uzun vadeli (2011-2012) olarak belirlenecek belediyeler bu düzenlemelerin Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standartlarına uygun olmasına dikkat edecekler, satın alacakları, kiralayacakları ve denetimlerinde bulunan toplu taşıma araçlarını özürülülerin kullanımına uygun olmasını sağlayacaklar.

Diğer yandan, 12. 08. 2008 tarihinde tüm kamu kurum ve kuruluşlarına gönderilen Başbakanlık Talimatıyla; yapılı çevredeki uygulamaların standartlara uygun olmadığına değinilerek yeni yapılaşma alanlarında veya kamunun kullanımına tahsis edilmiş bulunan diğer yapılarda, mevzuata uygun şekilde düzenlemelerin yapılması için gereken önlemlerin alınması zorunluluğu bir kez daha vurgulanmış olur.

3.3 Yerel Yönetimler Mevzuatı

2008 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanununun on dördüncü maddesinde; “ Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürülü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır. “ hükmü belediyenin görev ve sorumlulukları arasında yer almaktadır. Belediye başkanının görev ve yetkilerinin sıralandığı otuzuncu maddenin (n) bendinde ise “ Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürülülerle yönelik hizmetleri yürütmek ve özürülüler merkezini oluşturmak. “ hükmü ile Belediyenin giderlerinin belirlediği altmışıncı maddenin (İ) bendinde ise “ Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürülülerle yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar. “ hükmü yer almaktadır.

2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerin görev ve sorumluluklarının ele alındığı yedinci maddesinde; “ yaşlılar, özürülüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak “ hükmü ile on sekizinci maddesinin (m) bendi ile “ Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürülülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürülü merkezleri oluşturmak. “ Büyükşehir Belediye başkanının görev ve yetkileri arasında sayılır. Kanun Ek birinci maddesinde ise “ Büyükşehir belediyelerinde özürülülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere özürülü hizmet

birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini özörlölere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği halinde sürdürörlörlö. Özürlö hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar Özürlöler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir. “ hükmüne yer verilmektedir.

Yerel yönetimlerle ilgili diğler bir Kanun, 5302 sayılı ve 2005 tarihli İl Özel İdaresi Kanunudur. Kanunun altıncı maddesinde “ İl özel idaresi hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürlö, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır. “ hükmüne yer verilmektedir. Kanunun kırk üçüncü maddesinin (h) bendinde ise “ Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürlölere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar. “ İl Özel İdaresinin giderleri arasında sayılmaktadır.

2009 tarihinde 27305 sayılı Resmi Gazetede Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik' in Özürlölerle İlgili Tedbirler başlıklı yedinci maddesinde “ İdare, sunduğı kamu hizmetlerinin özürlöler tarafından kolayca erişilebilir olması için gerekli tedbirleri alır. “ hükmüne yer verilmektedir.

3.4 Türk Standartları Enstitüsü Bina İçi, Bina Yakın Çevresi ve Açık Alanları Kapsayan Standartlar

- TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlö ve Yaşlılar İ için Sokak, cadde, meydan ve yollarda yapısal önlemler ve işaretlemenin tasarım kuralları; fiziksel çevrenin erişilebilir olması yönünde kapsamlı önerilere sahiptir.
- T. TS 12460 Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri-Bölüm 5: Özürlö ve Yaşlılar İ için Tesislerde Tasarım Kuralları
- TS 12574 Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri-Bölüm 10: İstasyon içi işaret ve grafik tasarım kuralları
- TS 12575 Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri-Bölüm 14: İstasyon platformu oturma elemanları

Konut dışı çevrenin yapısal düzenlemesinde başvurulanan standartlardır.

Özürü ve Yaşlılara uygun Konut düzenlemesinde tek referans;

- TS 9111 Özürü ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere , standardıdır.

Özürülerin ulaşımını sağlayan toplu taşıma veya binek araçlara ilişkin belirlenmiş standart bulunmamaktadır.

3.5 Ulaşılabilirlik Stratejisi'nin Gerekliliği

Ülkemizde yapılı çevre, fiziksel düzenlemelerin yetersizliği ve çeşitli engellerin varlığı nedeniyle özürü tarafından güçlkle ya da yardım alarak kullanılabilir. Özürülerin toplum yaşantısına en az özürü olmayanlar ile eşit fırsatlarda katılabilmelerinin sağlanmasında mekânsal düzenlemeler önemli bir yer tutmaktadır. Uygun yapılı çevre oluşturulmadığında konutunda dahi yaşamakta zorlanan özürü, en temel kamusal hizmetler olan sağlık, eğitim, rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanamamakta, sportif ve kültürel etkinliklere katılamamakta, park ve bahçelerde vakit geçirememekte, kısaca toplum hayatından dışlanarak yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadır. Mevcut yapılı çevredeki eksikliklere örnek olarak sayılabilecek hususlar şunlardır:

- Açık alanlarda; tekerlekli sandalye kullananlar için kot farkları (örneğin standartlara uygun inşa edilmemiş kaldırımlar) standartlara uygun olmayan rampalar, mevcut rampaların önünün kapalı olması, görme özürü için hissedilebilir yönlendirici kaplama donatılarının uygulanmaması, üst geçitlerin herkesin rahatlıkla kullanabileceği rampalı veya asansörlü olmak yerine merdivenli olması, görme özürü için yürüyüş güzergahında tehlike yaratan elemanlar (direk, ağaç gibi), çocuk oyun alanlarının özürü çocukların da faydalanabileceği biçimde tasarlanmaması, alt yapı ve inşaat çalışmaları sırasında gerekli güvenlik önlemlerinin alınmaması,
- Toplu taşımada alçak tabanlı ve basamaksız otobüslerin tercih edilmemesi,
- Bina girişlerinde rampa bulunmaması, mevcut rampaların standartlara uygun olmaması, bina iç mekânlarında da standartlara uygun olmayan merdiven ve asansörler, iç mekânlarda, özellikle yoğun kullanıma sahip kamu binalarında

görme özürlüler için hissedilebilir yönlendirici kaplama malzemelerinin uygulanmaması, kamu kurum/kuruluşlarının binalarında ve kamusal kullanıma açık diğer iç mekânlarda özürlüler için uygun tuvaletlerin bulunmaması, yoğun biçimde kullanılan ve büyük kamu binalarında görme özürlülere yönelik kabartma haritaların bulunmaması.

3.6 Mevzuat Düzenlemeleriyle İlgili Aksaklıklar ve Eksiklikler

Ulaşılabilirliğin hayata geçirilerek yapılı çevrenin engelsiz hale getirilmesinde ilgili mevzuatın içeriği, uygulanabilirlik düzeyi ve bu mevzuatın uygulanması önem taşımaktadır. Farklı özür türlerine sahip kişilerin yapılı çevrede hareketliliklerinin sağlanması için gerekli teknik ölçü ve ölçütlerin mevcut mevzuat kapsamında yeterince yer alıp almadığının tespit edilmesi bu alanda yapılması gereken temel çalışmalardan biridir. Diğer yandan mevzuat hükümlerinin günümüz gereksinimlerine yanıt verip vermediğinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu teknik koşullar planlama, tasarım, uygulama ve denetleme aşamalarında veri olarak kullanılırken, kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra diğer yararlanıcıların yaşadığı aksaklıkların tespit edilmesi, ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesi için önemli bir adım olacaktır. Mevzuata ilişkin tespiti yapılan eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi ile başta yerel yönetimler olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları, diğer yararlanıcıların engelsiz yapılı çevreye ilişkin çalışmalarının önü açılmış olacaktır.

Ulaşılabilirlik mevzuatına ilişkin önemli diğer bir başlık, mevzuatın ilgili tüm kesimlerce uygulanmasının sağlanabilmesidir. Mevzuatta hükümler bulunmasına rağmen, bu hükümlerin hayata geçirilmesi için bazı araçların geliştirilmesi gerekmektedir. İmar mevzuatında 1997 yılından, özürlülerle ilgili mevzuatta ise 2005 yılından bu yana bulunan hükümlerin, yapılan çalışmalarda yeterince göz önünde tutulmadığı, mevcut yapılı çevrenin durumu ve özürlülerin var olan engeller nedeniyle yaşadıkları güçlükleri her fırsatta dile getirmeleri ile kolayca görülebilmektedir. Bu nedenle, konuya ilişkin teşvik sağlanması ve hukuk yaptırımının uygulanması için gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması çok önemlidir.

3.7 Ulaşılabilirlik Eylem Planı

Ulaşılabilirlik Eylem Planı, ulaşılabilirlik konusunda ülkemizde yaşanan belli başlı bazı konuları göz önünde bulundurarak hazırlanmıştır. Bunların içinde kapsamımızla alakalı olarak; Ulaşılabilirliğin önemi ve ulaşılabilir mekanlar konusunda teknik elemanların bilgi ve bilinç yetersizliği, hangi standartların kullanılacağına bilinmemesi, Standartlara uygunluğun denetiminin yeterince yapılmaması gibi sorunlara ele aldığından bu bölümde içeriği beslemek adına yer almaktadır. (EK 1 Ulaşılabilirlik Eylem Planı)

3.8 Bölüm Sonucu

Eylem Planının hayata geçirilmesi amacıyla, Özürlüler İdaresi Başkanlığı' nın yürütücülüğünde , İçişleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Türk Standartları Enstitüsü Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı ve Belediyeler Birliğinden oluşan ve gerekli görüldüğünde Eylem Planında sayılan diğer sorumlu kurum/kuruluşların da toplantılarına davet edileceği “ **Ulaşılabilirlik Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu** “ oluşturulacaktır.

Kurul, tespit edilen sorunların giderilmesine yönelik karar alacaktır. Eylem Planında yer alan tedbirlerin yerine getirilmediğinin veya aksaklıkların devam ettiğinin tespiti halinde Kurul söz konusu tedbir veya tedbirlerden sorumlu kurumu uyaracaktır.

4 ÖZÜRLÜLÜK VE ENGEL TÜRLERİ

Bu bölümde özür ve engel kavramının farklı kavramlar olduğunu bir önceki bölümde inceledik. Bu ayrı kavramların kendi aralarındaki çeşitliliklerini inceleyeceğiz.

4.1 Özürlülük Türleri

4.1.1 Fiziksel Özürlüler

4.1.1.1 Yürüme Özürlüler

Bu kimseler ya büyük güçlükler çekerek hareket edebilirler veya yürümelerine yardımcı olan araçlara bağımlıdırlar. Yaya olarak uzun mesafeler kat edemezler ve seviye farklarını aşarken büyük zorluk çekerler.

4.1.1.2 Tekerlekli Sandalyeye Bağımlı Özürlüler

Bu kimseler sadece kol gücü ile veya elektrikle hareket eden tekerlekli bir sandalye yardımıyla hareket edebilirler.

4.1.1.3 Kolları veya Elleri Özürlü Olanlar:

Bu kimseler kollarını veya ellerini ya büyük zorluklarla kullanabilirler ya da hiç kullanamazlar.

4.1.2 Görme Özürlüler

Görme zorluğu çeken kimseler, ya çok zayıf bir görme kabiliyetine sahiptir ya da görüş alanları çok sınırlıdır. Sadece büyük kontrastlık farklılıklarını veya nesnelerin dış hatlarını algılayabilirler.

Körler, işitme ve dokunma yoluyla elde ettikleri bilgilere bağımlıdırlar.

4.1.3 İşitme Özürlüler

İşitme zorluğu çeken kimseler, işitme cihazları, görsel bilgiler veren cihazlar, ortak dinlenme donanımları gibi yardımcı araçlara bağımlıdırlar.

Sağırılar, sadece görsel bilgiler veren donanımlara bağımlıdırlar.

4.1.4 Zihinsel Özürlülük

Bu kimseler öğrenme özürlü kişilerdir. Bu kimseler yön bulma ve yol hafızası konusunda zorluklarla karşılaşır.

4.1.5 Geçici Özürlülük

Tam fiziksel yeterliliğin geçici bir durum olduğu, buna karşılık herkesin yaşamlarının bir bölümünü çeşitli engellilik halleriyle geçirdikleri bilinen bir gerçektir. İnsanlar, yük taşıırken, çocuk-yaşlı iken, hamilelikte, kol-bacak gibi bir kemikleri kırıldığında yada yüksek topuklu ayakkabılarla yürürken, çevreye uyumda zaman zaman zorluklarla karşılaşır.

4.2 Engel Türleri

4.2.1 Fiziksel Engeller

Fiziksel ulaşılabilirlik olmakla birlikte, ulaşılabilirlik konusunda yalnızca fiziksel düzenlemelerle çözülemeyeceği açıktır. Diğer engel türleri bu engel türünü desteklemektedir.

4.2.2 Davranışsal Engeller

Özürlü olan veya olmayan kişilerin birbirleriyle anlamlı ve etkin bir etkileşim içine girmesinin önündeki korku ve varsayımlara işaret etmektedir. (Reiter ve Nelson, 2013)

Davranışsal engeller, diğer engel türleri ile yakından ilişkili olup, özürlü kişilerin eğitim ve iş hayatında daha az yer alması ve sosyal aktivitelere daha az katılması gibi sonuçlar doğurmaktadır.

4.2.3 Maddi Engeller

Kişinin iş hayatına katılıp maddi anlamda bağımsız olması ile ilgili olabildiği gibi, özürlü kişilerin bu konularda kendilerine ait kararları kendilerinin verme yetkisine sahip olmaları ile de ilgilidir.

4.2.4 Sistematik Engeller

Hukuksal ve kamu politikaları ile ilgili engellerdir ve diğer engel turlerini doğrudan etkilemektedir. Bu engeller: ayrımcılık ve önyargı, eğitim öğretime ulaşmamayı, belirli bir topluluk yada kişinin dışlanması ve farklı kültür algı ve iletişimsizlik gibi çeşitli problemleri içerir.

5 TEKERLEKLİ KOLTUK

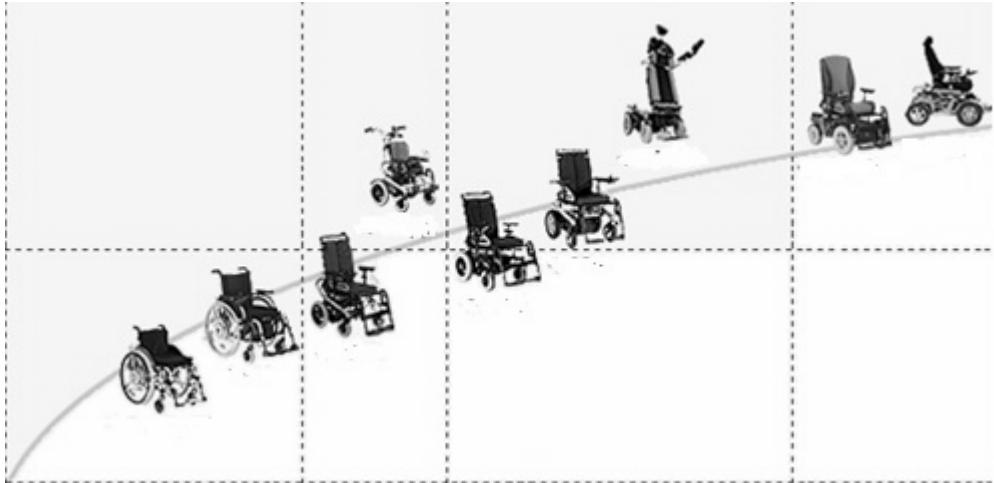
Ayakta duramayıp oturarak tekerler üzerinde dolaşma mecburiyeti, yani “ Tekerlekli Koltuk “ ihtiyacı hayatın normal seyri sırasında da, geçici veya sürekli olarak ortaya çıkabilir.

Sürekli olarak oturmakta olan insanlar ancak tekerler üzerinde yer değiştirebileceklerinden; insan boyutuna uygun yapılmış, böyle bir taşıma görevi olan araç söz konusu olduğunda düzenlenmiş alanların yeniden ele alınması gerekmektedir. Uygun fiziksel çevreden mekan düzenine, kullanılan donanımdan malzeme türüne kadar birçok çeşitli bilgiye ihtiyacı vardır.

Çevremizde “ normal insan hareketliliği “ içinde insanlardan başka, birtakım yardımcı cihazlar kullanan, tekerlekli araçlarla yer değiştiren insanlara da rastlıyoruz. Bu insanlara ya acıyarak bakıyoruz ya da bu kişileri ikincil olarak görüyoruz. Oysa bu insanların “ sağlıklı “ günlük hayatını tek başına itham ettiren insanlardan hiçbir farklılığının olmadığını, hatta tüm yasalar haklar önünde eşit olduğunu gözden kaçırmıyoruz. Tek eksikliği sadece inşa edilmiş çevrelerde düşünülmemek olan bu insanların sayıları günden güne artmaktadır. Trafik kazaları, iş kazaları, tıbbın ilerlemesiyle insanın daha uzun yaşaması ile yaşlı popülasyonun artması tekerlekli koltukta yaşayan sayısının artmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra her insanın hayatında kısa sürede olsa bu deneyimi tattığı kabul edilmektedir. Ayak bileğinin kırılmasından dolayı, hastane de kontrol amaçlı gittiğimizde hastane içi dolaşım esnasında vs.

Tarih boyunca belli bir medeniliğe ulaşmış hiç bir toplum cihaz kullanan veya kullanmaya mecbur olan bireylerini bir kenara itmemiştir. Bu insanlara kendi mücadelelerini kendilerinin vermelerine yardımcı olacak bir çevre sağlamak, toplumun yükünü azaltacak bir düşünce tarzıdır. Bu insanların çeşitli ihtiyaçları olabilir fakat bahsettiğimiz birtakım genel temel düşünceler iyi ortaya konur ve gerçekleşirse; cihaz kullananların, yaşlıların, hamilelerin, topuklu ayakkabı kullanan bayanların, valizini çekmek durumunda olan kişinin veya bununla eş değer pazar arabasını pazardan evine çekeleyen bir kişiye kolaylık sağlanmış olunur.

Tekerler üzerinde kayarak dünyayı algılamak elbette yeni birtakım psikolojik çerçeveler, bilinçler ve otomatik hareketlere yol açabilmektedir. Fiziksel çevre, sakat beden ve tekerlekli koltuk arasında doğal bir bağlantılar dizisi oluşmuştur. Yürüyemeyen insanın en büyük yardımcısının ideal şeklini bulmak hala netlik kazanmamıştır bu hususta araştırmalar devam etmektedir. Tekerlekli koltuğun temel sahip olması gereken özelliklerinden; hafiflik, sağlamlık, manevra kabiliyeti, katlanabilirlik ve bu halde olabildiğince az yer işgal etme, rahatlık, dengeli olma, düzgün olmayan zemine uyabilecek deformasyon yeteneği, bir başkasının sürmesi halinde bu kişiyi en az yoracak tasarım tarzı; kaldırımlardan çıkarılıp, indirilebilme kolaylığı; kullanıcıya güven verecek hoş bir görünüş, az yer işgal etme, yatağa ve banyoya geçebilmek için bazı parçalarının sökülebilirliği, omurgaya en uygun oturma şeklini verebilme, bakıma az ihtiyaç göstermesi, oturma yüksekliğinin minder konacağına göre düşünülmüş olması, bazı yüksekliklerin ayarlanabilmesi, kullanıcıların ihtiyaçlarının farklı olması, çeşitliliğin artmasına neden olmaktadır.

Şekil 5.1 Tekerlekli Koltuk Çeşitleri

5.1 Standart Tekerlekli Koltuk

Büyük tekerleğe bağlı tutma çemberinden elle çevrilerek yürütülmektedir. Normal olarak büyük tekerlek arkada küçük tekerlek öndedir. Tekerlek çapları arka tekerlek için 24-26 inç (61-66cm) ve ön tekerlek için 4-12 inç (10-30cm) arasında değişir. Bu tekerler havalı yada dolgulu lastikten olabilir. Evin dışında kullanılacak tekerlekli koltuklarda havalı lastikler daha rahat olacaktır. Evin içerisinde ise, mesela bir halının

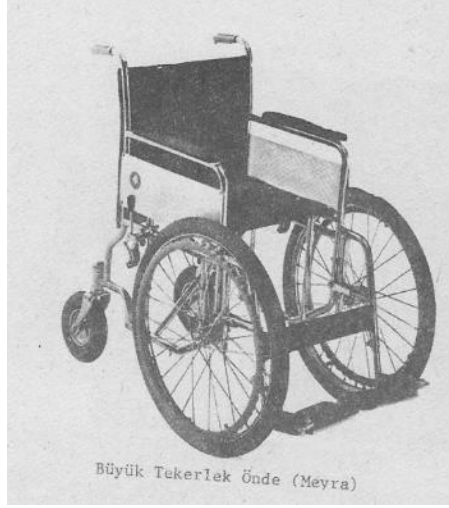
üzerinde sürtünme yüzeylerinin fazlalığından pratik olmayabilir. Çünkü halıyı toplar ve tekerlekli koltuk yürüyemez olur. O zaman dolgu lastik tercih edilir. Bakımda istemez.

Şekil 5.2 Standart Tekerlekli Koltuk

5.2 Büyük Tekerleri Önde Olan Tekerlekli Koltuklar

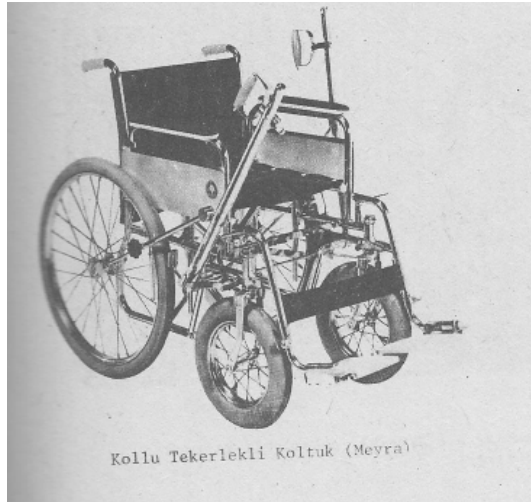
Bu kullanıcının alışkanlık ve gücüne bağlı bir şeydir. Büyük tekerlekler önde olunca araba küçük engellerden ve alçak kaldırımlardan daha rahat iner, çıkar. Ayrıca daha kolay döner. Ne var ki, büyük tekerleğin arkada olması daha doğrudur; basit standart koltuk içinde bu tip kullanılmaktadır. Kullanıcı koltuğundaki şahıs bir başkası tarafından sürülüyorsa yine büyük tekerlerin arkada olması daha uygundur kaldırım, rampa veya merdivenlerden daha kolay indirilebilir. Bir diğer fayda da gidiş çizgisinden daha az sapma yapan dengeli bir gidişe imkan vermesidir. Büyük teker önde olunca koltuk sağa sola daha fazla sapma yapar.

Şekil 5.3 Büyük Tekerlek Önde Koltuk

5.3 Kollu Tekerlekli Koltuk

Elle götürülen tekerlekli koltuğun daha gelişmiş bir tipidir. Büyük tekerleğe bir çelik çubuk vasıtasıyla moment tatbik edilmesi prensibiyle yürütülen tekerlekli koltuklardır. Kullanıcı bunla hem açık havada hayli uzun mesafeleri daha az yorularak gider, hem de elektrikli olanlarda olduğunun aksine, bir hareket yapmış olur. Tekerlerin elle çevrilmemesinden ve kullanıma yardımcı olan çubukların büyük olmasından dolayı bu tipler evlerin içinde kullanmak için pek uygun değildir.

Şekil 5.4 Kollu Tekerlekli Sandalye

5.4 Elektrikli Tekerlekli Koltuk

Son yıllarda yaygınlaşmakta olan elektrikli tekerlekli koltuklar ise rahatlık ve güven bakımından kullanımı kolay vasıtalarlardır. Bunlar güçlü akümülatörler tarafından hareket ettirililer. Aküler ise zaman zaman evde şarja sokulurlar. Elektrikli koltuklar evde ve açık havada kullanılabilirler. Hatta merdiven inip çıkanları bile mevcuttur. Evde kullanılanlarda ön tekerlekler küçük, dış kullanımlarda genellikle büyüktür. Böylece ikinciler çok küçük tekerlek için 8-12 inç (20-30cm) arasında, büyük tekerlekler için 20-24 inç (51-61cm) arasındadır.

Şekil 5.5 Elektrikli Tekerlekli Koltuk

5.5 Spor Yapmak İçin Kullanılan Tekerlekli Koltuklar

Kullanıcıların spor yapması için kullanılan koltuklardır.

Şekil 5.6 Spor Yapmak için Kullanılan Tekerlekli Koltuklar

5.6 Tuvalet İhtiyacı İçin Kullanılan Tekerlekli Koltuklar

Şekil 5.7 Tuvalet İhtiyacı İçin Kullanılan Tekerlekli Koltuk

5.7 Seyahat İçin Kullanılan Tekerlekli Sandalyeler

Bu tiplerde hafiflik ve az yer işgal etmeme özelliği ön plandadır. Klasik tiptedirler.

5.8 Farklı Fonksiyonlu Tekerlekli Koltuklar

Teknolojinin daha çok kullanılması ile, kollarını hareket ettiremeyen tekerlekli koltuk kullanıcılarının da nefesle, çene hareketiyle koltuklarını kumanda etmeleri mümkündür. Ayağa kaldırıp dik pozisyonda tutan modeller, merdiven çıkmaya yarayan modeller, yumuşak zeminlerde gidebilen modeller günümüzde kullanıcılara rahatlık sağlamaktadır.

Şekil 5.8 Farklı Fonksiyonlu Koltuklar

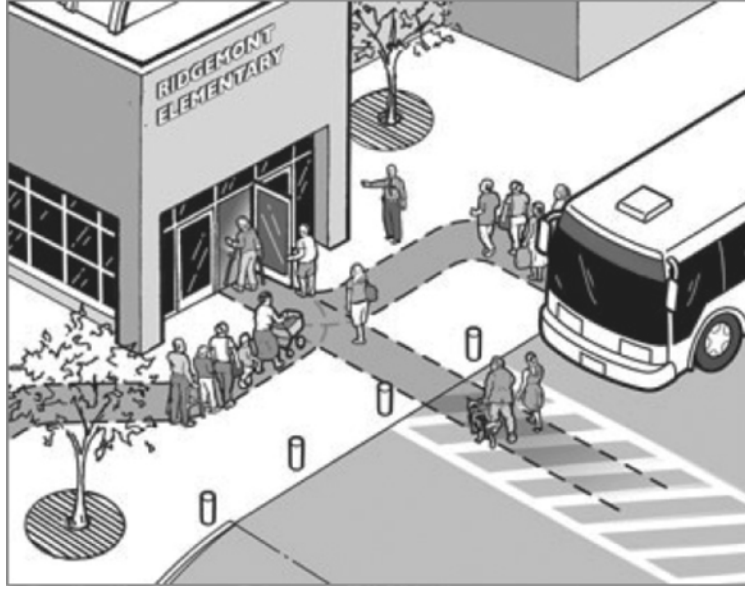
6 BİNA KAPSAMINDA ALINACAK TEDBİRLER

Binaların girişleri ve bina içi yatay ve düşey dolaşım elemanları ile ilgili yapısal düzenlemeler “ TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklileri “ açıklanmıştır. Buna göre engellilerin yapı içlerinde tam ulaşılabilirliğe erişmesi bu standardın yerinde uygulanabilmesi ile mümkündür. Uluslararası standartlarda da TS 9111 standardına uygun ölçü ve kurallar benimsenmiştir. Bu çalışma kapsamında bina girişi, rampa ve sahanlıklar ile giriş kapıları ile ilgili düzenlemeler TS 9111 ve diğer uluslararası kaynaklardan yararlanarak açıklanmıştır. Örnek olarak ADA (Americans with Disabilities Act Standarts for Accessible Design, 1994) çerçevesinde önerilen düzenlemelerde bir yapının ulaşılabilir olması için gerekliliklerden yararlanılmıştır.

6.1 Bina girişleri

Binaların girişleri ile ilgili olarak ‘TS 12576’da aşağıdaki noktalara dikkat çekilmiştir:

- Tüm ticarî idarî kamu binaları ile mesken binaları ana girişleri yaya kaldırımından itibaren engelsiz olmalıdır.
- Bina girişi önünde geniş giriş sahanlığı bulunmalıdır.
- Bina girişi kaygan olmayan sert malzemedan yapılmalı ve iyi aydınlatılmalıdır
- Tüm ticarî ve kamu binasında en az bir ana giriş özürlüler için kullanılabilir olmalıdır.
- Mesken binalarına girişleri TS 9111’e uygun olmalıdır.
- Kamu ve ticarî bina girişleri merdivenli olması halinde özürlülerin kullanabileceği eğimde rampa yapılmalıdır.
- Rampaların başında ve sonunda ayrı dokuda sahanlık bulunmalıdır.
- Rampa ve sahanlıklarla ilgili ölçü ve eğimler TS 9111 ‘de verilmiştir.
- Kamu binalarıyla ticarî bina girişlerinde özürlülerin kullanacağı giriş ve çıkışlar uygun işaret veya sembolle belirtilmelidir. (TS 12576)

Şekil 6.1 Ulaşılabilir giriş alternatifleri
(<http://www.ada.gov/business/accessiblemtg.htm>)

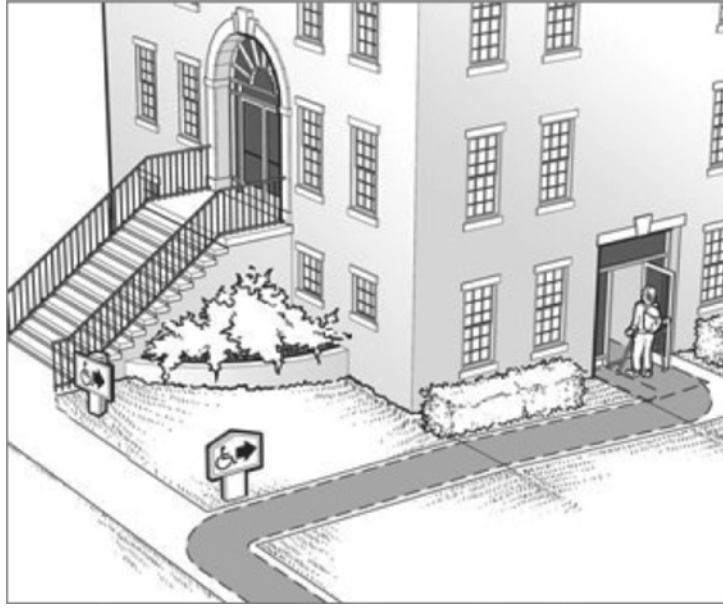
6.1.1 Ulaşılabilir Giriş

Her bina girişinde toplu taşıma duraklarından, yolcu indirme alanlarından, özel otopark alanlarından ve yakın çevreye bağlantı sağlayan kaldırımlar, yaya yolları yaya geçitleri ve ulaşılabilir güzergâhtan ve bir binalar grubu içindeki yapıların ulaşılabilir girişlerinden, binaların en az bir girişine engelsiz ulaşım ve giriş olanağı sağlanmalıdır. Ulaşılabilir güzergâh tüm noktalarında en az 92 cm eninde olmalıdır. Bu güzergâh üzerinde rampalar kullanılıyor ise bunların eğimi 1: 12 (%8) den fazla olmamalıdır. 15 cm' den daha yükseğe çıkan rampaların her iki yanında korkuluk düzenlemelidir. Korkuluklar rampa yüzeyinden 86.5 cm kadar olmalıdır. Rampaların kenarlarında kenar korumaları en az 5 cm yükseklikte düşünülmelidir.

6.1.2 Ulaşılabilir Alternatif Giriş

Binaların ana girişlerinin ulaşılabilir olarak düzenlenmesine dikkat edilmelidir. Engellilerin de herkesin kullandığı bu girişleri kullanması tercih edilmelidir. Buna karşın eğer mecburen alternatif ulaşılabilir girişler kullanılacak ise, bu girişlerin tabelalar ile ulaşılabilir güzergâh üzerinde işaretlenerek yönlendirilmeleri sağlanmalıdır. Bu ulaşılabilir giriş kapısı önünde yeterli manevra alanının olması, kapının ulaşılabilirlik düzenlemelerine uygun olması gerekmektedir. Ulaşılabilir

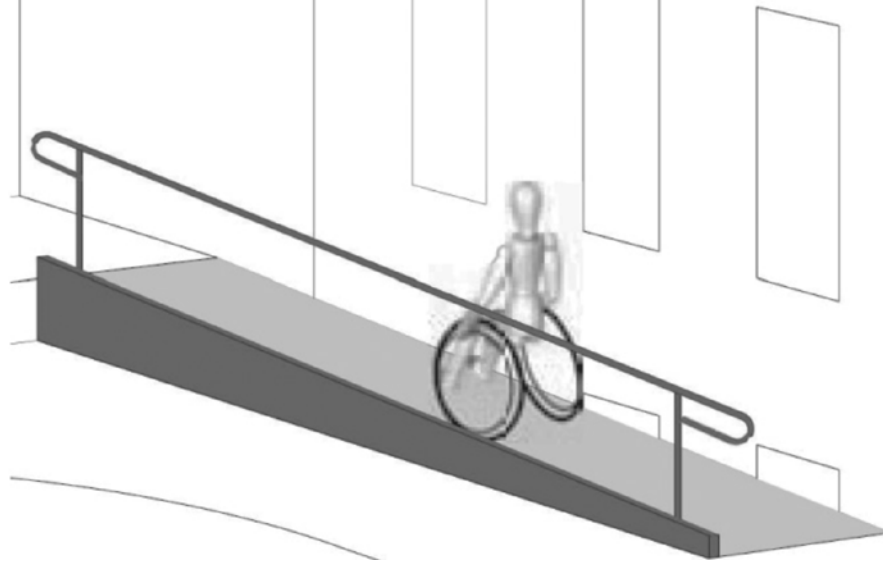
olmayan girişlerden bu alternatif girişe yönlendirici tabelalar düzenlenmeli ve bu girişlerin her zaman açık olması sağlanmalıdır.

Şekil 6.2 Ulaşılabilir giriş alternatifleri (<http://www.ada.gov/business/accessiblemtg.htm>)

6.1.3 Girişlerde Olması Gereken Elemanların Düzenlenmesi

“TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere” standardında daha ayrıntılı şekilde yapıların ana girişlerinde olması gerekli rampa sahanlık ve kapı girişleri ile ilgili düzenlemeler aşağıdaki biçimde açıklanmıştır.

Şekil 6.3 Bina girişi düzenlemesi
(http://www.stadtentwicklung.berlin.de/bauen/barrierefreies_bauen/de/handbuch.shtml)

6.1.3.1 Rampalar

Farklı seviyelerdeki yerler birbirine rampalarla bağlanmalıdır. Rampa yüzeyleri sert, tabii, kaymaz ve düzgün olmalıdır.

Bina girişlerine yakın rampalar 1/12 (yaklaşık 5°) 'den daha dik olmamalıdır. Rampaların uzunluğunun 6000 mm' den fazla olmaması tavsiye edilir. 1/15 ve 1/12 (yaklaşık 4° ve 5°) arasındaki eğim için rampa uzunluğu en fazla 10000 mm olmalıdır. Rampalar ve ona yakın yerlerin üstü kapalı değilse; suyun yürüme yüzeylerine birikmesini önleyecek şekilde eğim verilmelidir (Şekil 6.6).

Tekerlekli sandalye kullanan özürllüer için rampaların korunmasız tarafına en az 50 mm yüksekliğinde koruma bordürü döşenmelidir (Şekil 6.4).

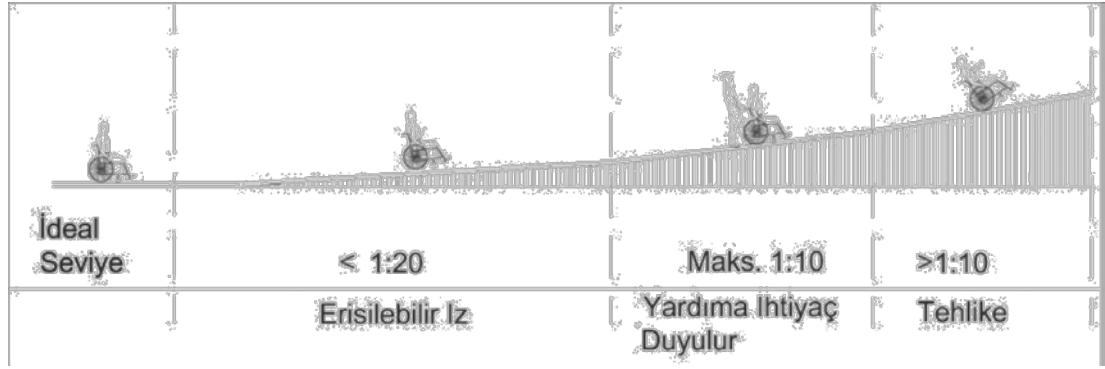
Rampaların başında ve sonunda sahanlıklar bulunmalıdır. Sahanlıklar aşağıdaki özelliklerde olmalıdır. Genelde sahanlığın en az genişliği, rampanın en geniş yeri kadar olmalıdır.

Eğimi 1/20 ve 1/12 arasında (yaklaşık 3° ve 5°) olan her rampada genişliği en az 1000 mm x 1200 mm olan bir sahanlık bulunmalıdır.

Rampa sahanlıkta yön değiştiriyorsa, sahanlık en az 1525 mm x 1525 mm olmalıdır.

Sahanlıkta kapı girişi varsa, kapı önündeki bölge tekerlekli sandalye kullanan kişinin manevra yapmasına imkan verecek boyutta olmalıdır. (TS 9111)

Rampaların eğimi yayaların/kullanan kişilerin güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Şekil 6.4' de rampa eğiminin güvenli olduğu eğim aralıkları tanımlanmaya çalışılmıştır

Şekil 6.4 Rampalarda güvenli eğim aralıkları (BM,2004)

Tablo 3 Rampaların eğimi, uzunluğu ve yüksekliğine ilişkin tavsiye edilen değerler tablosu (BM 2004).

Maksimum Eğim	Maksimum Uzunluk	Maksimum Yükselme
1:20 (%5 eğim)	-	-
1:16 (%6 eğim)	8.00 m	0.50 cm
1:14 (%7 eğim)	5.00 m	0.35 m
1:12 (%8 eğim)	2.00 m	0.15 m
1:10 (%10 eğim)	1.25 m	0.12 m
1:8 (%12 eğim)	0.50 m	0.06 m

Rampaları, tekerlekli sandalyeli ve bastonlu kişilerin de kullanacağı düşünülerek eğimler mümkün olduğu kadar rahat ve güvenli yapılmalıdır. Hiç bir şekilde %8 (1:12)'den dik olmamalıdır.

Bir rampanın eğimi minimum olmalıdır. Maksimum eğim tekerlekli sandalyeli özürünün aşabileceği yüksekliğe bağlıdır. Döşeme seviyesinden 20 mm' den daha fazla bir kot farkı varsa rampa düşünülmelidir.

Rampa uzunlukları 10 m' ye kadar olan rampaların en fazla eğimi %8 olmalıdır. 10 m' den daha uzun rampalarda en fazla eğim %6 olmalıdır. Dinlenme alanlarında banklar konulmalıdır.(TS 1256)

Ayrıca BM (2004)' de rampaların eğimi, uzunluğu ve yüksekliğine ilişkin tavsiye edilen değerler tablosu aşağıdaki gibidir.

6.1.3.2 Trabzanlar

Rampa yatay uzunluğu 1830 mm' den uzun veya rampa yüksekliği 150 mm' den fazla ise rampanın her iki tarafında trabzan bulunmalıdır (Şekil 6.6).

Trabzanlar aşağıdaki özelliklerde olmalıdır.

Trabzanlar rampanın başlangıcından en az 300 mm önce başlamalı ve bitiminden itibaren en az 300 mm devam etmelidir (Şekil 6.6).

Duvar ile trabzan arası mesafesi 38 mm olmalıdır (Şekil 7.9). Trabzan bir girinti içine yerleştirildiğinde, girinti en fazla 75 mm derinlikte olmalı ve trabzan üzerinden en fazla 455 mm devam etmelidir (Şekil 6.5).

Küpeşte kavrama yüzeyi sürekli olmalı, trabzan babası veya diğer engellerle kesintiye uğramamalıdır.

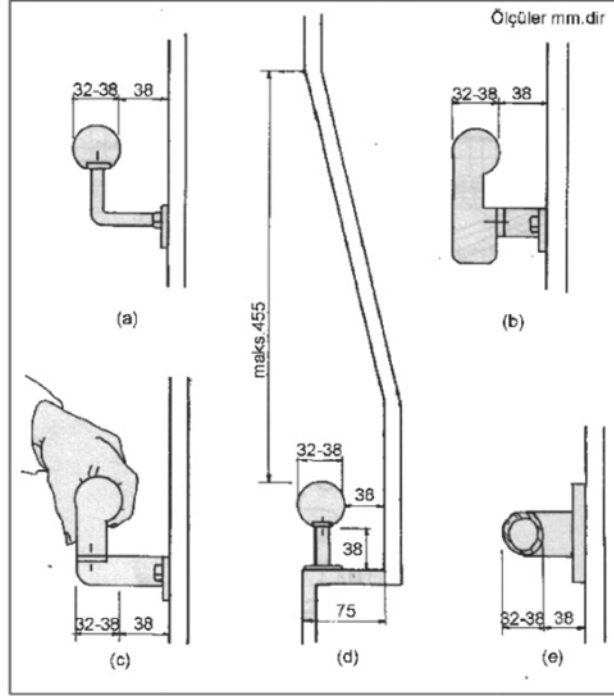
Küpeşterler kolayca tutulabilecek özellikte olmak üzere farklı şekillerde biçimlendirilebilir.

Küpeşterlerin çapı veya genişliği 32 mm-38 mm arasında olmalıdır (Şekil 6.5).

Küpeştenin en üst noktası rampa yüzeyi üzerinden 760 mm - 865 mm arasında olmalıdır (Şekil 6.6).

Trabzan, duvar veya trabzana bitişik diğer yüzeylerde çıkıntı ve pürüzler olmamalıdır.

Trabzanlar dayanan bir kişinin vücut kütleini çekebilecek şekilde duvara emniyetle tutturulmuş olmalıdır. (TS 9111)

Şekil 6.5 Trabzanlar ile ilgili özellikler (TS 9111 Şekil 5)

6.1.4 Giriş ve Giriş Kapısı

TS 9111'e göre giriş ve giriş kapısı özellikleri aşağıdaki gibi tanımlanmış ve takip eden şekillerle örneklendirilmiştir.

6.1.4.1 Giriş

Girişin rahat ve tehlikesiz olması için, girişte sahanlık düzenlenmeli ve bina girişi kaygan olmayan sert malzemeden yapılmış olmalıdır. Bina girişi iyi aydınlatılmalıdır. Bu hususa özellikle rampa ve dönüşlerde dikkat edilmelidir.

6.1.4.2 Paspas

Paspas sert tipte olmalı ve zeminle aynı seviyeye gelecek şekilde bir girintiye oturtulmalıdır.

6.1.4.3 Posta Kutusu

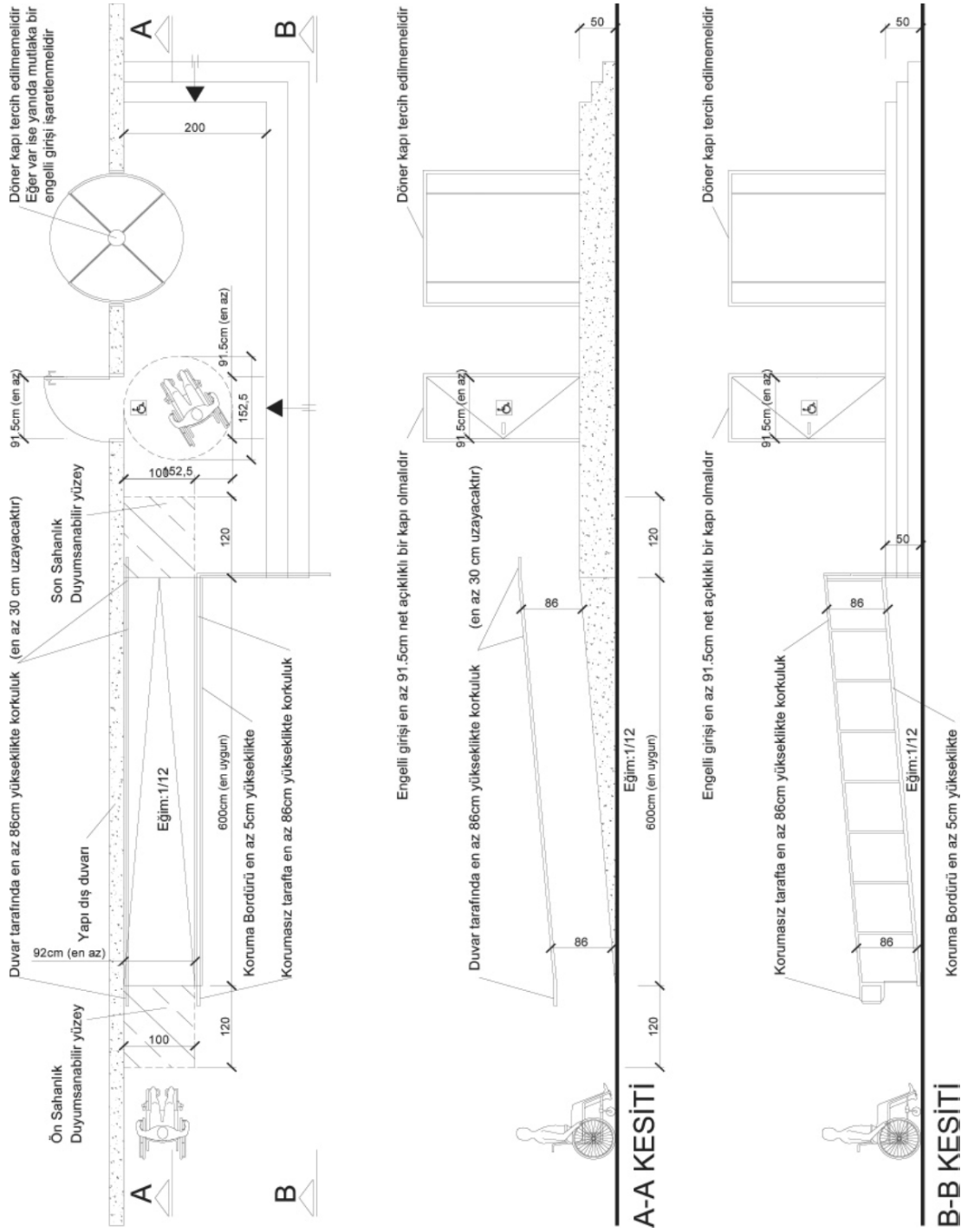
Posta kutusu, içerden veya dışardan (her iki taraftan da) ulaşılacak şekilde yerleştirilmelidir.

Posta kutusu kapı üzerinde bulunduğunda kapı en az 90° açılabilmesi ve kutu yerden 750 mm yükseklikte olmalıdır.

6.1.4.4 Giriş Kapısı

Giriş kapısı, en az 915 mm genişlikte olmalıdır. Giriş kapılarında eşik yapılmamalıdır. Ancak eşik yapma mecburiyeti varsa madde Geçişe uygun olarak pahlı yapılmalıdır. Dış kapıları (menteşeli normal) açma, 37, 8 N'den fazla kuvvet gerektirmemelidir.

Döner kapılardan kaçınılmalıdır. Döner kapı varsa mutlaka yanında normal bir kapı bulunmalıdır. (TS 9111)

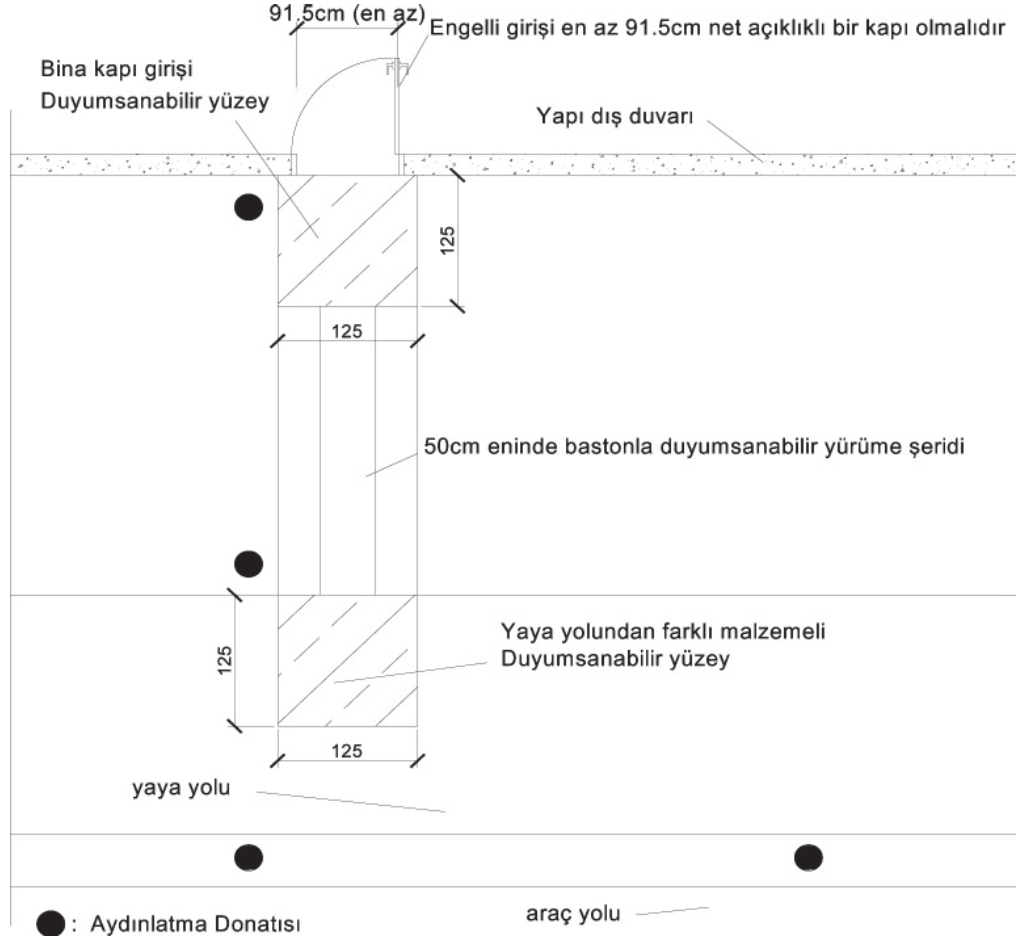

Şekil 6.6 Rampalı sahanlıklı bina girişi örneği (Çizim: Can Güngör, 2009)

6.1.4.5 Girişlerin Hemzemin Düzenlemeleri

Binaların girişleri ile ilgili olarak 'TS 12576' de, bina girişlerinin hemzemin olması ile ilgili olarak şu düzenlemelere yer verilmiştir:

- Yaya kaldırımından binalara doğrudan girişte, bina inşaat sınırı yaya yolu ile sınır teşkil ediyorsa, girişler düzayak olmalıdır. Yaya kaldırımının eğimi taşıt yoluna doğru olmalıdır.
- Bina ana girişlerinde yaya kaldırımında, yaya yolunun zemin kaplamasından ayrı olarak 1, 25 m x 1, 25 m ebadında görme özürlülerce algılanabilir dokuda ayrı bir zemin kaplaması kullanılmalıdır.
- Bina ana girişi bahçe içinde ise, bahçe kapısı ve bina ana girişi önünde özürlüler için yol zemin kaplamasından ayrı dokuda ve en az 125 cm x 125 cm ebadında zemin kaplaması yapılmalıdır. Ayrıca bahçe bağlantı yolu üzerinde görme özürlüler için 50 cm genişliğinde ayrı bir yürüme şeridi yapılmalıdır (Şekil 6.7).
- Bahçe içindeki bina ana girişinde merdiven veya rampa yapma mecburiyeti varsa; bina ana girişinde bir sahanlık olmalı ve ayrıca merdiven veya rampayı önceden belirleyecek, merdiven ve rampanın başlangıç ve bitiminde zemin döşeme kaplaması esas zemin döşeme kaplamasından ayrı dokuda olmalıdır (Şekil 6.7).
- Bahçe içindeki yol ile bina girişleri iyi aydınlatılmalıdır (Şekil 6.7).
- Yaya kaldırımlarının binaların garaj girişine rastlayan yerlerinde taşıt yolunu kenar şeridinden 3 cm yüksekte olacak şekilde alçaltılmalıdır. (TS 12576)

Şekil 6.7 Hemzemin girişte ulaşılabilirlik düzenlemesi örneği (TS 12576)

6.1.5 Bina İçi Yatay Dolaşım

Binaların iç mekanlarında kat içi yatay dolaşım ile ilgili düzenlemeler de TS 9111 çerçevesinde tekerlekli sandalye geçiş genişlikleri olarak ayrıca belirtilmiştir. Bunlar, takip eden şekillerde de şematik olarak ifade edilmiştir. Bu düzenlemelerin bina içinde koridor hol ve odalarda uygulanmasıyla tekerlekli sandalye kullanıcılarının hizmetlere tam ulaşılabilirliği sağlanmış olacaktır.

6.1.5.1 Tekerlekli Sandalye İçin Gerekli Alan

Tekerlekli sandalye kullananların çoğu, bahçe kapısı ve benzeri yerlere önden gireceklerse, 760 mm' lik net genişlik gereklidir. Tekerlekli sandalye kullanan kişi binaya yabancıysa, trafik çoksa, ani ve seri hareketler gerekiyorsa, daha fazla genişlik gereklidir. Bu durumda en az genişlik 815 mm olmalıdır. Bununla birlikte geçilecek yerin derinliği 60 mm' den fazla ise genişlik en az 915 mm olmalıdır (Şekil 6.8).

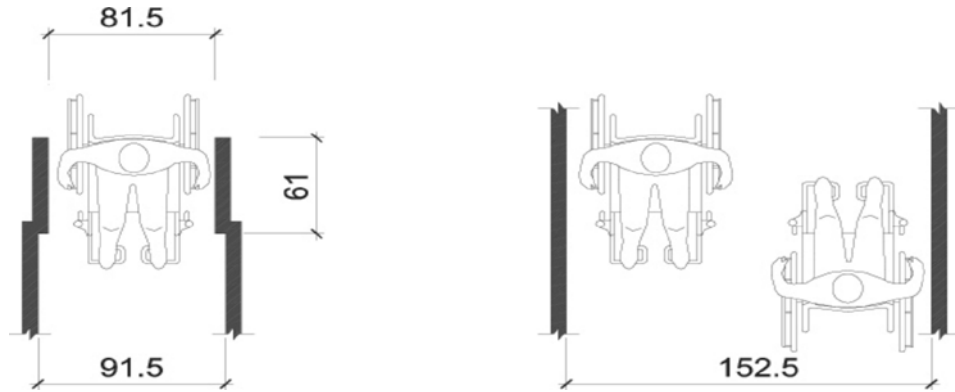
6.1.5.2 Yürümede Kullanılan Cihazlar İçin Gerekli Alan

Yürüme özürllüleri için en az 815 mm' lik net genişlik yeterli ise de rahat bir yürüyüş için, bu, en az 915 mm olmalıdır. Aşağı doğru geniş bir açıyla açılan koltuk değnekleri dar geçitlerde tehlikelidir. Bu yüzden bütün özürllüleri için geçitlerin genişliğinin en az 915 mm olması tavsiye edilir.

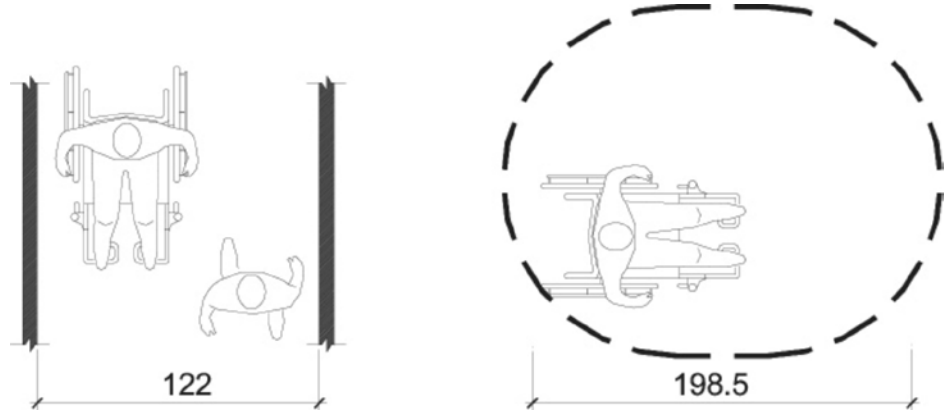
6.1.5.3 Geçiş İçin Gerekli Alan

Vücutça sağlam kişilere kışlık giysileri içinde yürürken 815 mm' lik bir genişlik gereklidir. 815 mm' ye hem her iki taraftan kolun sallanma açıklığı olan 51 mm hem de objelerle(engel ve/veya çıkıntı) veya diğer yürüyenlerle uygun açıklık mesafesi olan 25 mm (her iki taraftan) dahildir. Tekerlekli sandalye kullananlarla yürütme cihazı kullananlar için kısa mesafelerde 815 mm' lik genişlik yeterlidir. Eğer iki yönlü geçiş varsa rahat bir trafik için 1625 mm gereklidir. Böyle yerlerde genişlik en az 1525 mm olmalıdır. 1525 mm'den daha dar olan yerlerde iki tekerlekli sandalye yan yana geçemeyebilir (Şekil 6.8)

1220 mm' lik bir genişlik, normal yürüyebilen bir kişinin yürüyemeyen veya kısmen yürüyebilen bir kişi ile yan yana geçebilmesi için gerekli en az genişliktir (Şekil 6.9). (TS 9111)

Şekil 6.8 Tekerlekli sandalye kullananların geçişi için gerekli genişlikler. Ölçüler cm'dir. (TS 9111)

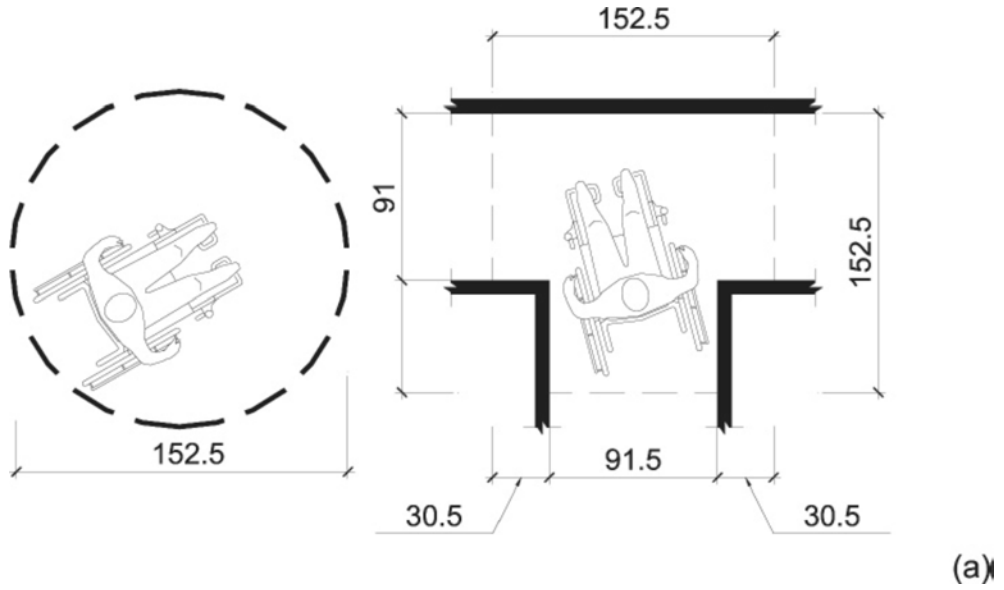

Şekil 6.9 Tekerlekli sandalye kullananlar için gerekli alan ölçüleri. Ölçüler cm'dir. (TS 9111)

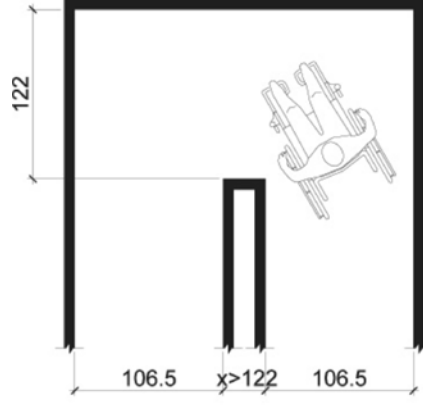
6.1.5.4 Tekerlekli Sandalye Dönüş Alanı

Tekerlekli sandalyenin 180° dönüşü için gerekli genişlik en az 1525 mm'dir.

Tekerlekli sandalye kullananların kolayca U dönüşü yapabilmeleri için gerekli alanlar Şekil 6.9, Şekil 6.10, Şekil 6.11'de gösterilmiştir. (Şekil 6.12), kullanıcısı yetişkin bir erkek ile tekerlekli sandalye için tipik boyutları göstermektedir. (TS 9111)

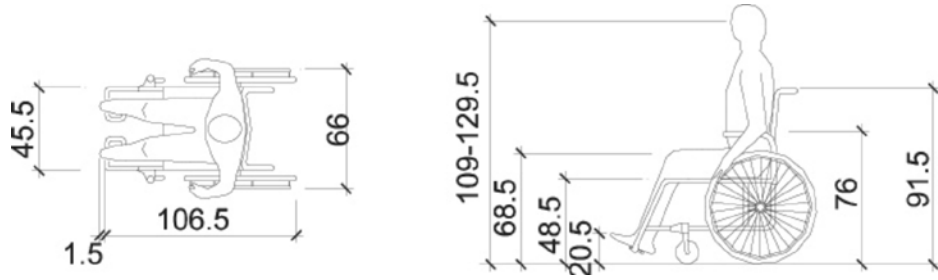

Şekil 6.10 Tekerlekli sandalye dönüş alanı. Ölçüler cm'dir. (TS 9111)

(b)

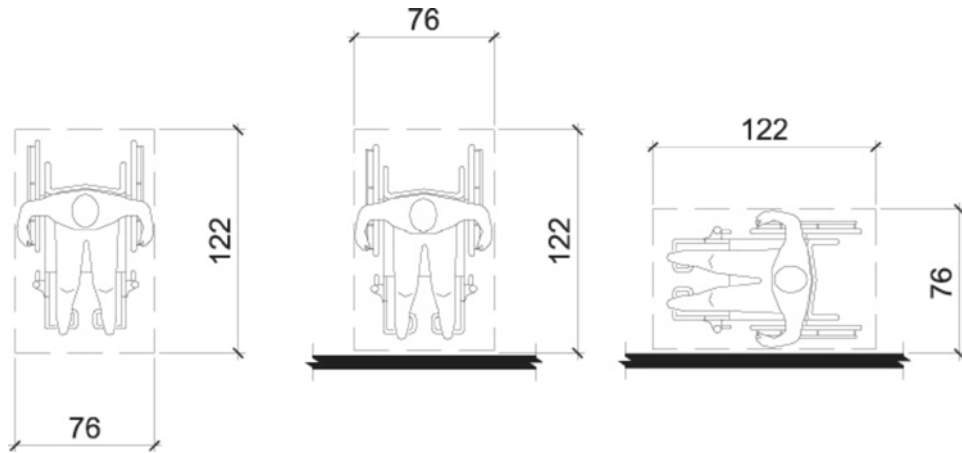
Şekil 6.11 Tekerlekli sandalye dönüş alanı. Ölçüler cm'dir. (TS 9111)

Şekil 6.12 Tekerlekli sandalye boyutları. Ölçüler cm'dir. (TS 9111)

6.1.5.5 Tekerlekli Sandalye İçin Net Zemin Veya Döşeme Alanı

Duran veya hareket eden bir tekerlekli sandalye için gerekli net zemin veya döşeme alanı 760x1220 mm'dir (Şekil 6.13). Bu alan paralel veya önden yaklaşım mesafesi içinde geçerlidir (Şekil 6.13). Tekerlekli sandalye kullananlar için net döşeme veya zemin alanı bazı nesnelere altında gerekli olan diz alanının bir kısmını da kapsayabilir. (TS 9111)

Şekil 6.13 Boyut ve yaklaşma mesafesi. Ölçüler cm'dir. (TS 9111)

6.1.5.6 Tekerlekli Sandalye Alanı İle Net Manevra Alanı (Dönüş Alanı) İlişkisi

Bir tekerlekli sandalye için net döşeme veya zemin alanının tamamen engelsiz bir kenarı kullanım rotası veya diğer tekerlekli sandalyenin net döşeme alanı ile bitişik olabilir.

Eğer net döşeme alanı (kullanım alanı) bir niş içinde sınırlanmışsa veya diğer bir değişle tekerlekli sandalyeyi tamamen veya kısmen içine alacak şekilde üç taraftan sınırlanmışsa manevra açıklığına yapılacak ilave Şekil(Şekil 6.14)'de gösterildiği gibi olmalıdır.

6.1.5.7 Önden Yaklaşım

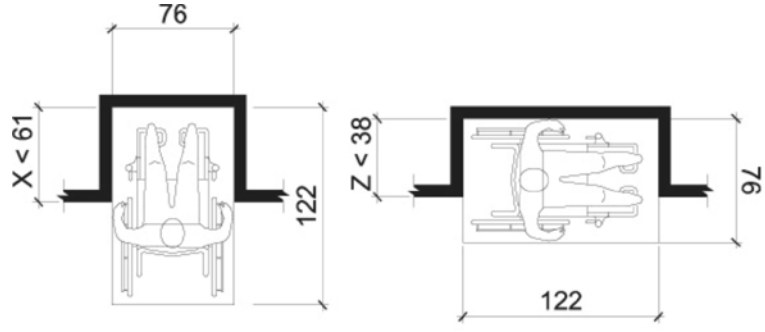
Net döşeme mesafesi nesnelere sadece önden yaklaşıma müsaade ettiğinde önden yaklaşım için müsaade edilen yerden yükseklik en fazla 1220 mm, en az 380 mm olmalıdır.

(Şekil 7.19). Önden yaklaşım için müsaade edilen en fazla yükseklik bir engelin üstünde olduğunda açıklıklar (Şekil 7.19)'de gösterildiği gibi olmalıdır.

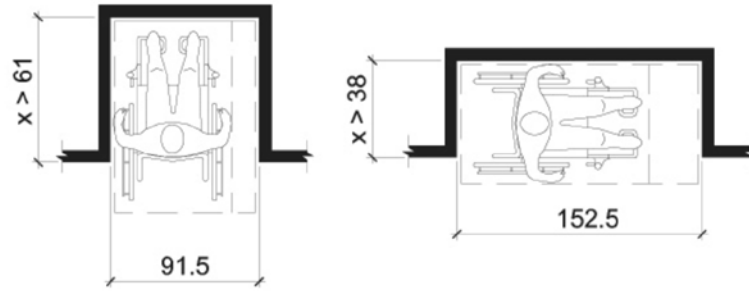
6.1.5.8 Yandan Yaklaşım

Net döşeme mesafesi tekerlekli sandalye kullanan kişiye paralel yaklaşıma müsaade ettiğinde, yandan yaklaşım yüksekliği yerden en fazla 1370 mm, en az 230 mm olmalıdır. (Şekil 6.16).

Yandan yaklaşımda bir engel söz konusu ise açıklıklar (Şekil 6.16)'da gösterildiği gibi olmalıdır. (TS 9111)

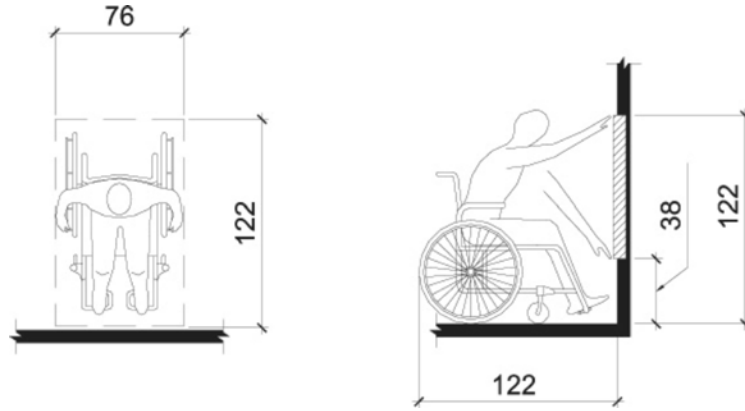

(a)

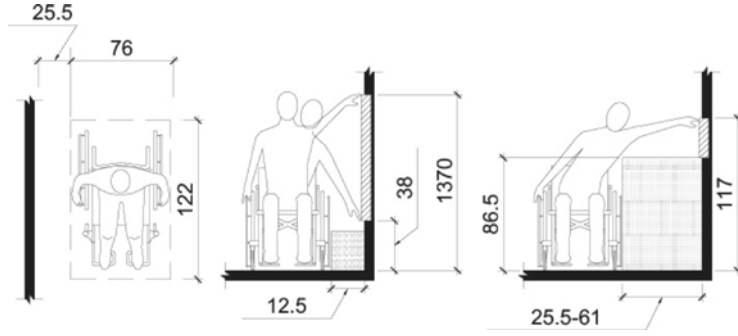

(b)

Şekil 6.14 Niş içi yanaşma mesafeleri. Ölçüler cm' dir. (TS 9111 Şekil A-8 değiştirilerek)

Şekil 6.15 Önden yanaşma mesafesi. Ölçüler cm' dir. (TS 9111 Şekil A-9 değiştirilerek)

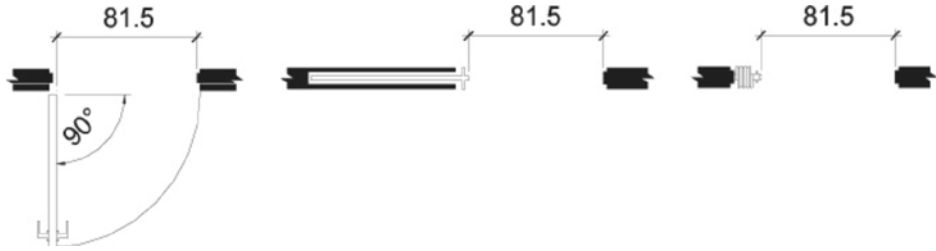
Şekil 6.16 Nesne üzerinden yanaşma mesafesi. Ölçüler cm' dir. (TS 9111 Şekil A-10 değiştirilerek)

Kapılar ile ilgili düzenlemelere ilişkin bölümde, TS 9111'de kapı ölçüleri ve niteliklerine değinilmektedir.

6.1.5.9 İç Kapılar

Kolay açılabilmesi amacıyla kapılar, koridor eksenine dik olarak açılmalıdır.

Kapı 90° açıldığında kapı net genişliği en az 815 mm olmalıdır (Şekil 6.17). Açıklık derinliği 610 mm' den fazla olduğunda genişlikler verilmiştir. (TS 9111)

Şekil 6.17 Kapı geçiş mesafeleri .Ölçüler cm'dir.(TS 9111 Şekil 17)

Bina içi ulaşımında sık sık farklı düzenlemelere gidilmemeli, donatılar sabit tutulmalıdır.

Gereksiz girinti ve çıkıntılardan kaçınılmalıdır. Yapılması mecburi olan girinti veya çıkıntıların (kolon vb.) köşeleri yuvarlatılmalıdır.

Baş üstünde bulunan engeller, yerden en az 2030 mm yükseklikte yer almalıdır.(Şekil 6.18).

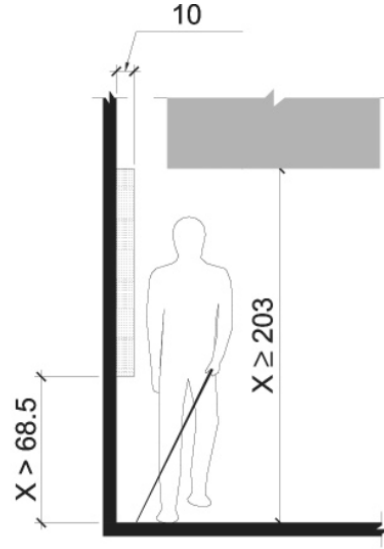
6.1.6 Sirkülasyon Alanları-Koridorlar, Holler

Bina içindeki koridorların engelsiz net açıklığı en az 815 mm olmalıdır. Koridor genişliklerine bağlı olarak dönüş (manevra) şekilleri örnekleri (Şekil 6.19)'de verilmiştir.

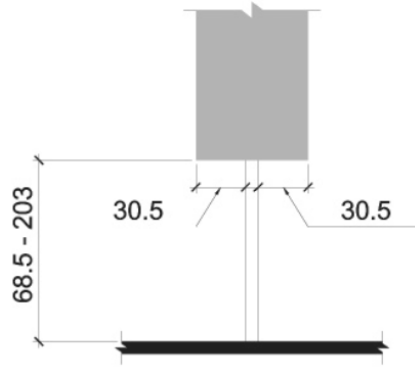
Sirkülasyon alanlarındaki veya engel bulunan yerlerdeki tekerlekli sandalye kullanan veya yürüme özürli olan kişilerin geçiş genişlikleri ve tekerlekli sandalye için gerekli manevra alanları ve açıklıkları yukarıda verilmiştir.

Sirkülasyon alanlarında duvara monte edilmiş uygun yükseklikte tutunma bantları bulunmalıdır.

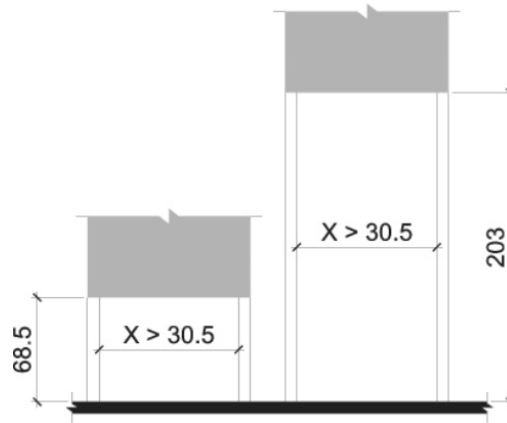
Sirkülasyon alanlarında kullanılacak radyatörlerde, dar kenarlı döküm veya çelik panel radyatör seçilmelidir. (TS 9111)

(a)

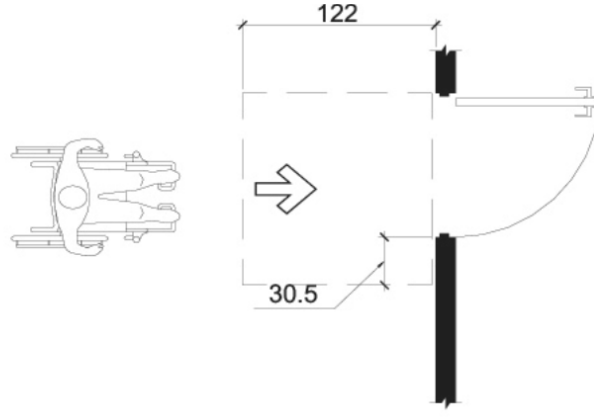

(b)

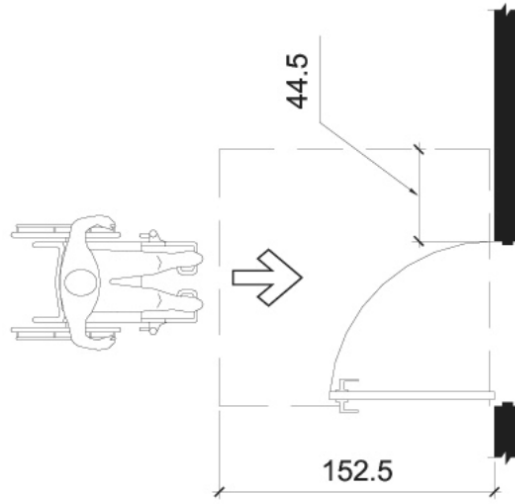

(c)

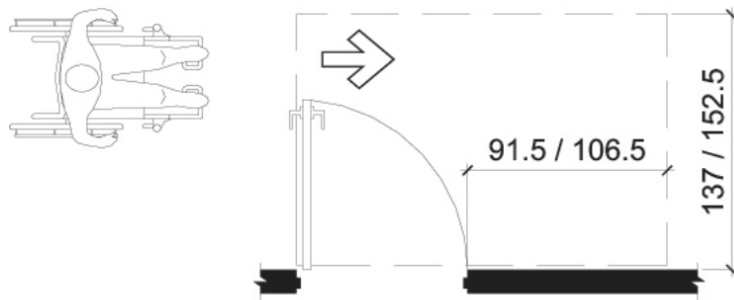
Şekil 6.18 Engellere ait yükseklikler. Ölçüler cm' dir.(TS 9111Şekil 24 değiştirilerek)

(a)

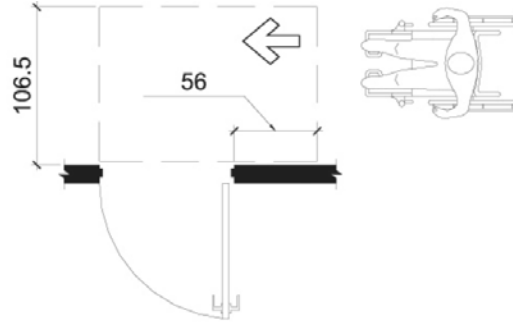

(b)

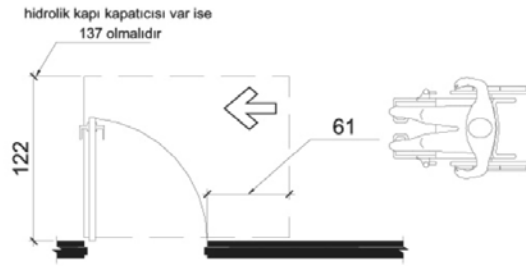

(c)

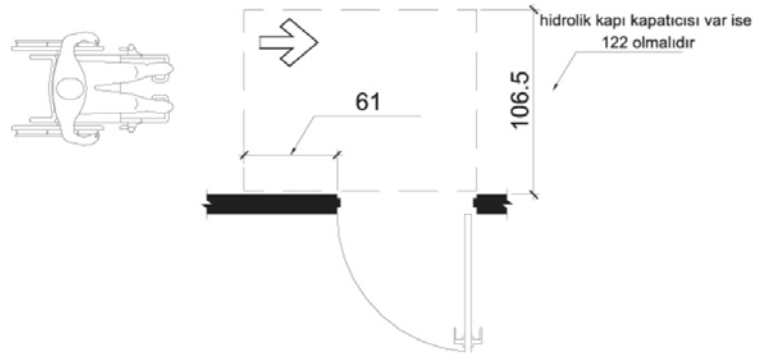
Şekil 6.19 Bina İçindeki engelsiz koridorlara ait ölçüler. Ölçüler cm' dir. (TS 9111)

(d)

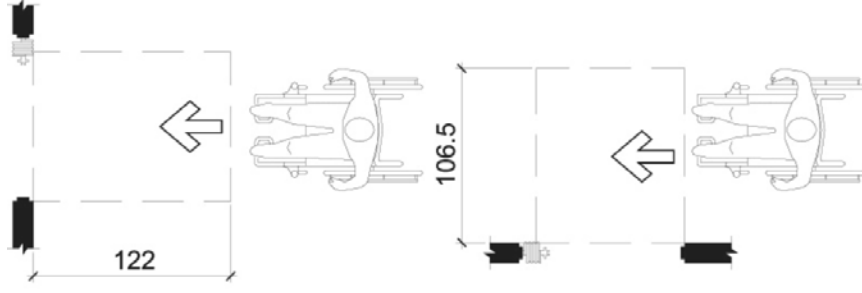

(e)

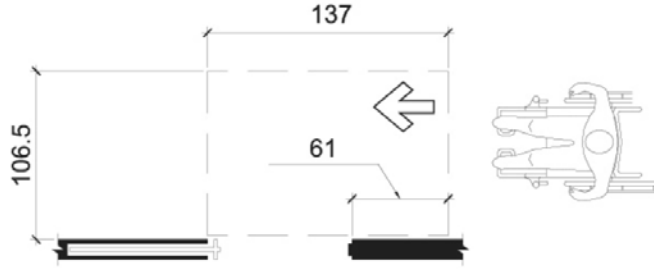

(f)

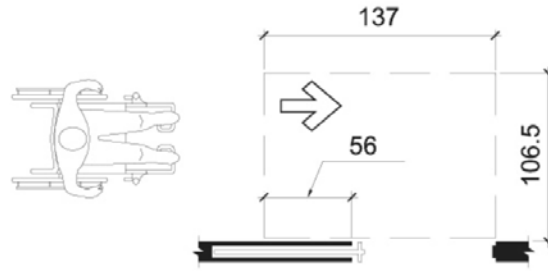
Şekil 6.20 Bina içindeki engelsiz koridorlara ait ölçüler. Ölçüler cm' dir.(TS 9111 Şekil 26)

(g)

(h)

(i)

Şekil 6.21 Bina içindeki engelsiz koridorlara ait ölçüler.Ölçüler cm 'dir.(TS 9111)

6.2 Bina İçi Dikey Dolaşım

Binaların içindeki katlar arası düşey dolaşım elemanları olarak rampa, asansör ve merdivenler sayılabilir. Tekerlekli sandalye kullanan engellilerin kattaki yatay dolaşımının ulaşılabilir olarak sağlanması için gerekli düzenlemelerin, düşey dolaşımda sağlanmaması durumunda, sunulan hizmet ve eylemlerden tam yararlanabilmeleri söz konusu olamaz.

Yürüme zorluğu çeken ya da görme engelliler için ise merdivenlerin gerekli düzenlemeler ile tasarlanması önemlidir. Asansörler ve merdiven asansörleri de bu kapsamda TS 9111’de yapılması gerekli görülen düzenlemelere göre tasarlanmalıdır. İlgili düzenlemeler aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

6.2.1 Asansörler

Asansör işlemleri otomatik olmalıdır. Her kabin yük sıfırken 13 mm toleransla kat seviyesinde durabilmelidir.

6.2.1.1 Kabin Önü

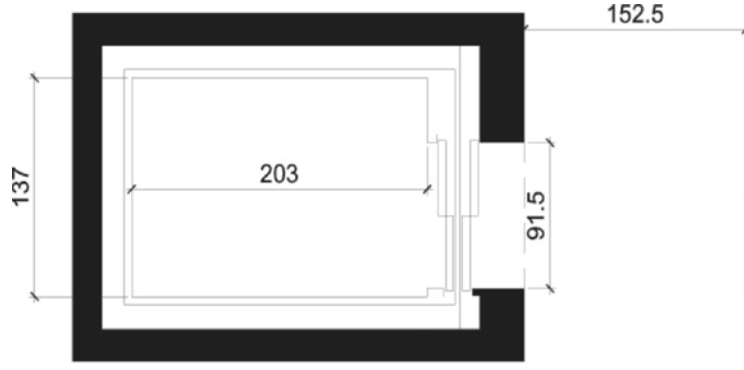
Asansör kabini önünde, kullanım amacına uygun yeterli alan bırakılmalıdır (Örneğin, 8 kişilik asansör önünde en az 1525 mm x 1525 mm’ lik bir alan yeterlidir) (Şekil 6.22).

6.2.1.2 Kabin İçi

Kabin tekerlekli sandalye kullananlar için; tekerlekli sandalye kabin içine girebilecek, kontrole erişmek için manevra yapabilecek şekilde olmalıdır. Kabin içi boyutları (Şekil 6.22)’de gösterilmiştir.

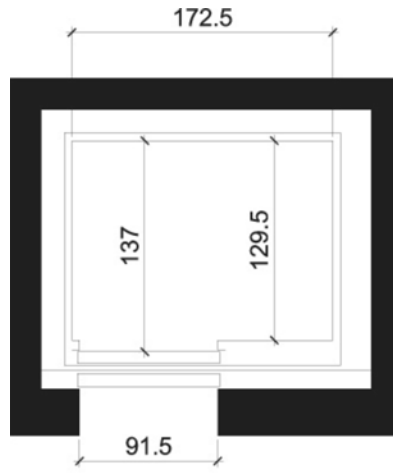
Kabin içinde, yerden 850 mm - 900 mm yükseklikte tutunma bantları olmalıdır (Şekil 6.23). Kabin zemini tutan halılarla kaplı olmamalıdır. Kabin içinde telefon bulundurulması ve açılır-kapanır küçük bir oturma yeri bulunması tavsiye edilir.

Kabin içinde koruyucu plakalar düşünülmelidir. (TS 9111)

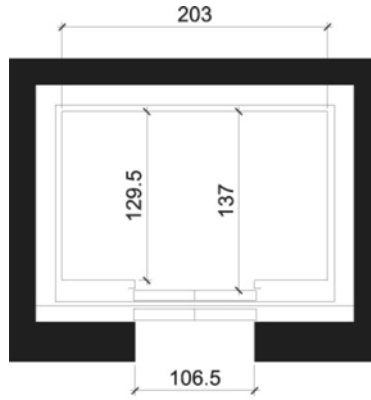
(a)

Şekil 6.22 Asansörlere ait ölçüler. Ölçüler cm' dir. (TS 9111)

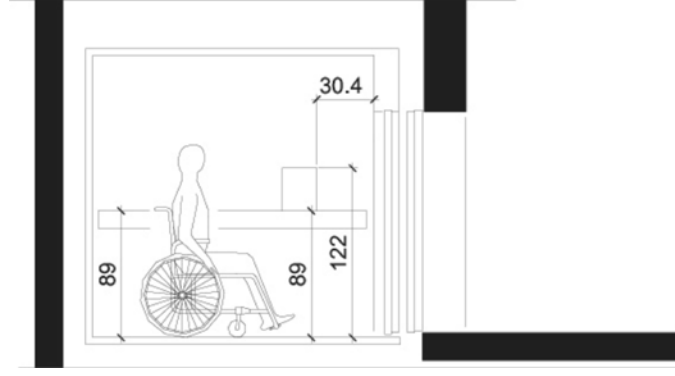
(b)

Şekil 6.23 Asansöre ait ölçüler. Ölçüler cm' dir. (TS 9111)

(c)

Şekil 6.24 Asansöre ait ölçüler. Ölçüler cm' dir. (ADA önerisi)

Şekil 6.25 Kabin içi ölçüler. Ölçüler cm' dir. (TS 9111 Şekil 7)

6.2.1.3 Kabin Dışı Kontroller

6.2.1.3.1 Otomatik Açma Kapama Cihazı

Otomatik asansörlerde otomatik açma-kapama cihazı 125 mm ile 735 mm yükseklik arasında, kapıdan geçen bir engel karşısında harekete geçecek şekilde düzenlenmelidir (Şekil 6.26). Bu cihaz en az 20 saniye etkin kalmalıdır.

6.2.1.3.2 Çağırma Düğmeleri

Çağırma işleminin yapıldığı ve çağırmaya cevap alındığı düğmelerden görünmelidir. Çağırma düğmelerinin orta noktası yerden 1065 mm yükseklikte olmalıdır. Çağırma düğmelerinin en küçük boyutu en az 19 mm olmalıdır. Yukarı çıkışı gösteren düğme üstte olmalıdır (Şekil 6.26).

6.2.1.3.3 Asansör İniş-Çıkışı Gösteren Düğmeler

Her asansör kabininin girişine çağırmaya hangi kabinin cevap verdiğini gösteren görülür ve duyulur bir sinyal konmalıdır. Ses sinyali yukarı yönde bir defa, aşağı yönde iki defa ses vermelidir.

Görme sinyalleri şu şartları sağlamalıdır. İniş-çıkışı gösteren düğmelerin orta noktası yerden en az 1830 mm yükseklikte olmalıdır. Görme elemanlarının en küçük boyutu en az 63 mm olmalıdır. Sinyaller çağırma düğmelerinin yakınından görülebilmelidir.

6.2.1.4 Kabin İçi Kontroller

6.2.1.4.1 Kontrol Panelleri

Kontrol panelleri aşağıdaki özelliklerde olmalıdır. Asansör kapısı açılışlarına göre, kontrol paneli yerleşim alternatifleri Şekil (Şekil 6-27)'de verilmiştir

6.2.1.4.2 Kontrol Paneli Düğmeleri

Kontrol paneli düğmelerinin, en küçük boyutu en az 19 mm olmalıdır. Düğmeler kabartma, düzgün ve aralıklı olmalıdır. Düğmeler (Şekil 6-27)'de görüldüğü gibi bir sıra içinde düzenlenmeli ve soldan sağıa okunmalıdır. Asansörde tehlike alarmı(acil durum sinyali) olması tavsiye edilir. Tehlike alarmı sadece ses ile sınırlı olmamalı, acil durumlarda kullanılmak üzere hem görsel hem de kabartma yazı ile hazırlanmalıdır(Şekil 6.27).

6.2.1.4.3 Dokunulur ve Görülür Kontrol İndikatörleri

Bütün kontrol düğmeleri, standart alfabetik karakterli harfler, arabik veya italik karakterli numaralar ile kabartma olarak veya (Şekil 6.27)'de gösterildiğı gibi standart sembollere göre yapılmalıdır. Kabartma karakterler ve semboller aşağıdaki özelliklere uygun olmalıdır.

Harfler ve rakamların genişlik-yükseklik oranı 3: 5 ve 1: 1 arasında olmalıdır.

Karakter ve semboller buldukları zeminle zıt renkli olmalıdır. Açık renkli karakterler “ koyu “ zemin üzerinde, koyu renkli karakterler “ açık “ zemin üzerinde olmalıdır.

Karakterler, semboller en az 0, 8 mm kabarıklıkta olmalıdır. Kabartma rakam ve numaralar büyük harf karakterinde olmalıdır. Kabartma karakter veya semboller en az 16 mm yükseklikte olmalı ancak 51 mm' den büyük olmamalıdır.

Ana giriş katının çağırma düğmesi, kat düzenlemelerinin solunda, kabartma bir yıldızla belirtilmelidir (Şekil 6.27).

Kontrol düğmeleri için bütün kabartma düzenlemeler, kullanacakları düğmenin hemen solunda olmalıdır.

6.2.1.4.4 Duyulur Kontrol İndikatörleri

Kabin içinde katları belirten sesli bir sistem de bulunmalıdır.

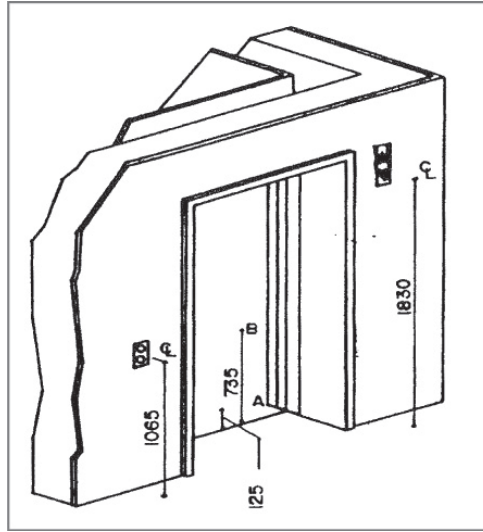
Kabin katlardan geçerken veya durduğunda ilgili düğme yanmalı ve ses sistemi harekete geçmelidir. Ses 20 desibelden az, frekansı da 1500 Hz'den fazla olmamalıdır. Ses sinyali yerine otomatik anons cihazı da kullanılabilir.

6.2.1.4.5 Yükseklik

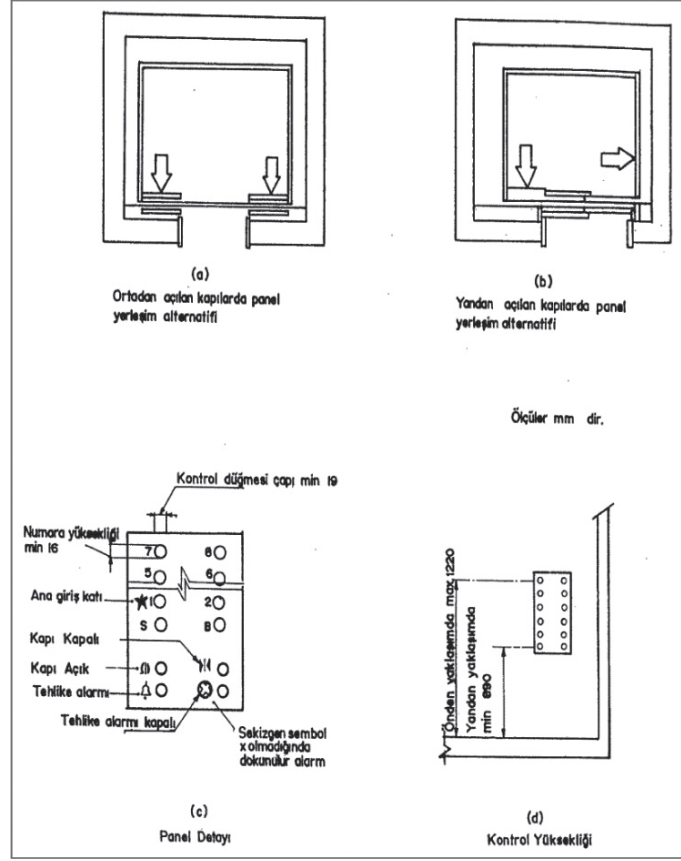
Kabartma bütün kat düğmeleri, yandan yaklaşımlarda yerden en fazla 1370 mm, önden yaklaşımlarda yerden en fazla 1220 mm yükseklikte olmalıdır. Acil durum alarmı ve acil durma düğmelerini kapsayan acil durum kontrolleri panelin en altında gruplandırılmalı ve orta çizgi yüksekliği yerden 890 mm' den az olmamalıdır (Şekil 6.26).

6.2.1.5 Kapılar

Asansör kapısı otomatik veya foto-selli olmalı ve net açıklığı 915 mm' den az olmamalıdır(Şekil 6.24).

Şekil 6.26 Asansör ile ilgili özellikler.Ölçüler cm'dir. (TS 9111 şekil 8)

Şekil 6.27 Asansörler ile ilgili özellikler (TS 9111 Şekil 9)

6.2.2 Merdivenler

Merdivenler, asansör veya rampanın yanında ilave olarak bulunmalıdır. Görme özürlülerin kullandığı binalarda, merdivene yandan yaklaşılmasını sağlamak amacıyla merdiven yürüyüş istikametine dik olarak konmalıdır. Bu yapılamıyorsa, uygun malzeme ve donanımlarla merdiven başlangıcı çok iyi belirtilmelidir.

6.2.2.1 Basamaklar

Basamaklar merdiven tasarımında derinlik ve yükseklik olarak birbirine uygun olmalıdır ($1 \text{ genişlik} + 2 \text{ rıht} = 600 \text{ mm}$). Basamak genişliği yaklaşık 300 mm olmalı, rıhtlar 150 mm' den daha yüksek olmamalıdır. Düşme tehlikesini azaltmak için açık ve çıkıntılı uçlu basamak tasarımından kaçınılmalıdır (Şekil 6.28). Basamak ucu yuvarlatıldığında yarıçapı 13 mm' den büyük olmamalıdır. Basamak yüksekliği eğimli olduğunda, eğimin alt tarafı yatay yüzeyle en az 60° lik açı yapmalıdır. Eğim çıkıntısı 38 mm' den fazla olmamalıdır (Şekil 6.28). Görme bozukluğu olan insanlar için, bir

kat merdiven basamaklarının, alt ve üst basamaklarında veya sahanlıklar arasında veya her basamağın ön kenarında farklı renkler kullanılmalıdır.

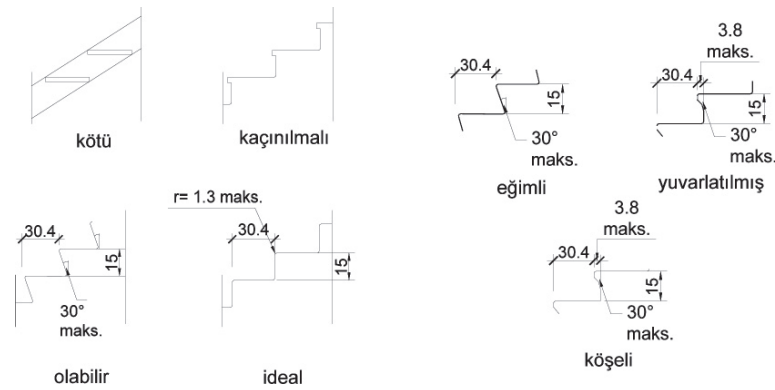
6.2.2.2 Sahanlıklar

Uzun ve dik merdivenler 8-10 basamakta bir sahanlıkla kesilmelidir (Şekil 6.29).

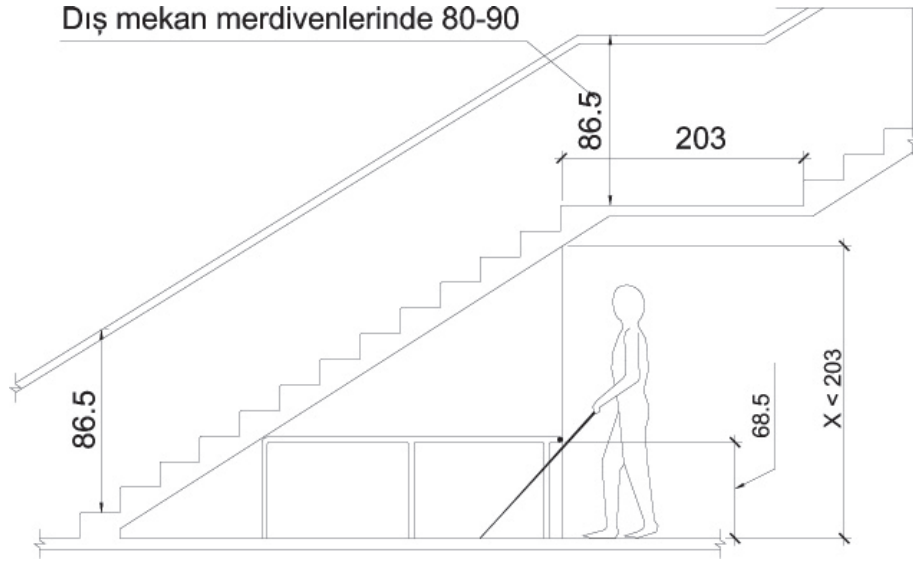
6.2.2.3 Trabzanlar

Merdivenin her iki yanında trabzan bulunmalıdır. Trabzanlar aşağıdaki özelliklerde olmalıdır. Trabzanların başlama ve bitiş uzunlukları (Şekil 6.29)'de verilmiştir. Duvar ile trabzan arası mesafesi 38 mm olmalıdır (Şekil 6.5). Trabzan bir girinti içine yerleştirildiğinde girinti en fazla 75 mm derinlikte olmalı ve trabzan üzerinden en fazla 455 mm devam etmelidir (Şekil 6.5).

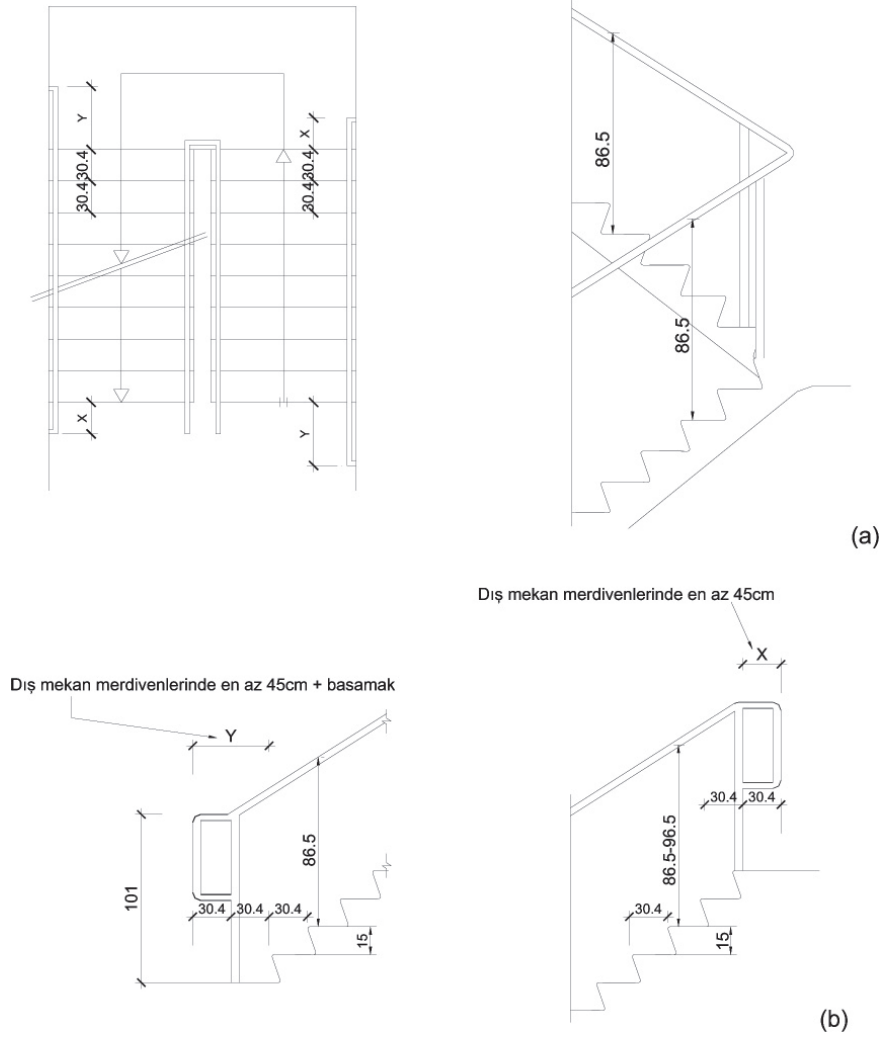
Küpeşte sürekli olmalı, trabzan babası veya diğer engellerle kesilmemelidir. Trabzanlar kolayca tutulabilecek özellikte olmak üzere farklı şekillerde biçimlendirilebilir. Çapı veya genişliği 32 mm-38 mm arasında olmalıdır (Şekil 6.5). Küpeşte en üst noktası zeminden 1000 mm, basamak üzerinden 850 mm yükseklikte olmalıdır (Şekil 6.30). Trabzan ve duvar ve trabzana bitişik diğer yüzeylerde çıkıntı ve pürüzler olmamalıdır. Görme özürülüler tarafından kolayca fark edilebilmesi amacıyla trabzan rengi yan duvar rengi ile farklılık göstermelidir. Trabzanlar dayanan bir kişinin vücut kütleini çekebilecek şekilde duvara emniyetle tutturulmuş olmalıdır. (TS 9111)

Şekil 6.28 Basamaklar ile ilgili özellikler. Ölçüler cm'dir.(TS 9111 Şekil 10-11)

Şekil 6.29 Merdivenler ile ilgili özellikler. Ölçüler cm'dir.(TS 9111 Şekil 12)

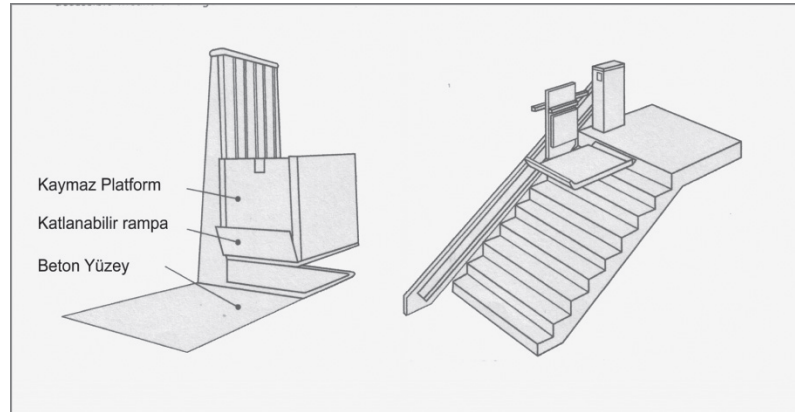
Şekil 6.30 Merdivenler ile ilgili özellikler (TS 9111 Şekil 13)

TS 9111’de merdiven asansörü ile ilgili kısa bir bilgi verilmiştir.

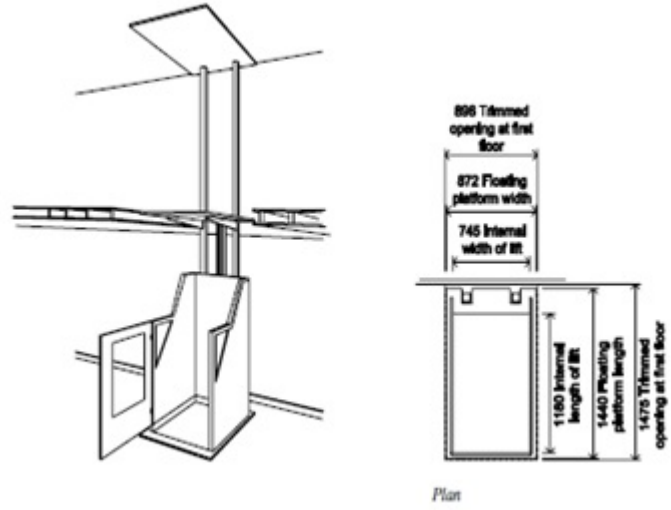
6.2.3 Merdiven Asansörü

Binalara merdiven ve asansörlerin dışında merdiven basamakları üzerinde yer alan merdiven asansörü denilen bir sistem kurulabilir (Şekil 6.31). Merdiven asansörü, var olan merdiven basamağının döşemesi üzerine oturtulması ile meydana getirilebilir. Merdiven asansörünün aşağı-yukarı doğru hareketi küçük bir elektrikli motor, zincir veya güçlü bir halat yardımıyla sağlanabilir. Kullanımda dikkat edilecek husus, yer seçimi, başlangıç ve bitiş noktalarının belirlenmesi olmalıdır. (TS 9111)

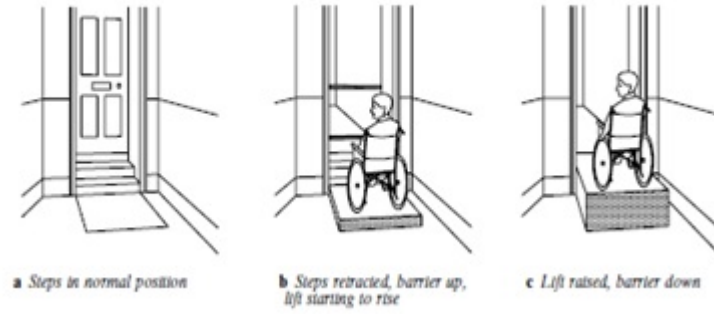
‘Facility Accessibility Design Standards, City Of London, Canada, 2007’ elektronik dökümanında, düşey platform yükselticilere örnek olarak aşağıdaki tipte elemanlar gösterilmiştir. Platform yükselticileri yerine diğer düzenlemelerin yapılarak yapıların girişlerinde ulaşılabilirliğin sağlanması tercih edilmekle birlikte, buna imkan olmaması durumunda bunların kullanılması önerilmektedir. Bunların kullanılacağı iç ve dış merdivenler ve sahanlıkların, ulaşılabilir bir güzergâh üzerinde konumlandırılması, uygun işaretlemeler ile belirtilmesi ve yardım almadan hizmet verebilme yeterliliğinde olması gerektiğinin altı çizilmiştir. Platform yükselticisinin taban alanının 890x1525 mm den küçük olmaması, açık kenarlarda korkulukların bulunması gerektiği ve acil durumda karşılıklı bina içi bir güvenlikle bağlantılı olması da önerilmektedir (Şekil 6.31).

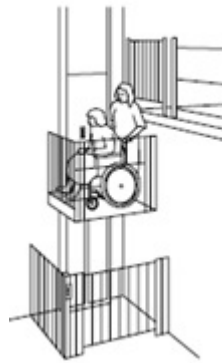
Şekil 6.31 Merdiven asansörü ve platform yükseltici (Facility Accessibility Design Standarts, City of London, Canada, 2007)

Şekil 6.32 Kat asansörüyle (Universal Design, 2000)

Şekil 6.33 Basamak platformu(Universal Design, 2000)

Şekil 6.34 Dıştan kurulu platform(Universal Design, 2000)

Şekil 6.35 İçten kurulu platform

Şekil 6.36 Tekerlekli sandalyeli Platform

Şekil 6.37 Sandalyeli Platform

6.3 Islak Hacimler

6.3.1 Tuvalet Yerleşimi

4 oda ve bir mutfığa kadar olan dairede bir tuvalet tekerlekli sandalye kullanıcısı tarafından kullanılabilirdir (küvet ya da duşta bulunabilir).

4 oda ve bir mutfaktan daha büyük dairelerde bir tuvalet tekerlekli sandalye kullanıcısı tarafından kullanılabilir. Ayrıca ikinci bir tuvalet öngörülmelidir.

Tekerlekli sandalye ile klozete cepheden veya yandan ulaşılabilir. Tekerlekli sandalyenin altına girebileceği bir lavabo öngörülmeli ve tuvaletin önüne veya yanına yerleştirilmelidir.

Tuvalet oturmağının yüksekliği zeminden 40 cm olmalıdır. Bu ölçü, bir aksesuar ilave etmek suretiyle yüksekliğin kişilere uygun hale getirilmesine olanak sağlar.

Ayaklı bir klozet yerine duvara monte edilen bir klozet tercih edilmelidir. Bununla birlikte, tuvaletin duvardan çıkıntılı kısmı en az 65 cm olmalıdır.

6.3.1.1 Klozet

Klozetin yüksekliği, bitmiş döşeme düzeyinden 0.45 metre ile 0.50 metre arası yükseklikte olmalıdır.(Şekil 6.38,Şekil 6.39)

Klozetin orta çizgisi ve tutunma borusu ile temin edilmiş ise bitişindeki duvar arasındaki mesafe 0.45 metre ile 0.50 metre arasında olmalıdır.

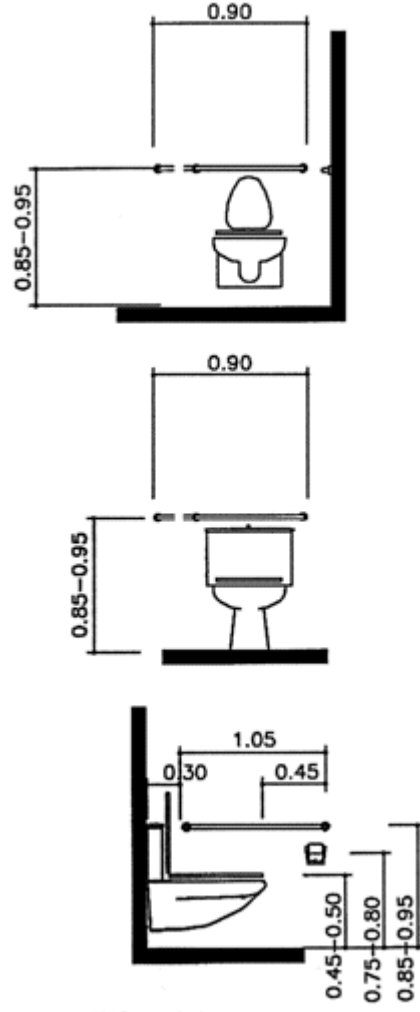
Klozet rezervuarsız ise tutunma boruları klozetin arkasında kalacak şekilde duvara, klozete en yakın yan duvara ya da klozetin kenarlarındaki zemine monte edilmelidir.

Tutunma boruları, zeminden 0.85 metre ile 0.95 metre yükseklikte olacak şekilde monte edilmelidir.

Sifon ve tuvalet kağıdı düzenlemeleri 0.50 metre ile 1.20 metre arasındaki yükseklikle erişilebilecek şekilde yapılmalıdır.

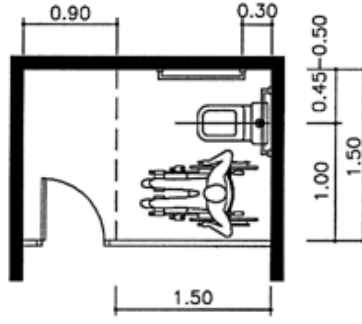
Klozetin açık yanında konumlandırılan ve elle çalışan erişilebilir sifon mekanizmalarının kullanılması önerilmektedir.

Duvara monteli klozetlerin kullanılması önerilmektedir.

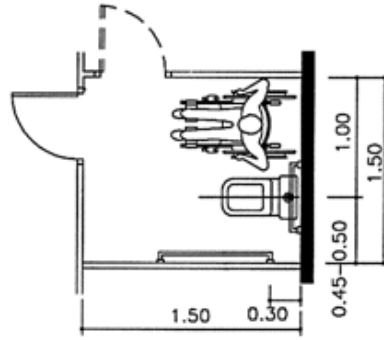

WC grab bars

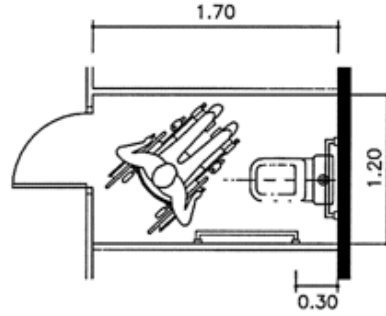
Şekil 6.38 Klozet Konumlandırılması
<http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm>

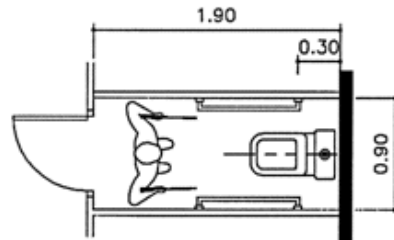
End of row
(Parallel approach)

Middle of row
(Parallel approach)

Alternate stall
(Diagonal approach)

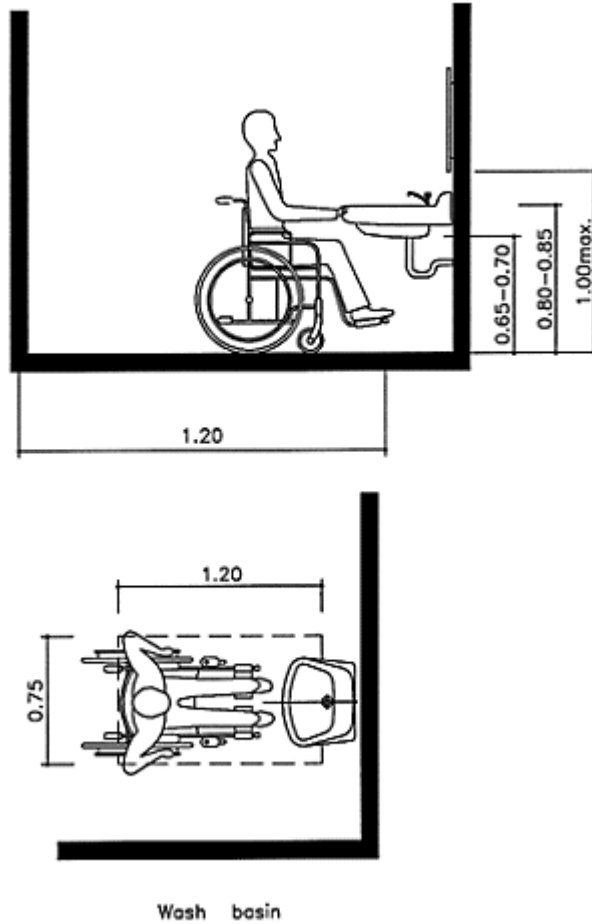

Alternate stall
(Frontal approach)

Şekil 6.39 Klozet Ölçüleri (<http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm>)

6.3.1.2 Lavabo

Lavaboların ölçüleri asgari gerekliliklere uygun olmalıdır(Şekil 6.40). Lavabonun yüksekliği, bitmiş döşeme düzeyinden 0.80 metre ile 0.85 metre arası yükseklikte olmalıdır. Lavabonun orta çizgisi ile bitişiğindeki yan duvar arasındaki mesafe en az 0.45 metre olmalıdır. Lavabo, 0.15 metre ile 0.20 metre arasında duvardan öne doğru çekilebilir nitelikte olabilir. Lavabonun üzerine herhangi bir raf yerleştirilmemelidir.

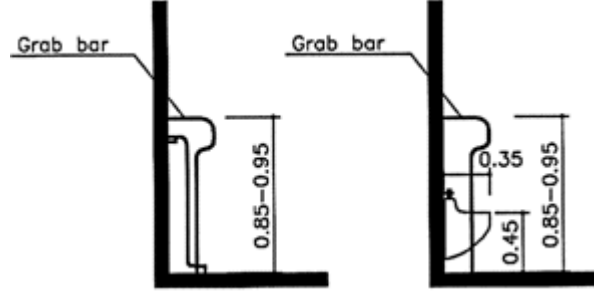
Şekil 6.40 Lavabo Ölçüleri (<http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm>)

6.3.1.3 Taharetlikler

Taharetliğin ölçüleri asgari gerekliliklere uygun olmalıdır. Taharetliğin üst kenarının yüksekliği, bitmiş döşeme düzeyinden 0.45 metre ile 0.50 metre arasında olmalıdır. Taharetliğin orta çizgisi ile bitişiğindeki duvar arasındaki mesafe en az 0.45 metre olmalıdır. Duvara monteli taharetliklerin kullanılması önerilmektedir

6.3.1.4 Pisuarlar

Kamusal tuvaletlere en az bir adet erişilebilir pisuar temin edilmelidir (Şekil 6.41). Pisuarların her iki yanında da temiz açıklıklar bulunmalıdır. Tam boy pisuar en erişilebilir türdür. Çıkıntılı ağza sahip pisuarlar, bitmiş döşeme düzeyinden 0.45 metre yükseklikte olacak şekilde monte edilmelidir.

Şekil 6.41 Pisuar boyutları (<http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm>)

6.3.2 Banyo Yerleşimleri

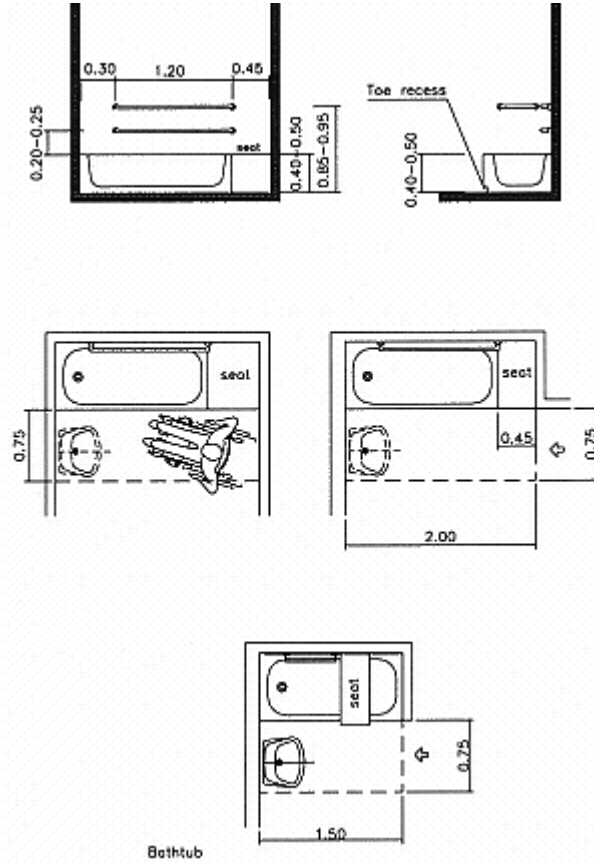
Tekerlekli sandalye kullanıcıları küvetin ya da gömme banyonun uzun kenarına hem yanda hem de cepheden aynı kolaylıkla ulaşabilmelidir. Tekerlekli sandalyenin altına girebileceği bir lavabonun gömme banyonun yanına yerleştirilmesi mümkündür.

Zeminden itibaren yükseklik en az 55 cm, uzunluk ise 160 cm olmalıdır. Musluklar uzun kenardan birine yerleştirilmelidir. Engellilerin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için mümkün olduğunca duş ve gömme banyolar öngörülmalıdır. Gömme banyonun uzun kenarına dikey ve yatay tutamaklar konulması önerilir. Duş alanının zemini tekerlekli sandalye ile girilebilecek şekilde, en fazla %2 eğimli, çıkıntısız ve eşiksiz olmalıdır.

Dayanma korkulukları ve kolları özürünün tekerlekli sandalyesinden duş oturağına geçmesini kolaylaştırır ve daha fazla güvenlik sağlar. Kaldırılabilen oturağın duvardan en az 50 cm çıkıntılı olması gerekir ve zemin kaplaması ıslandığında dahi kaymamalıdır.

6.3.2.1 Küvetler

Küvetler genel itibariyle refakatçisi olmadan tekerlekli sandalyeye mahkum kişiler tarafından kolaylıkla kullanılamamaktadır. Kvetlerin ls asgari gerekliliklere uygun olmalıdır (şekil 6.42).

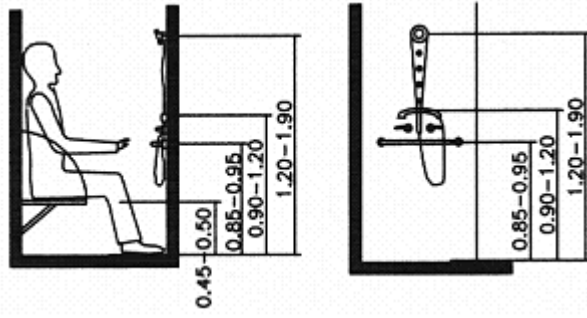

şekil 6.42 Küvet lleri (<http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm>)

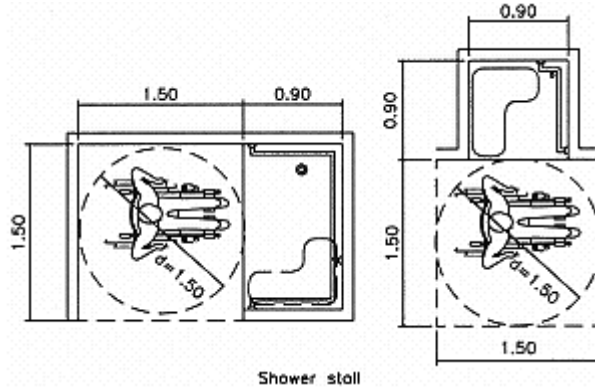
Minimum küvet ölçüsü 1.60 metre ile 0.70 metre arasında olmalıdır. Kvetin yüksekliği, bitmiş döşeme düzeyinden 0.45 metre ile 0.50 metre arasında olmalıdır. Küvet içindeki oturak ya da aynı yükseklikteki küvet oturacağı küvetin baş bölümüne konumlandırılmalıdır. Duvara, bitmiş döşeme yüzeyinden 0.85 metre ile 0.95 metre arasındaki yüksekliğe sahip bir tutunma borusu monte edilmelidir. Başparmak girintili küvetlerin kullanılması önerilmektedir

6.3.2.2 Duşlar

Duş lleri minimum gerekliliklere uygun olmalıdır (şekil 6.43, şekil 6.44).

Şekil 6.43 Duş Ölçüleri

Şekil 6.44 Duş Manevra Alanı (<http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm>)

Duş, 0.45 metre ile 0.50 metre arasındaki yüksekliğe sahip duş başlığı için uygun bir biçimde konumlandırılan bir oturağa sahip olmalıdır. Duş oturağı, yay yükünden ziyade açılır kapanır, indirilebilir ya da çıkarılabilir türde olmalıdır. Oturağın karşısındaki duvar ile arka duvar arasında ve 0.85 metre ile 0.95 metre arasında bir yüksekliğe sahip olacak şekilde tutunma borusu monte edilmelidir. Drenaj delikleri, kaymaya karşı dayanıklı kauçuk paspasların kullanılabilmesi için duş bölmesinin köşesinde kalacak şekilde konumlandırılmalıdır. Duş bölmesinin zemini, etrafındaki döşeme alanı düzeyinin altında 20 metreyi aşmayacaktır. Duş bölmesi, bitmiş zemin düzeyinin üzerinde 13 milimetre yüksekliğini aşmayan eğimli bir eşiğe sahip olacaktır.

6.3.3 Banyo Yan Elemanları

6.3.3.1 Aksesuarlar

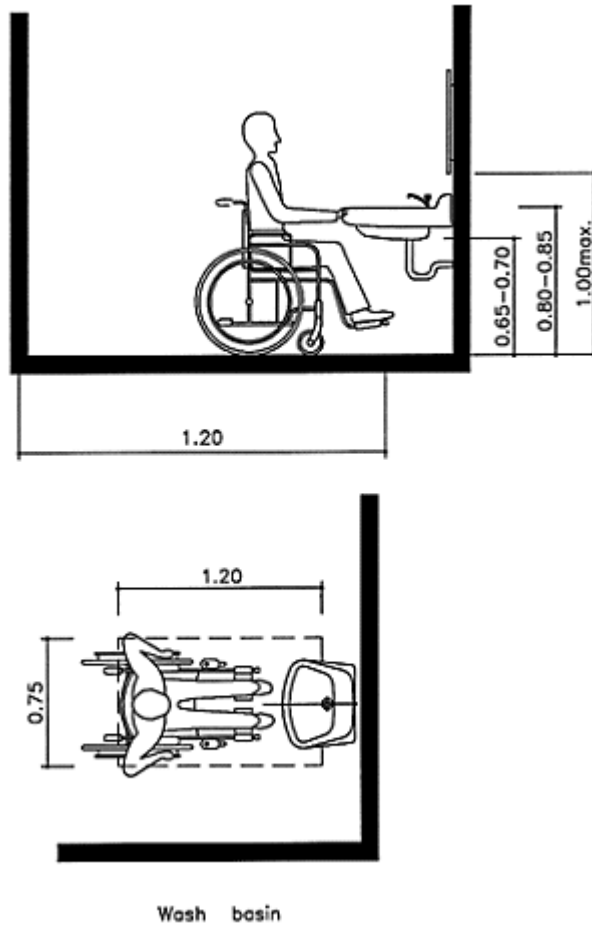
Sabun, havlu ve tuvalet kağıdı mekanizması gibi tüm aksesuarların bitmiş döşeme düzeyinden 0.50 metre ile 1.20 metre arasında bir yüksekliğe sahip olacak şekilde konumlandırılması gerekmektedir.

6.3.3.2 Tutunma Boruları

Tutunma boruları, engelli kimselerin klozetleri, küvetleri ve duşları güvenle ve kolaylıkla kullanabilmeleri için tesis edilmelidir. Tutunma boruları 30 milimetre ile 40 milimetre arasında bir çapa sahip olmalıdır. Duvara monteli tutunma boruları, duvardan 35 milimetre ile 45 milimetre uzayabilmelidir. Tutunma boruları, stant yükleri ile sağlam bir biçimde sabitlenmeli ve kaymayan yüzeylere sahip olmalıdır; tırtıklı yüzeyler genellikle kaymayı önlemektedir.

6.3.3.3 Aynalar

Aynalar hem oturan hem de ayaktaki kişilerin kullanımına uygun olmalıdır. Aynalar, alt kenarları bitmiş döşeme yüzeyinden en fazla 1.00 metre yükseklikte olacak şekilde konumlandırılmalıdır (Şekil 6.45).

Şekil 6.45 Ayna konumlandırılması
(<http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD2-10.htm>)

6.3.3.4 Musluklar

El veya dirsekle kolaylıkla açılıp kapanabilen tek vanalı karma tip muslukların kullanılması önerilmektedir. Basmalı musluklar da tercih sebebidir. Musluk vanası ile bitişindeki dikey yüzey arasındaki mesafe en az 35 metre olmalıdır. İki vana arasındaki mesafe en az 0.20 metre olmalıdır. Sol taraftaki vana sıcak su beslemesine bağlanmalıdır.

Duşta ve küvette en az 1.50 metre uzunluğunda kordonlu ahize aksamalarının kullanılması önerilmektedir. Söz konusu ahizeler, tüm kullanıcılara uygun olması bakımından elde taşınır ya da zeminden yüksekliği 1.20 metre ile 1.80 metre arasında ayarlanabilecek şekilde monte edilebilir nitelikte olabilir.

6.3.3.5 Zemin Döşemesi

Tuvaletlerde kapı eşikleri olmamalıdır. Zemin meyli ise mümkün olduğunda alçak olmalıdır. Eşiklerden kaçınılmalıdır. Bu mümkün değil ise maksimum eşik yüksekliği 20 milimetre olmalıdır. Zemin döşeme malzemeleri kaymaz ve kolaylıkla temizlenebilir olmalıdır. Zeminin yeterli ölçüde sudan arındırılması ve gerekli su geçirmezlik aksamaları ile donatılması gerekmektedir.

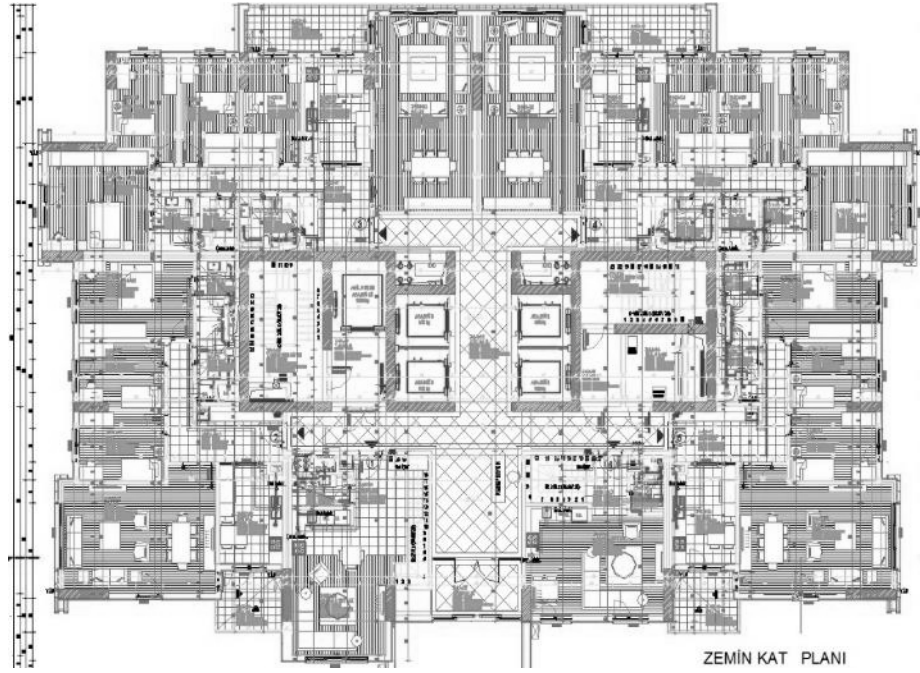
7 ALAN ÇALIŞMASI

Alan çalışmasında TOKİ tarafından gerçekleştirilen üç konut projesi seçilmiş ve bu projelerin minimum gereklilikleri sağlayıp sağlamadığı analiz edilmiştir.

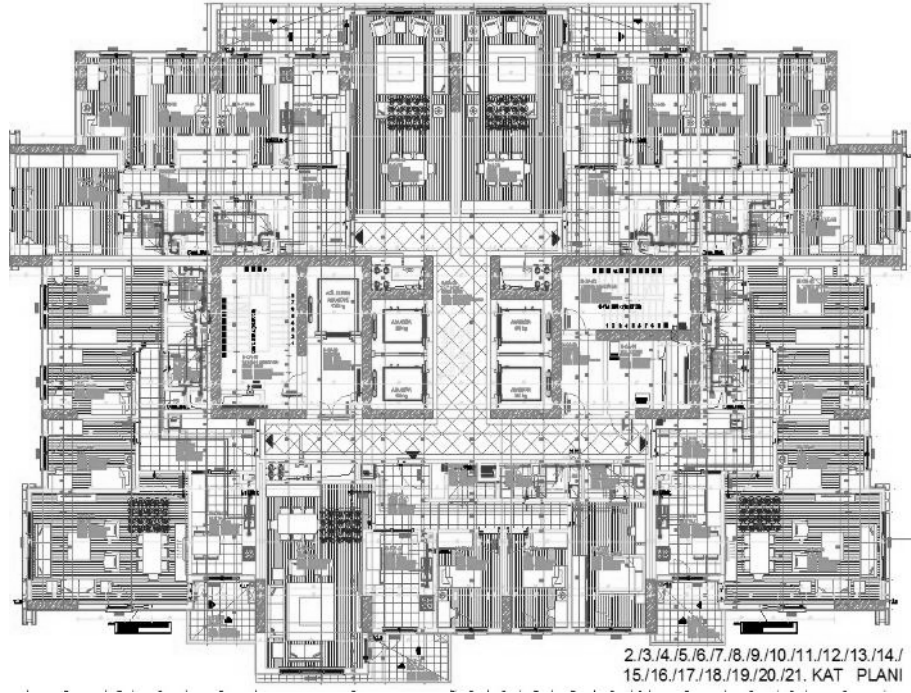
7.1 Seçilen Örnek Projeler

7.1.1 Avrupa Konutları TEM-2 Projesi (1.proje)

414 daireyi içeren 3 bloktan oluşmaktadır. Her bir blokta 22 kat bulunmaktadır. TSI standartlarına uygun olarak tasarlanan projede, konut birimleriyle bağlantılı bir alışveriş merkezi yer almakta olup, TOKİ'nin yüksek gelir grubuna hitap eden projelerinden biridir.

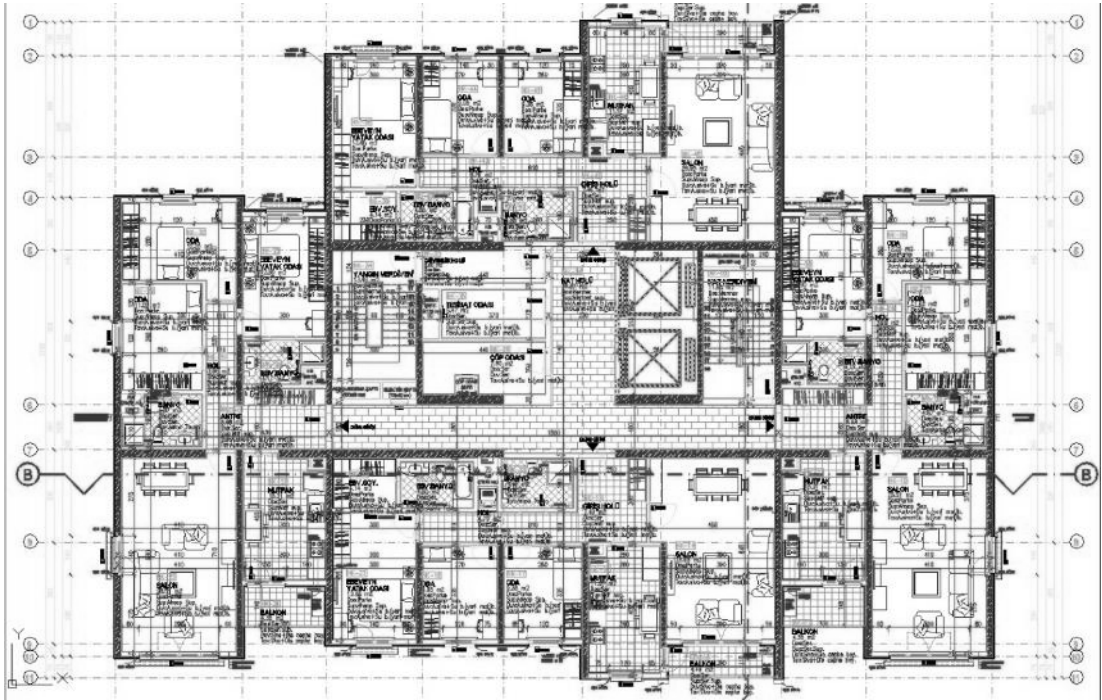
Şekil 7.1 Avrupa Konutları TEM-2 projesi zemin kat planı

Şekil 7.2 Avrupa Konutları TEM-2 projesi normal kat planı

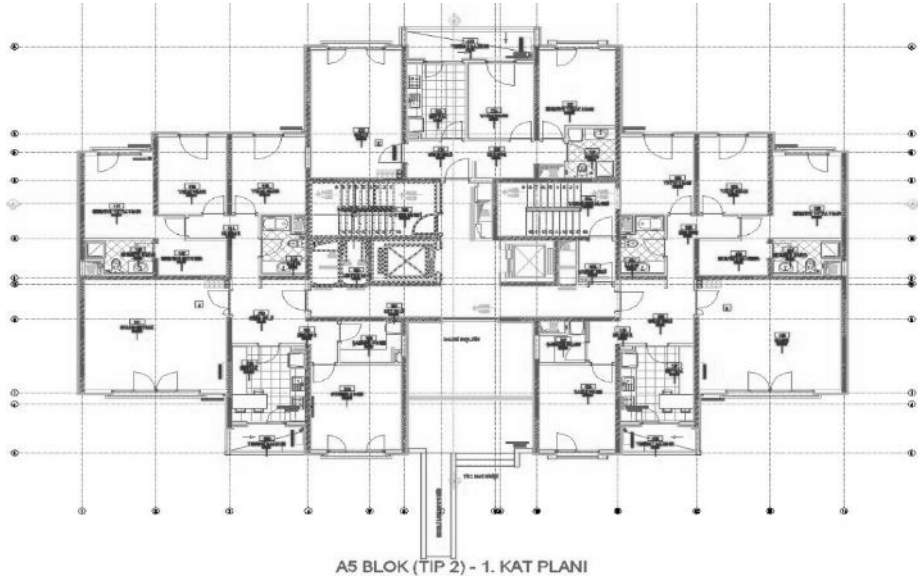
7.1.2 Hoşdere Konutları 1.Etap Projesi (2.proje)

682 daireyi içeren 13 bloktan oluşan proje, İstanbul'un yeni yerleşim alanında yer almaktadır. TOKİ'nin bu projesi orta gelir grubuna hitap etmektedir.

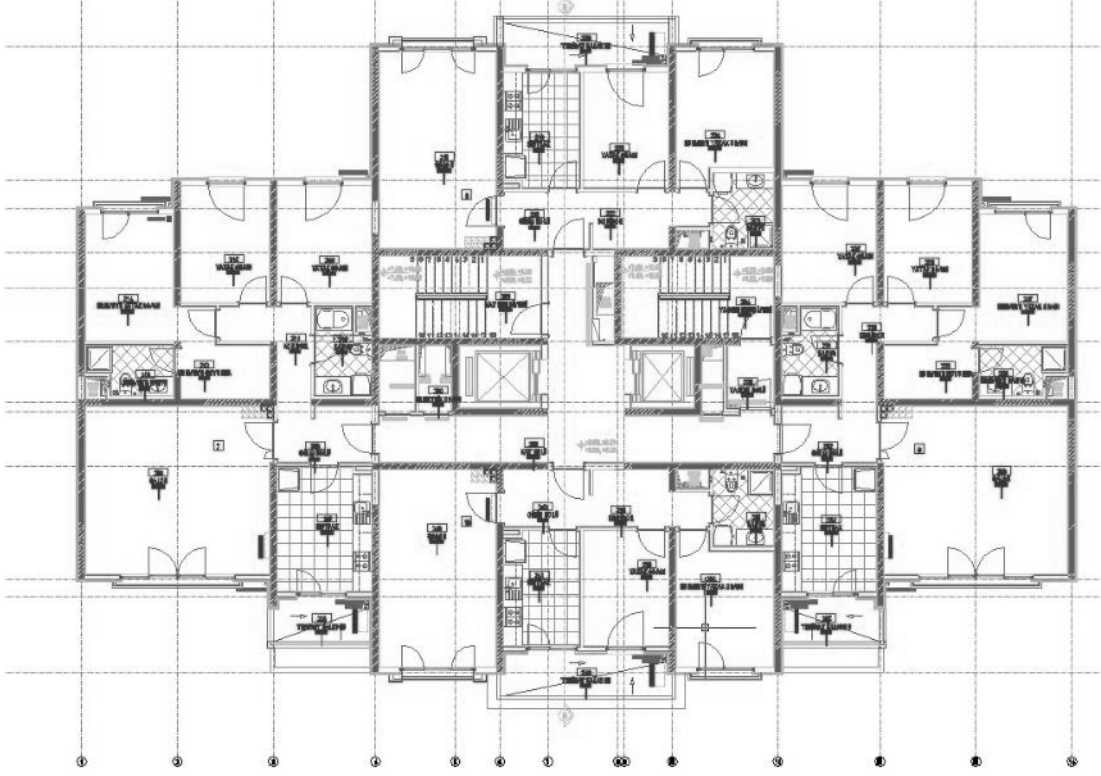
Şekil 7.3 Hoşdere konut projesi kat planı

7.1.3 Körfez Kent Toplu Konut Projesi (3.proje)

Şekil 7.4 Körfez Kent toplu konut projesi zemin kat projesi

Kocaeli’nde yer alan proje 5 ayrı mahalleden oluşmakta olup, 3500 ünite içermektedir. TOKİ’nin düşük gelir grubu için tasarladığı bir projedir.

A5 BLOK (TIP 2) - 2.-3. KAT PLANI

Şekil 7.5 6 Körfez Kent toplu konut projesi normal kat planı

7.2 Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Ulaşılabilirliğinin Seçilen Örnek Projeler Üzerinden Analiz Edilmesi

Araştırmanın kapsamını oluşturan tekerlekli sandalye kullanıcısının; bina girişindeki konforu, koridor genişlikleri, manevra alanı uygunluğu, düşey sirkülasyon aracı olarak asansörün ebatlarının ve kullanımının kolaylığı ve daire içinde ıslak hacimlerin kullanımının uygunluğunu analiz etmek üzere, TS9111 standartlarının incelenmesiyle yapı içinde tekerlekli sandalye kullanan özürlü bireylerin fiziksel ulaşılabilirliğine imkân sağlayan minimum gereklilikler belirlenmiştir.

7.2.1 Yapı İçinde İncelenecek Alanlar

- Rampa mevcudiyetinin sorgulanması,
- Rampa eğim değerlerinin sorgulanması,
- Rampa genişliğinin ve sahanlık ebatlarının sorgulanması,
- Eşik mevcudiyetinin sorgulanması,

- Eşik yüksekliğinin sorgulanması,
- Giriş kapısı temiz ölçüsünün sorgulanması,
- Giriş kapısı çeşidinin sorgulanması,
- Giriş holü genişliği manevra alanının sorgulanması,
- Asansör mevcudiyetinin sorgulanması,
- Asansör kapı ve kabin ölçülerinin sorgulanması,
- Kat hollerinin genişliği manevra alanının sorgulanması,
- Islak hacim kapı temiz ölçülerinin sorgulanması,
- Banyo ve wc düzenlemelerinde manevra alanının tekerlekli sandalye kullanıcı açısından kullanılabilirliğinin sorgulanması.

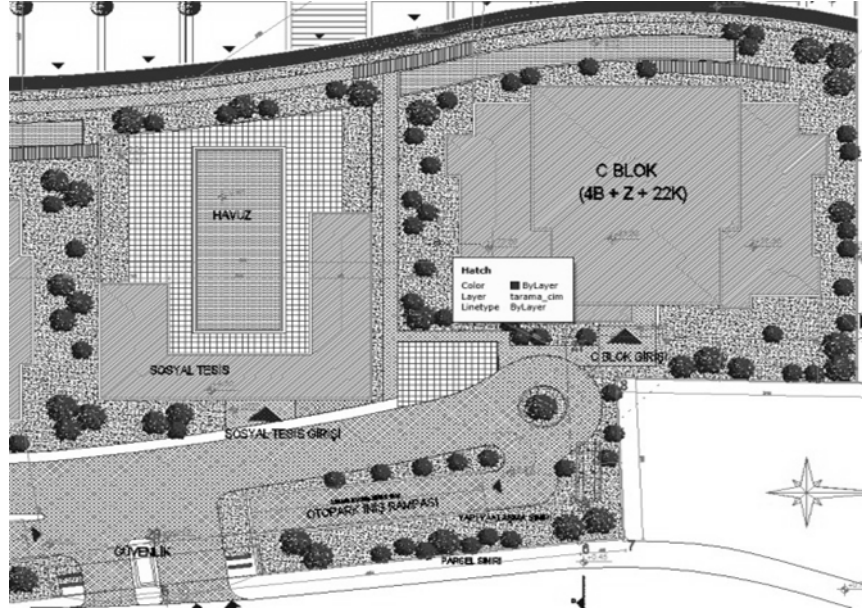
7.2.2 Minimum Gereklilikler

- Hem zemin giriş olması veya rampa mevcudiyeti,
- 10 m.'ye kadar %8, 10 m.'den uzun alanlarda %6 eğim olması (BM 2004),
- Rampa genişliğinin, düz rampalarda 90 cm, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm, 180° dönüşlü rampalarda 90 cm olması. Rampa sahanlığının 100x120 cm., yön değiştiren rampalarda 152x152 cm olarak düzenlenmesi (TS 9111),
- Eşik olmaması (TS 9111),
- Eşik konulması durumunda 20 mm.'yi geçmemesinin sağlanması (ADA 2010),
- Giriş kapısı temiz ölçüsünün en az 91.5 cm. olması (TS 9111),
- Döner kapı olmaması ve otomatik sürgülü kapı kabul edilebilir kurallarının olması (TS 9111),
- Giriş holü genişliğinin en az 122 cm olması. 6.5.1.4 Manevra alanı Tekerlekli Sandalye Dönüş Alanı ve 6.5.1.6 Tekerlekli Sandalye Alanı İle Net Manevra Alanı (Dönüş Alanı) İlişkisi' nde verilen değerlerin sağlanması (TS 9111),
- Asansör olması,
- Asansör kapısı temiz ölçüsünün en az 91.5 cm. olması (TS 9111),
- Asansör kabin içi ölçülerinde 110 cm. net genişliğin 140 cm. net derinliğin olması (DIN15325/TS 9111),
- Kat holleri ve giriş holleri manevra alanlarının aynı koşulları sağlanması,
- Islak hacim kapılarının temiz ölçülerinin en az 85 cm. olması,

- Klozet aksının duvardan en az 45 cm açıkta olması, klozetin diğer yanında 100 m.' lik alanın olması sağlanması, klozet bitişi ile lavabo arasında en az 86 cm. olması, duş kabininin hem zemin olması, minimum 90x90 cm. ölçüsünde olması, orta alanda 140x140cm. manevra alanı sağlanması.

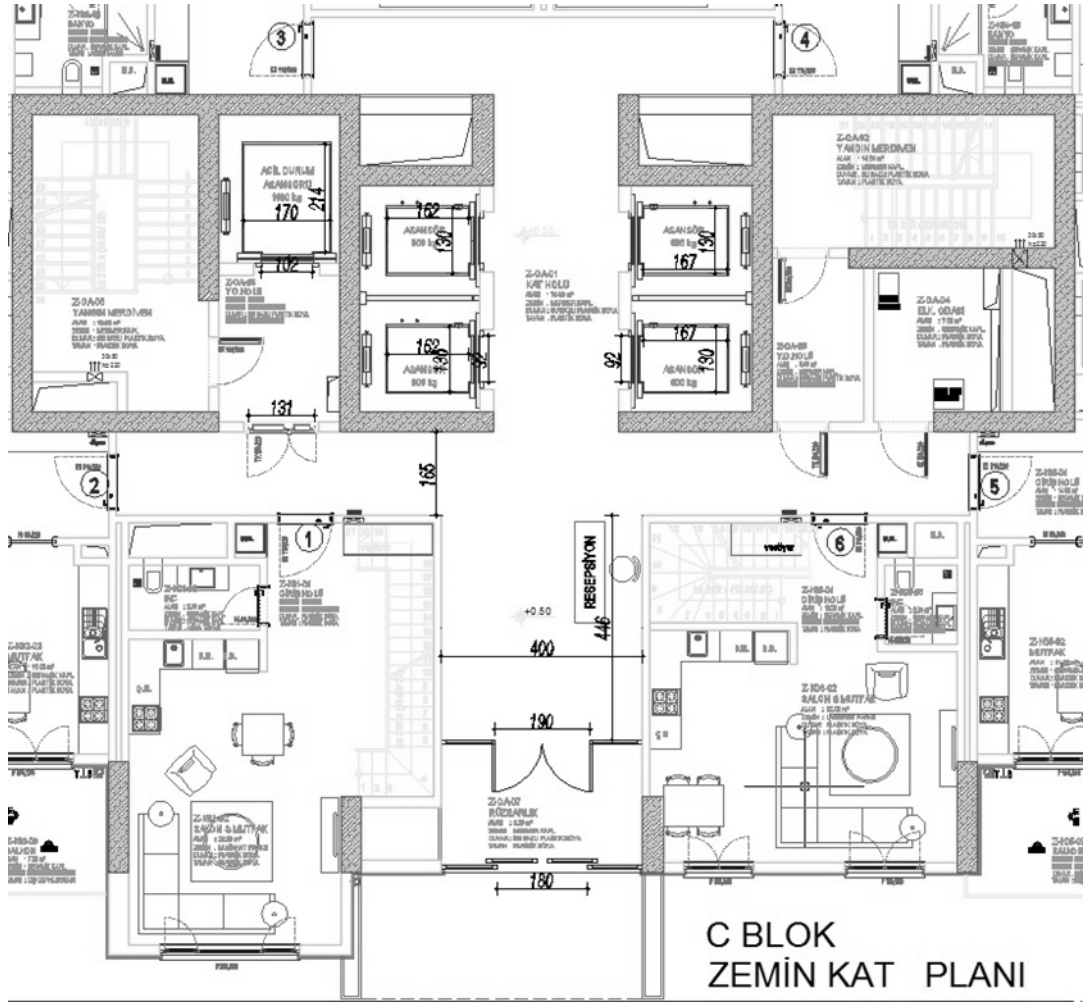
7.3 Örnek Projelerin Analizi

7.3.1 Avrupa Konutları TEM-2 Projesi (C Blok)

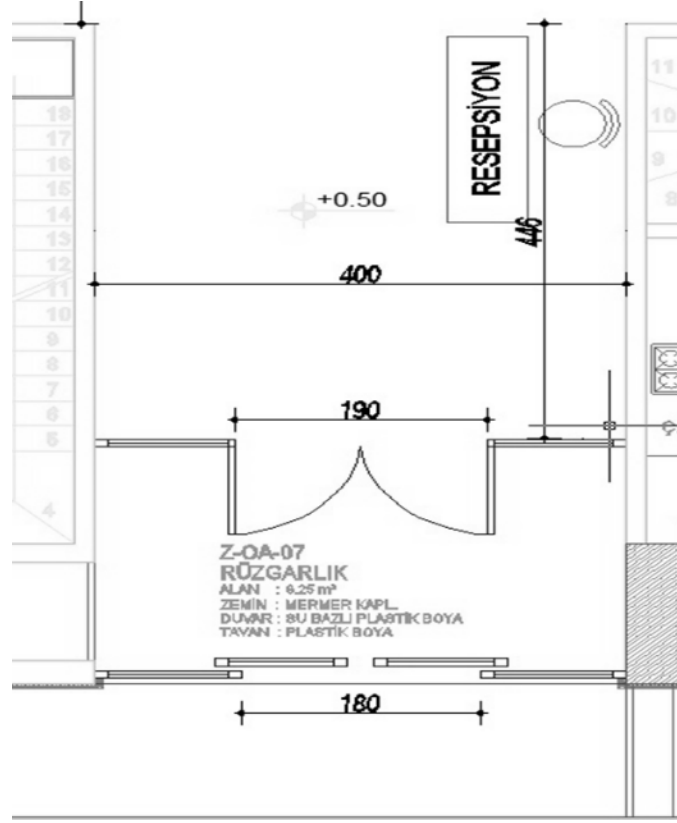
Şekil 7.6 Avrupa TEM-2 Vaziyet Planı (Hem zemin Giriş)

Bina vaziyet planından ve zemin kat planından analiz edildiği üzere hem zemin girişe sahip bu binanın giriş karakteri tekerlekli sandalye kullanıcılarının ulaşılabilirliği için minimum gerekliliklere **uygundur.** (Şekil 7.6)

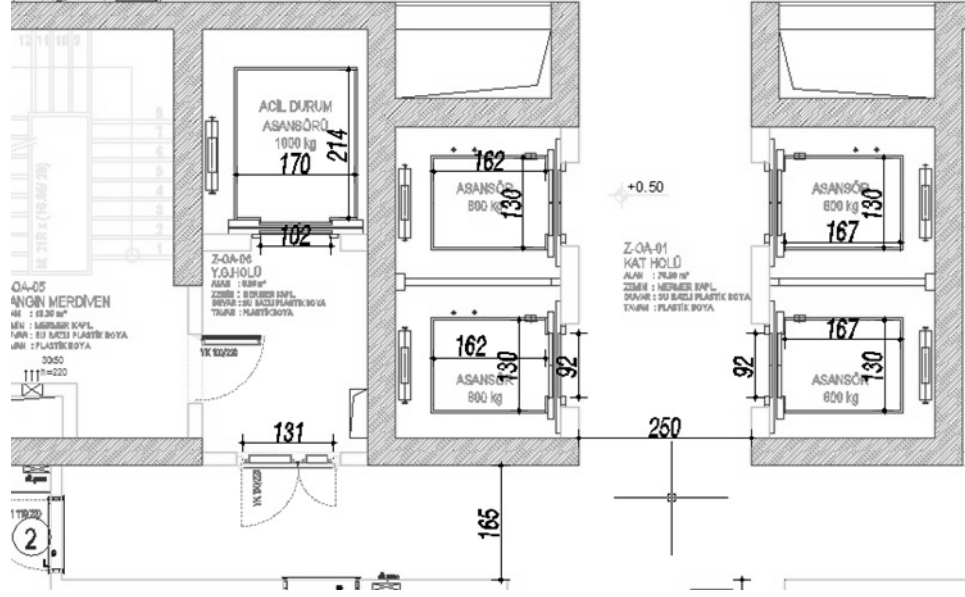
Şekil 7.7 Avrupa Konutları TEM-2 Zemin Kat Analiz Planı

Giriş kısmında rüzgarlık bölümünde mevcut bulunan 180 cm.' lik otomatik sürgülü kapı ve ardından gelen çift kanat dışarıya açılan 190 cm.' lik kapılar minimum gerekliliklere **uygundur.** (Şekil 7.8)

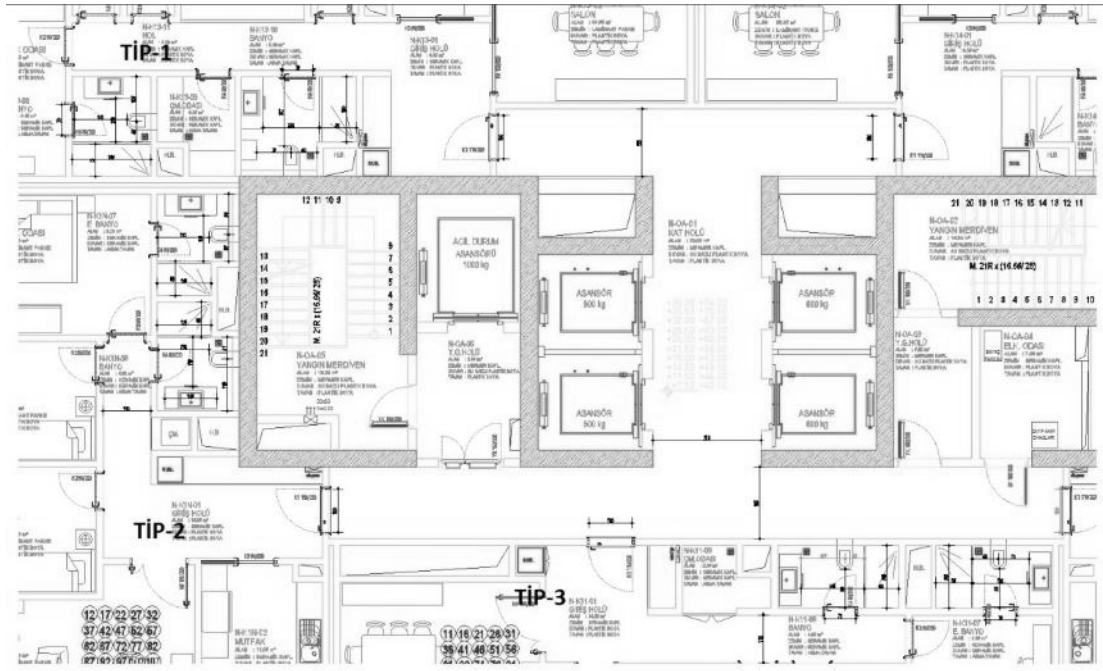
Şekil 7.8 Koridor genişlikleri analizi

Giriş holüne 400x460 cm. yer ayrılmıştır. Kat hollerinde bulunan koridor genişlikleri 161 cm. ve asansör önü koridor genişliği 250 cm. 'dir. Koridor genişlikleri minimum gerekliliklerin üzerinde bulunmaktadır ve tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygundur. (Şekil 7.8)

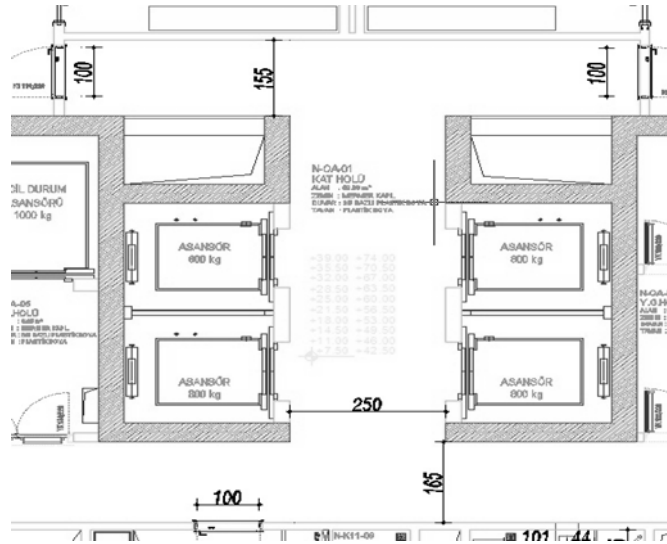
Şekil 7.9 Asansör analizi

Düşey sirkülasyona yardımcı olan 4 adet yolcu asansörü ayrıca 1 adet yük asansörü bulunmaktadır. Yolcu asansörlerinin kapıları 91.5 cm., asansör kabinleri iç ölçüleri 130x167cm.'dir. Yük asansörüne ulaşımı sağlayan kapı temiz iç ölçüsü 130 cm.' dir. Yük asansörü kapısının genişliği 102 cm. 'dir. Yük asansörü iç kabin ölçüsü 170 x214cm.'dir. Asansör kapısı ve asansör kabinlerinin ölçüleri minimum gerekliliklere uygundur. (Şekil 7.9)

Şekil 7.10 Avrupa Konutları TEM-2 Projesi Kat Planı

Kat hollerinde bulunan kat hollerinin genişlikleri 155x161 cm.'dir. Manevra alanlarında bulunan alanların ölçüleri 155x250 cm. ve 161x250 cm. olduğundan kat holleri koridorları tekerlekli sandalye kullanıcısının manevra yapabilmesi için minimum gerekliliklere **uygundur.**(Şekil 7.10,Şekil 7.11)

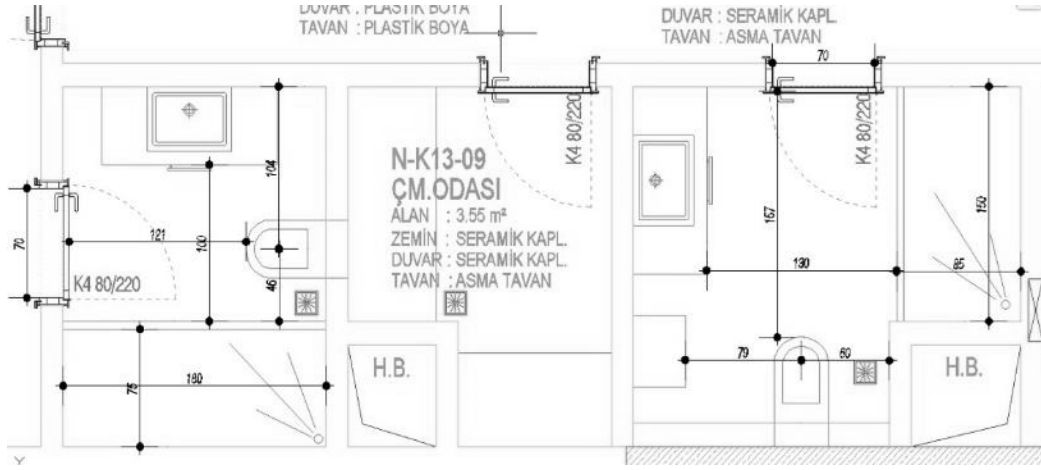
Şekil 7.11 Koridor analizi

Daire giriş kapıları ölçüleri, temiz kapı iç ölçüsü 100 cm. olduğundan minimum gerekliliklere **uygundur.** (Şekil 7.11)

Islak hacimlerde 3 daire tipinde bulunan hem genel banyo hem ebeveyn banyo kapıları 70 cm. ölçüsü ile minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.12)

Islak hacimlerin tefrişleri incelendiğinde; lavabo tezgahlarının altı kapalı olduğundan lavabo konumlanması minimum gerekliliklere **uygun değildir**.

Islak hacimlerde Tip-1 ebeveyn banyosu incelendiğinde; klozet duvardan uzaklığı ve klozet yanında bırakılan 104 cm.'lik ölçü minimum gerekliliklere **uygundur**. Duş ebatlarında 75x180 cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Manevra alanı olarak bırakılan 100x120 cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.12)

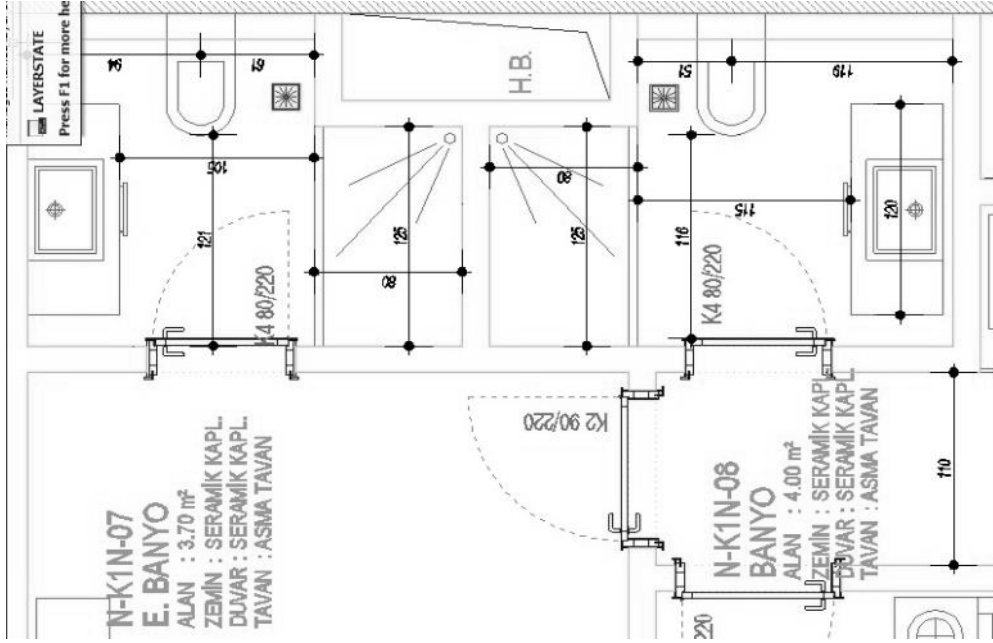

Şekil 7.12 Banyo analizi

Islak hacimlerde Tip-1 genel banyo incelendiğinde, klozet konumlanması yan alan açıklıkları bakımından minimum gerekliliklere **uygundur**. Duş alanına bakıldığında 85x150 cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Manevra alanı olarak bırakılan 130x160 cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**.

Islak hacimlerde Tip-2 genel banyo incelendiğinde; klozet konumlanması yan alan açıklıkları bakımından minimum gerekliliklere **uygundur**. Lavabo tezgahının biraz kaydırılması ile klozet yanında tekerlekli sandalye için bırakılması istenen boş alan sağlanabilir durumdadır. Duş ebatları 80x125 cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Manevra alanı olarak bırakılan boşluk 115x115cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.12)

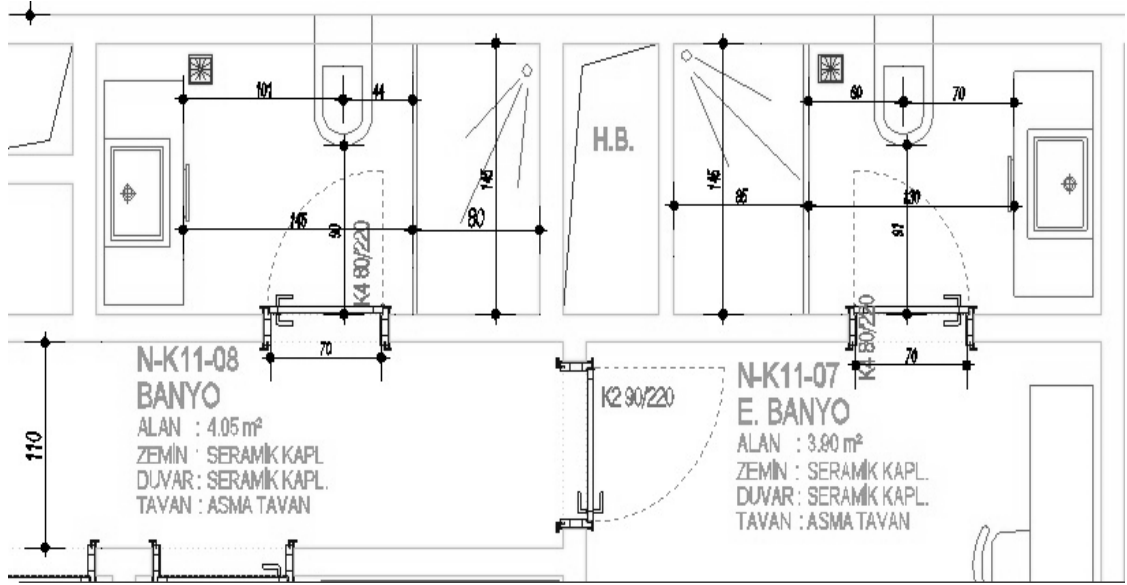
Islak hacimlerde Tip-2 ebeveyn banyosu incelendiğinde; klozet konumlanması yan alan açıklıkları bakımından minimum gerekliliklere **uygundur**. Tekerlekli sandalye için klozet yanında bırakılması gereken uygun boşluk bulunmamaktadır. Duş ebatları 80x125 cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Manevra alanı olarak bırakılan 120x105 cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.13)

Şekil 7.13 Banyo analizi

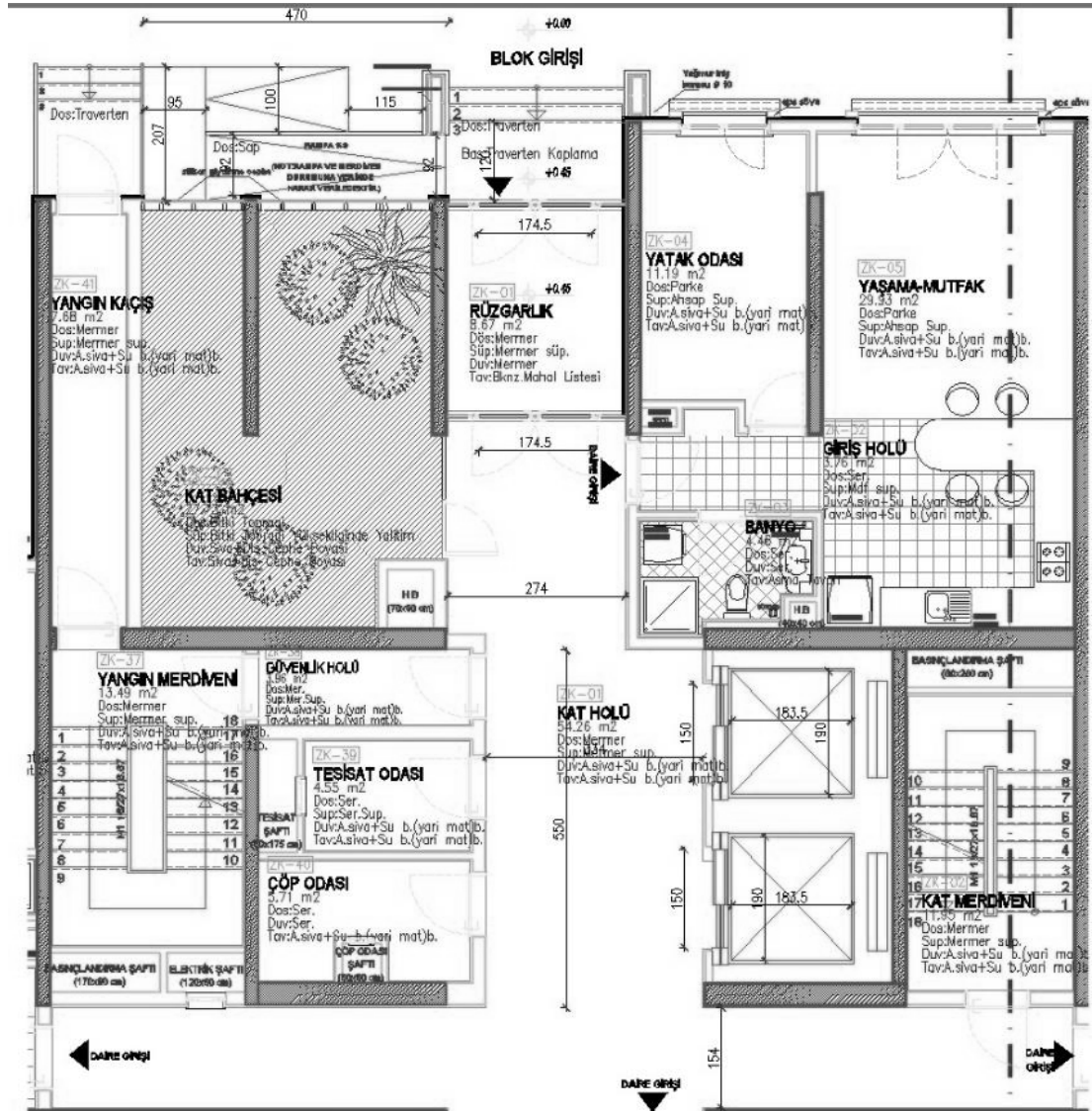
Islak hacimlerde Tip-3 genel banyo incelendiğinde; klozet konumlanması yan alan açıklıkları bakımından minimum gerekliliklere **uygundur**. Klozet yanında bulunan 101 cm.' lik boş alan minimum gerekliliklere **uygundur**. Duş ebatları 80x145 cm ölçüleri ile minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Manevra alanı olarak bırakılan 90 cmx145 cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.14)

Islak hacimlerde Tip-3 ebeveyn banyosu incelendiğinde; klozet konumlanması yan alan açıklıkları bakımından minimum gerekliliklere **uygundur**. Klozet yanında tekerlekli sandalye için uygun boşluk bırakılmamıştır. Duş ebatları 85x145 cm. ölçüleri ile minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Manevra alanı olarak bırakılan 90x130 cm. minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.14)

Şekil 7.14 Banyo analizi

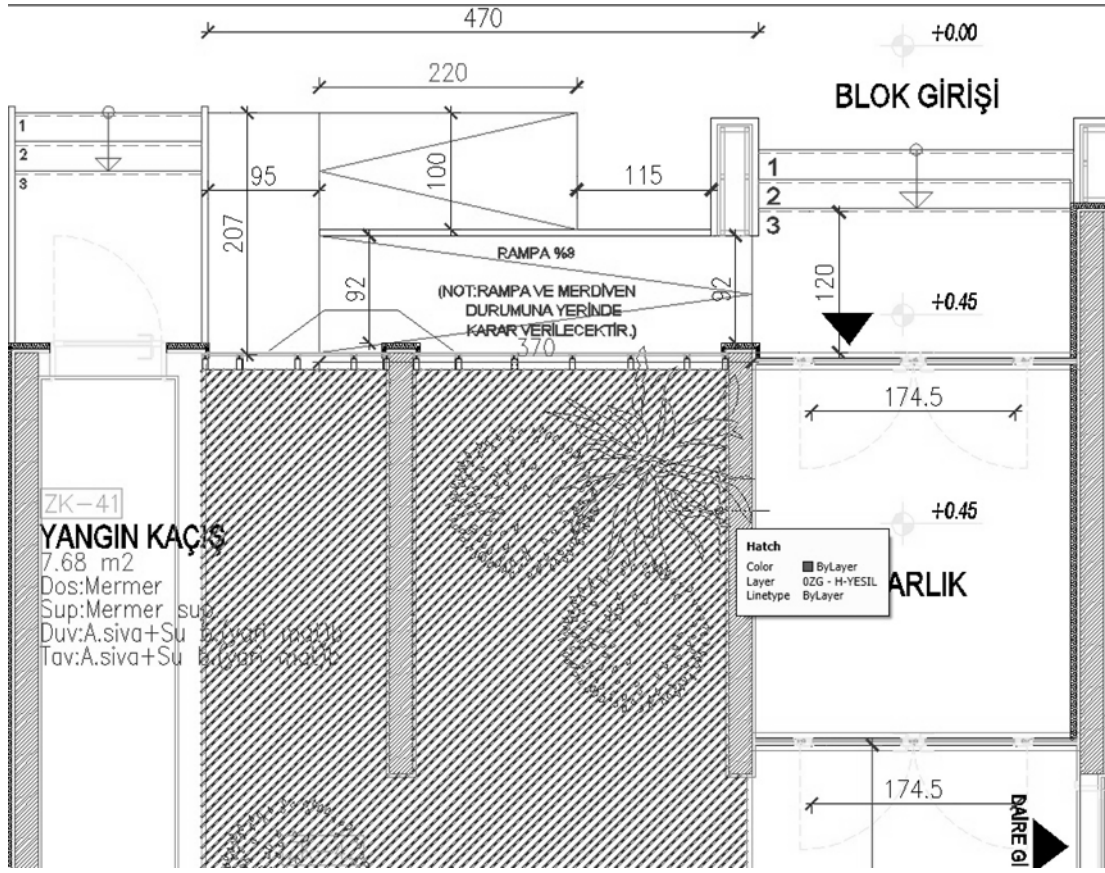
7.3.2 Hoşdere Konutları 1.Etap Projesi

Şekil 7.15 Hoşdere Konutları 1.Etap Projesi Zemin Kat Analiz Planı

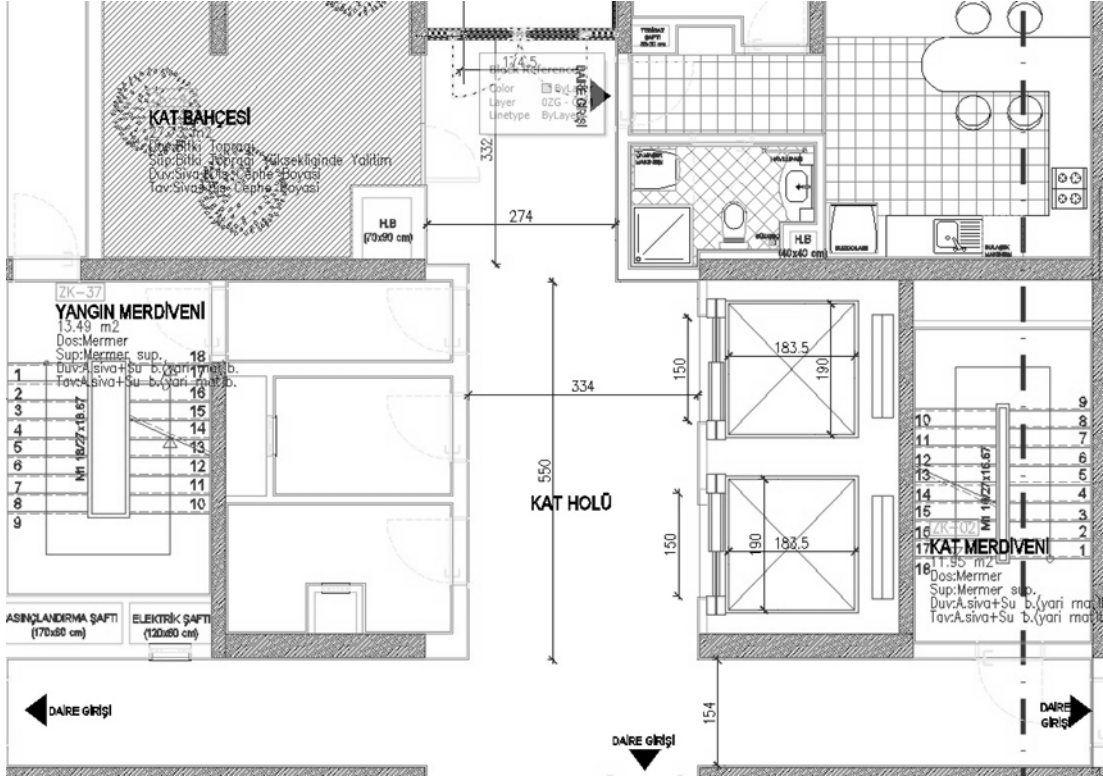
Giriş kısmında bulunan 45 cm.'lik kot farkı için rampa bulunması minimum gerekliliklere uygundur. Rampa eğimi %8 olup, minimum gerekliliklere **uygundur**. Rampanın özellikleri incelendiğinde, başlangıcında bulunan 115 cm.'lik alanı minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Rampa genişliği, başlangıçta 100 cm. ile **uygunluk** gözükmeyle birlikte, diğer kolda dış cephe kaplamasından dolayı 92 cm.'e düştüğünden minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Sahanlık için bırakılan alan 95x200 cm ölçüleriyle minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.15)

Girişte rüzgarlık bölümünde ve giriş holünde bulunan 174.5 cm.' lik çift kanatlı 2 adet kapı minimum gerekliliklere **uygundur.** (Şekil 7.16)

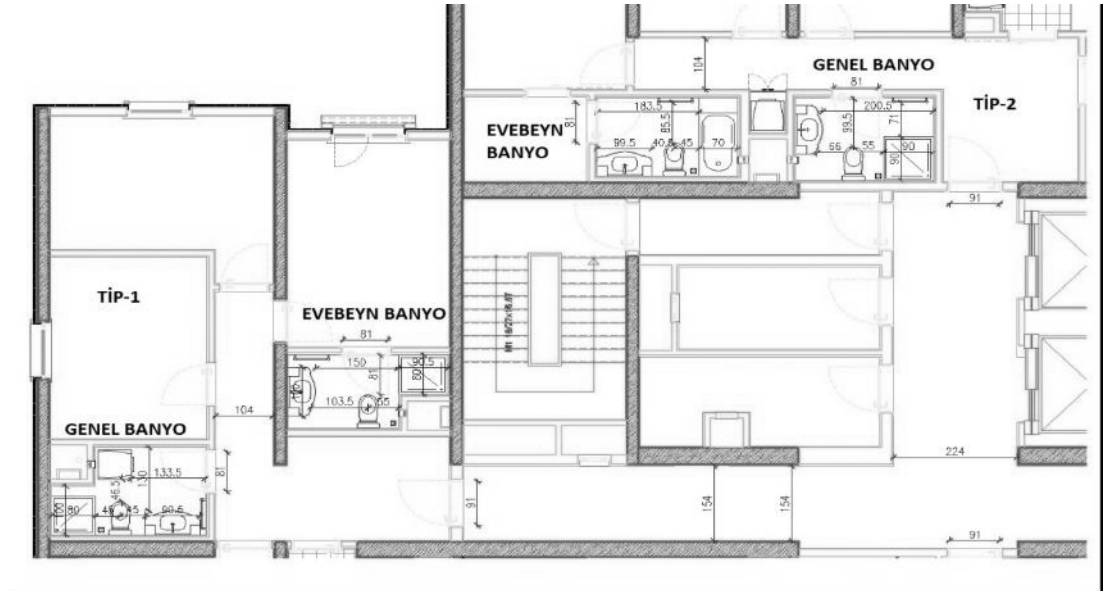
Şekil 7.16 Analiz

Giriş holü ebatları 275x330 cm ve asansör önü holü ebatları 335x550 cm olup minimum gerekliliklere **uygundur.** (Şekil 7.17)

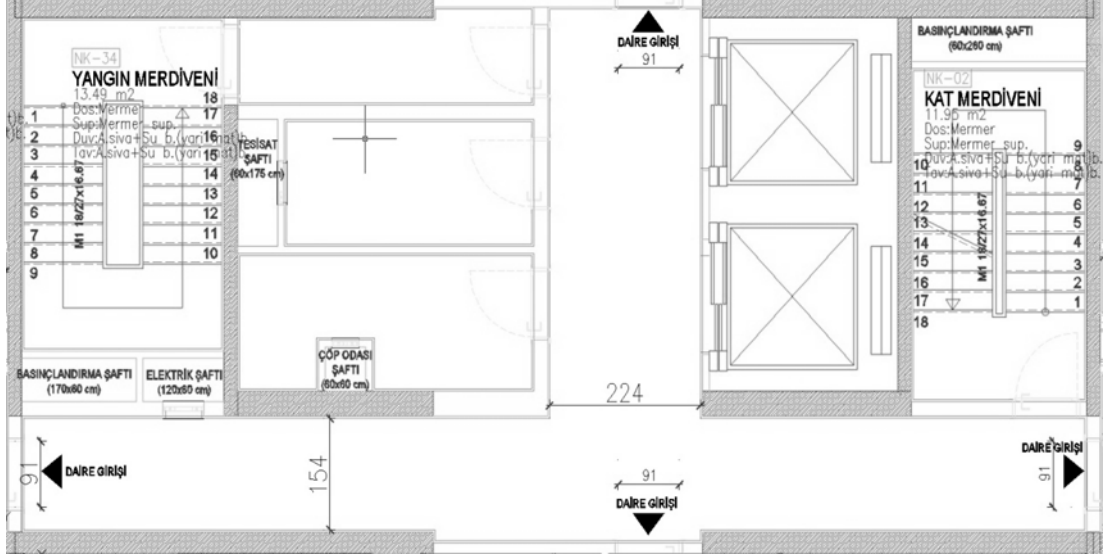
Şekil 7.17 Analiz

Düsey sirkülasyonun sağlanması için 2 adet asansör bulunmaktadır. Asansör kapıları ölçüleri 150 cm. olup, minimum gerekliliklere **uygundur**. Asansör kabin içi ölçüleri 183,5x190 cm olup minimum gerekliliklere **uygundur**. (Şekil 7.17)

Şekil 7.18 Hoşdere Konutları 1.Etap Projesi Kat Analiz Planı

Kat holü genişliği 154 cm. ölçüsüyle minimum gerekliliklere uygundur. Asansör önü koridor 154x224 cm ölçüsü manevra alanı için minimum gerekliliklere uygundur. (Şekil 7.19)

Şekil 7.19 Daire giriş kapıları analizi

Daire giriş kapıları temiz ölçüleri 91 cm. olup, minimum gereklilikleri sınırda sağlamakla birlikte **uygundur.** (Şekil 7.19)

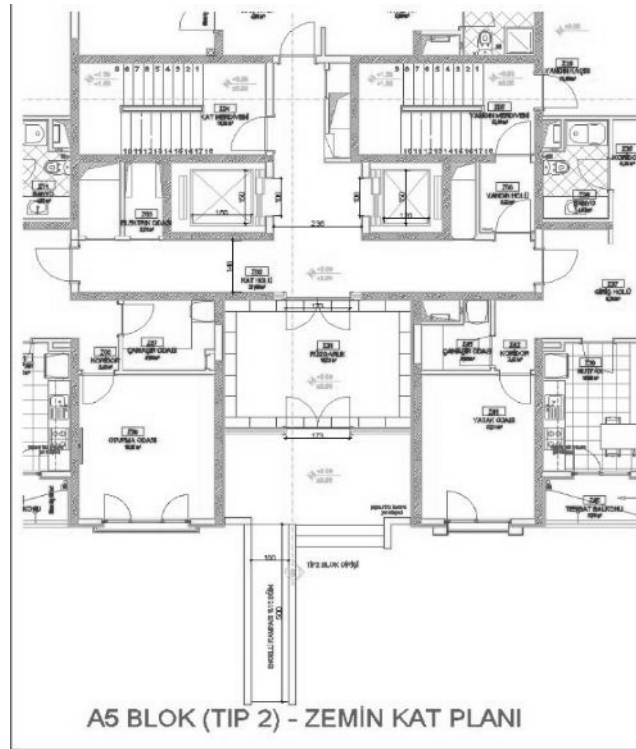
Islak hacimlerde iki daire tipinde de bulunan hem genel banyo hem ebeveyn banyo kapıları 81 cm. ölçüsüyle minimum gerekliliklere **uygun değildir.** Tip-2 ebeveyn banyosuna giyinme odasından geçilerek ulaşılabilmektedir. Giyinme odası kapısı 71 cm ile minimum gerekliliklere **uygun değildir.** (Şekil 7.20,Şekil 7.21)

80x90 cm. ölçüleri ile minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Manevra alanı olarak bırakılan 81x150 cm. minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.21)

Islak hacimlerde Tip-2 genel banyo incelendiğinde; klozet konumlanması yan alanlardan olan mesafe açısından 55x66 cm. ölçüleri ile tekerlekli sandalye kullanıma uygun olmakla birlikte, tekerlekli sandalyeyi bırakabilecek uygun alan bulunmamaktadır. Duş ölçüleri 90x90 cm. olup minimum gerekliliklere **uygundur**. Manevra alanı olarak bırakılan 100x110 cm. minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.20)

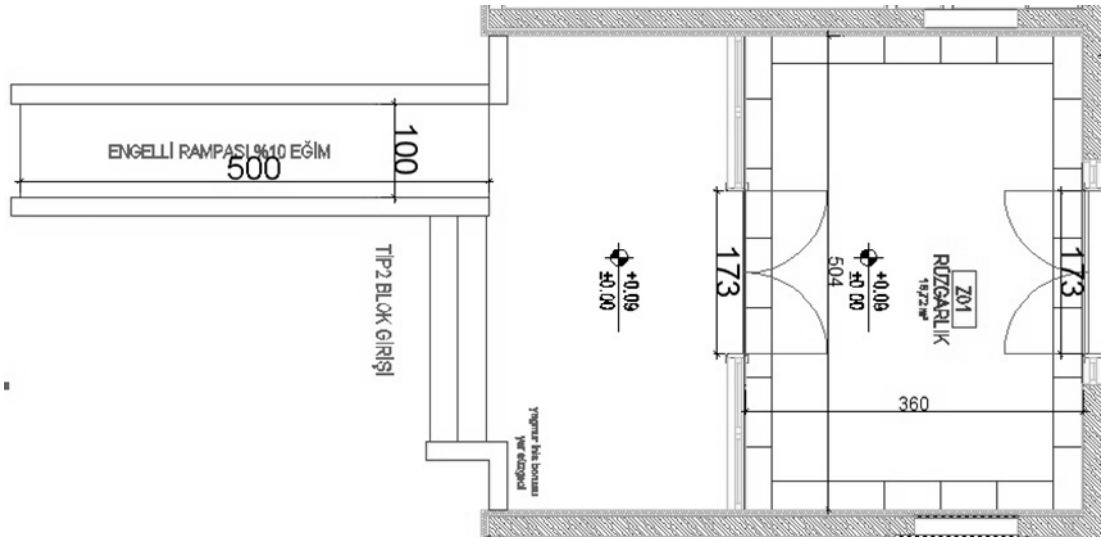
Islak hacimlerde Tip-2 ebeveyn banyosu incelendiğinde; klozet konumlanması yan alanlardaki boşluk ölçülerine 40x45 cm. olup, minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Küvet ölçüleri minimum gerekliliklere uygun bulunmamaktadır. Manevra alanı olarak bırakılan 86x183 cm. minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.20)

7.3.3 Körfez Kent Toplu Konut Projesi

Şekil 7.22 Körfez Kent Toplu Konut Zemin Kat Analiz Projesi (A5 blok)

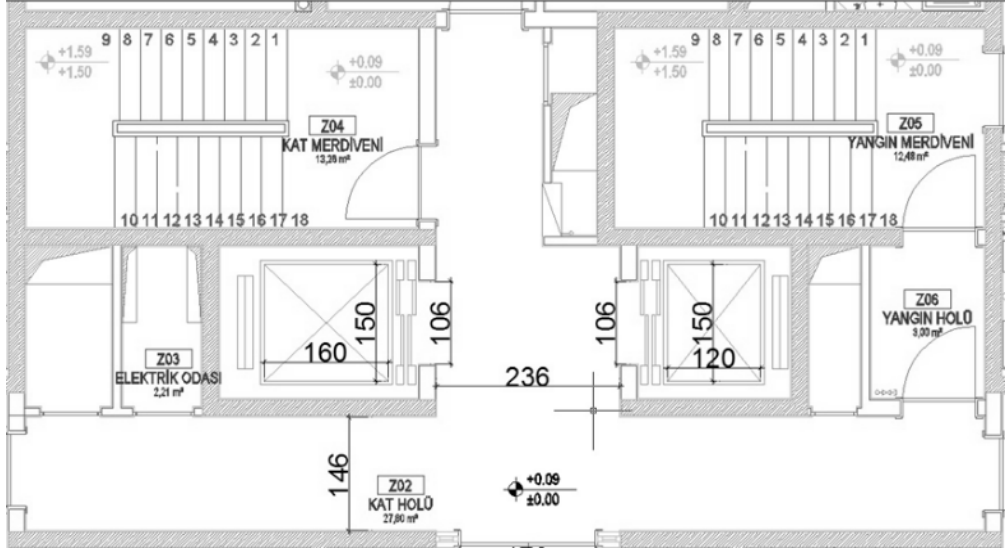
Bina girişinde rampa bulunması minimum gerekliliklere **uygundur**. Rampa özellikleri incelendiğinde, %10 eğim ile 50 cm.' lik kot farkını 500 cm.' lik bir rampa ile aşmamız alandaki kullanım konforunu sağlamadığından, minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Minimum gerekliliklere uygunluk sağlamak adına, bu alandaki 50 cm.' lik kot farkını aşabilmek için 800 cm. uzunluğunda ve %6 eğimde bir rampaya ihtiyaç vardır. Rampanın 100 cm.' lik genişliği düz rampa kullanımı için minimum gerekliliklere **uygundur**. Rampa yanında düşünülmüş olan trabzanlar ayrıca olumlu bir düzenlemedir.(Şekil 7.22)

Şekil 7.23 Apartman girişi analizi

Rüzgarlık bölümünde bulunan 2 adet, 175 m. ölçüsündeki çift kanatlı kapılar minimum gerekliliklere **uygundur**. 360x504 cm. olan rüzgarlık bölümü manevra alanı için minimum gerekliliklere **uygundur**. (Şekil 7.23)

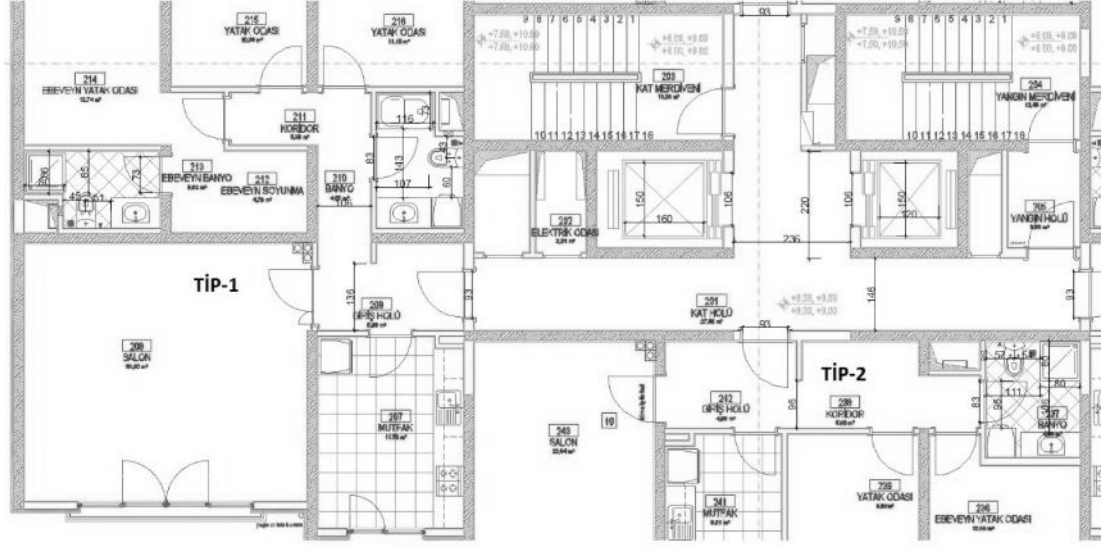
Giriş holü koridor ölçüsü 146 cm olup, minimum gerekliliklere **uygundur**. Asansör holü ve giriş holü manevra alanı ölçüleri 146x236 cm olup minimum gerekliliklere **uygundur**. (Şekil 7.24)

Şekil 7.24 Giriş holü analizi

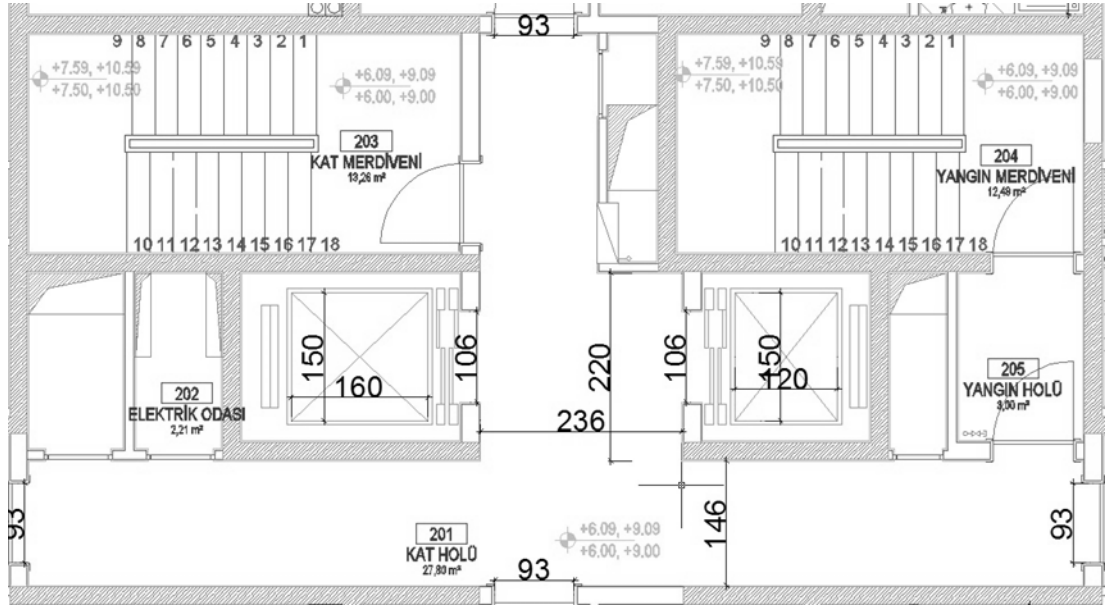
Düşey sirkülasyonu sağlamak için 2 adet asansör mevcut olup minimum gerekliliklere **uygundur.** (Şekil 7.24)

Asansör kapıları temiz genişlikleri 106 cm. olup minimum gerekliliklere **uygundur.** Asansör kabinleri ölçüleri bir asansörde 120x150 cm. iken, diğer asansörde 150x160 cm.'dir. 120x150 cm. ölçüsüne sahip olan asansör minimum gerekliliklere **uygun değildir.** Tekerlekli sandalye kullanıcısı yalnızca kabin içi ölçüleri 150x160 cm. olan asansörü kullanabileceklerdir. Asansör önü holü 220x236 cm ölçüleri manevra alanı için minimum gerekliliklere **uygundur.** (Şekil 7.23)

Şekil 7.25 Körfez Kent Toplu Konut Kat Analiz Projesi (A5 blok)

Kat holü ölçüleri incelendiğinde, 146 cm. ölçüsü minimum gerekliliklere uygundur. Asansör holü ile kat holü arasında manevra alanı ölçüsü 146x236 cm. olup minimum gerekliliklere **uygundur**. (Şekil 7.25)

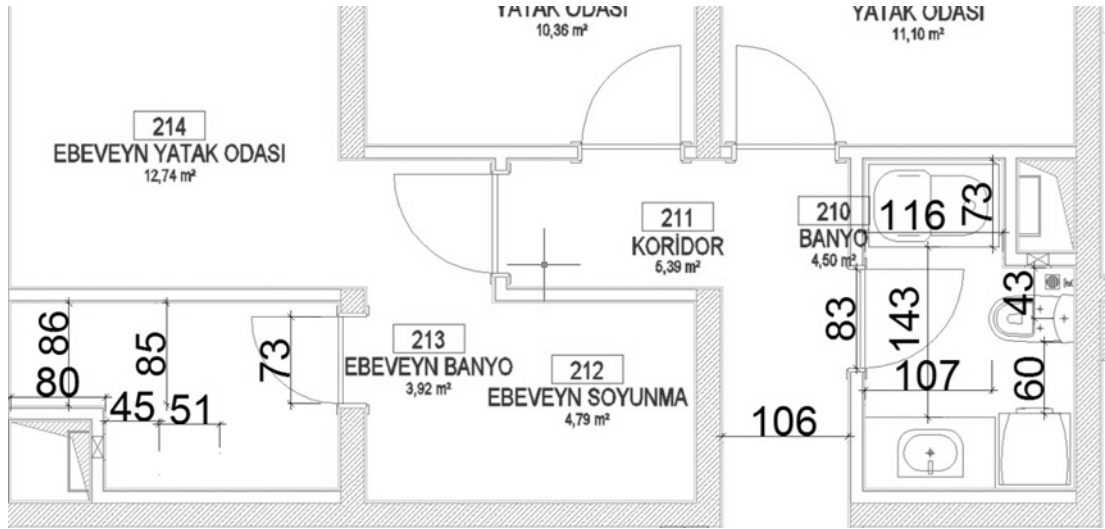

Şekil 7.26 Daire giriş analizi

Daire giriş kapıları temiz ölçüleri 93 cm. ile minimum gerekliliklere **uygundur**.

Islak hacimlerde Tip-1 genel banyo incelendiğinde; kapı temiz ölçüsü 83 cm. ile minimum gerekliliklere yakın olmakla birlikte **uygun değildir**. Klozet konumlanması

duvardan ve yan alanlardan olan uzaklıklar incelendiğinde, minimum gerekliliklere **uygundur**. Ancak, tekerlekli sandalye için kullanılabilir bir yan alan bulunmamaktadır. Duş ebatları 73x116 cm. olup, minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Manevra alanı olarak bırakılan 107x143 cm. ölçüleri minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.26)

Şekil 7.27 Banyo analizi

Islak hacimlerde Tip-1 ebeveyn banyosu incelendiğinde; kapı temiz ölçüsü 73 cm. olup, minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Klozet konumlanması duvardan ve yan alanlardan olan uzaklıklar incelendiğinde minimum gerekliliklere **uygundur**. Ancak, tekerlekli sandalye için kullanılabilir bir yan alan bulunmamaktadır. Duş alanı 80x85 cm. ölçüleriyle minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Lavabonun konumu, manevra alanı üzerinde bulunduğu için minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Manevra alanı ölçüleri, 85x193 cm. olup minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.27)

Şekil 7.28 Banyo analizi

Islak hacimlerde Tip-2 genel banyo incelendiğinde; kapı temiz ölçüsü 83 cm. olup, minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Klozet konumlanması duvarlardan ve yan alanlardan olan uzaklıklar incelendiğinde minimum gerekliliklere **uygundur**. Ancak, tekerlekli sandalye için kullanılabilir bir yan alan bulunmamaktadır. Duş ebatları 80x80 cm. olup minimum gerekliliklere **uygun değildir**. Lavabo konumlanması tezgâh altı doluluğu projeden anlaşılacakla birlikte ölçü olarak minimum gerekliliklere **uygundur**. Manevra alanı 96x111 cm. ölçüleriyle minimum gerekliliklere **uygun değildir**. (Şekil 7.28)

7.4 Bölüm Sonucu

Seçilen üç örnek proje detaylı olarak analiz edilmiştir. Genel olarak bakıldığında, TOKİ tarafından gerçekleştirilen bu projelerin yapı içi ve yapı dışı ulaşılabilirlik konusunda duyarlı olarak tasarlanmaya çalışıldığını söylemek mümkündür. Ancak, detaylı analizler yapıldığında özellikle ıslak hacimlerin her üç projede ulaşılabilirlik açısından en sorunlu alanlar olduğu görülmektedir. Ortak alan kullanımları analiz edildiğinde ise genel anlamda her üç projede minimum gerekliliklerin karşılandığı görülmektedir.

Örnek projelerin minimum gerekliliklere uygunluğu Tablo 4'de özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 4 Örnek projelerin minimum gerekliliklere uygunluğu

İncelenecek alanlar	1.proje	2.proje	3.proje
Rampa mevcudiyeti	-	Uygun	Uygun
Rampa eğimleri	-	Uygun	Uygun değil
Rampa genişliği	-	Uygun değil	Uygun
Rampa sahanlık genişliği	-	Uygun değil	-
Eşik mevcudiyeti	-	-	-
Eşik yüksekliği	-	-	-
Giriş kapısı ölçüsü	Uygun	Uygun	Uygun
Giriş kapısı çeşidi	Uygun	Uygun	Uygun
Giriş holü genişliği manevra alanı	Uygun	Uygun	Uygun
Asansör mevcudiyeti	Uygun	Uygun	Uygun
Asansör kapı ölçüleri	Uygun	Uygun	Uygun
Asansör kabin ölçüleri	Uygun	Uygun	Uygun değil
Kat hollerinin genişliği	Uygun	Uygun değil	Uygun
Islak hacim kapı ölçüleri	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Islak hacimlerde manevra alanı	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Islak hacimlerin tefrişi	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil

8 SONUÇ

Bu çalışma, özürlü bireylerin Türkiye’de mevcut sistem içinde sahip oldukları yasal hakların incelenerek, yapı içinde özürlü bireylerin ulaşılabilirliğine olanak sağlayan düzenlemelerin ortaya konmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla, TS9111 standartlarının incelenmesiyle yapı içinde özürlü bireylerin fiziksel ulaşılabilirliğine imkân sağlayan minimum gereklilikler belirlenmiş ve bu gereklilikler seçilen örnek projeler üzerinden analiz edilmiştir. Bu araştırma kapsamında tekerlekli sandalye kullanıcısı olan özürlü bireylerin yapı içi ulaşılabilirliği ele alınmış ve örnek proje analizleri tekerlekli sandalye kullanıcısının gerekliliklerinin kontrol edilmesi üzerinden yapılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesiyle seçilen örnek projelerin ulaşılabilirliği belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları ulaşılabilir tasarımın her türlü insanlık durumlarına cevap verecek şekilde geliştirilen optimum çözümleri hedeflemesinin gerektiğini göstermektedir.

Günümüzde özürlü bireyler sahip oldukları temel hakların daha fazla bilincindedir ve güncel yaşama aktif olarak katılmak konusunda daha isteklidir. Ancak, özürlü bireyler özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde mevcut sistem içindeki yasal düzenlemelerin yetersiz kalmasından veya yeterince uygulanamamasından dolayı halen sıkıntılar yaşamaktadır. Kendini topluma kabul ettirmekle uğraşan özürlü birey, bir yandan da yapılı çevre içinde kendine yer edinme savaşı vermek zorunda bırakılmaktadır. Oysaki yapılı çevrenin insanların her türlü hallerine göre düşünülmesi ve tasarlanması özürlü bireylerin toplumla bütünleşmesine ortam hazırlayabileceği gibi, toplumda eşitlik görüşünün gelişmesine katkıda bulunacaktır. Yapılı çevreleri tasarlayan mimarlara bu bağlamda büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir. Mimar adaylarının örgün eğitim sürecinde bu konuda bilgilendirilmesi, üstlendikleri sorumluluğun önemini anlamalarına yardımcı olacaktır. Mimarların tasarladığı yapılı çevrenin her türlü bireyin ulaşılabilirliğine açık olması gerekmektedir.

9 KAYNAKÇA

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu(United Nations-UN), *Uluslararası Özürlü Hakları Sözleşmesi (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)*, Madde 2, TBMM Arşivi, 2006.

Universal Design, Gold, S. ,Architectural Press,Butterworth-Heinmann Linacre House, Jordan Hill, Oxford OX2 8DP, 2000i.

ADA(Americans With Disabilities Act (Özürlü Amerikalılar Yasası), Standards for Accesible Design Depatment of Justice ,(http://www.ada.gov), 2010.

Ali, H. M., Dom, M. M., Sahrüm, M. S. (2012). Self-Sufficient Community through the Concepts of Collective Living and Universal Housing. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 68, 615-627.

Hussein, H., Yaacob, N. M. (2012). Development of Accessible Design in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 68, 121-133.

Kadir, S. A., Jamaludin, M. (2012). Users' Satisfaction and Perception on Accessibility of Public Buildings in Putrajaya: Access Audit Study: *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 50, 429-441.

Kadir, S. A., Jamaludin, M. (2013). Universal Design as a Significant Component for Sustainable Life and Social Development. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 85, 179-190.

Takim, R., Harris, M., Nawawi, A. H. (2013). Building Information Modeling (BIM): A New Paradigm for Quality of Life within Architectural, Engineering and Construction (AEC) Industry. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 101, 23-32.

Türkyılmaz, E. (2013). “ A Proposal for Energy Efficient Design: an IFC based Design Decision System and its Application “ , 8th. International Conference on Urban Regeneration and Sustainability-Sustainable City 2013, 3-5 December 2013, Putrajaya, Malaysia, Proceedings book, 663-671.

Vanlande, R., Nicolle, C., Cruz, C. (2008). IFC and building lifecycle management. *Automation in Construction*, 18, 70-78.

T.C.Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, *Ulaşabilirlik Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı*, Ankara, (2010-2011).

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, *Yerel Yönetimler İçin Ulaşabilirlik Temel bilgiler Teknik El Kitabı*, Ankara , 2010.

Dünya Engelliler Vakfı (World Disability Foundation), Dünya Engelliler Birliği (World Disability Union), *Erişilebilir Şehir Yönetmeliği (Taslak) Proje*, İstanbul, 2011.

Ergenoğlu, Aslı. *Mimarlıkta Kapsayıcılık:Herkes İçin Tasarım*, Yıldız Teknik Üniversitesi,2013.

Sürmen, Şükrü. *SN 521 500 Normlarıyla Ulaşabilirlik Kılavuzu Özürlü Kişilere Uyarlanmış Yapı*, 2001.

Sürmen, Şükrü. *Tekerlekli Koltuktaki İnsanların Hayatından Tablolar ve Bir Mimarlık Kılavuzu*, 1988.

Design Manual Accesible , DIN 1989.

Kuzey Kıbrıs'ta Engelli Kişilerin Hakları, Kıbrıs, 2012.

T.C.Anayasası 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, (<http://www.ozida.gov.tr>), (ulaşım tarihi:15.12.2012)

T.C.Anayasası 6462 sayılı Kanun ve Kanun hükmünde Kararnemelerde Yer Alan engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Daire Kanun (<http://www.resmigazete.gov.tr>), (ulaşım tarihi:03.05.2014).

Yerel Yönetimler İçin Özürlülere Yönelik Fiziki ve Mimari Düzenleme Kılavuzu, (<http://www.eyh.gov.tr>), (ulaşım tarihi:24.10.2014).

Engellilere İlgili Türk Standartları Enstitüsünce Hazırlanan ve Kabul Edilen Standartlar, (<http://www.esisilebiliristanbul.org>), (ulaşım tarihi:23.12.2014)

Koca ,C. *Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu*, Dünya Engelliler Vakfı, İstanbul, 2010.

TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere.(Kasım ,2011)

TS 12576 Şehir İçi Yollar - Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan

ÖZİDA (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı), Herkes İçin Ulaşılabilirliğin İyileştirilmesi Örnek Uygulama Rehberi, aslından çeviri, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, yayın no: 48, Ankara, 2008.

Güngör, Can. *Alışveriş Merkezlerinin Engelliler İçin Erişebilirlik Standartları Kapsamında İrdelenmesi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2007.

EKLER

EK 1 Ulaşılabilirlik Eylem Planı

EKSEN A- MEVZUAT DÜZENLEMELERİ					
Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
A.1. Mevcut mevzuata dair aksaklıkların ve eksikliklerin tespiti ve giderilmesi	A.1.1. Mevzuatı uygulayan yerel yönetimler başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları ile mevzuattan kaynaklanan sorunlar tespit edilecektir.	Özürülür İdaresi Başkanlığı (ÖZİ)	İcracı Bakanlıklar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK), Belediyeler Birliği, İlgili Meslek Odaları, Özürülere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşları (STK),	1 yıl	Kurum ve kuruluşların, ulaşılabilir yapıları çevrenin oluşturulması için planlama, tasarım, uygulama ve denetleme konusunda görev ve sorumluluk alanlarını tanımlayan mevcut mevzuatının, günümüz gereksinimlerine yanıt verip vermediği değerlendirilecek, gerekli görülen hususlarda ilgili kurum ve kuruluşlarca yeniden düzenleme yapılacaktır.
	A.1.2 Mevzuatta teşvik ve müeyyide konusunda ihtiyaç duyulan hususlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	ÖZİ	Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Diğer İcracı Bakanlıklar, DPT, Belediyeler Birliği, STK	1 yıl	Ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesinden sorumlu kurum ve kuruluşlara yönelik teşvik sağlanması ve müeyyide uygulanması için gerekli görülen hususlarda düzenlemeler yapılacaktır.

¹⁾ İcracı Bakanlıklar: Adalet Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köylüleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
A.2. Standartların revizyonu	A.2.1. TS 9111 ve TS 12576 standartlarının revize edilerek mecburi standart tebliği haline getirilecektir.	ÖZİ	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı (TSE), Üniversiteler	1 yıl	Ulaşılabilirlik uygulamaları için gerekli ilkeleri belirleyen standartlar, güncel gereksinimlere yanıt verip vermediği yeniden düzenlenecek ve zorunlu olarak uygulanması için mecburi standart tebliği haline getirilecektir.

EKSEN B- TOPLUMSAL BİLİNÇLENDİRME

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
B.1. Özürülü bireyler ve ailelerin ulaşılabilirlik konusundaki haklarıyla ilgili bilgilendirilmesi ve toplumun sosyal ve kültürel engeller konusunda bilinçlendirilmesi	B.1.1. Panel, söyleşi, broşür, basılı-görsel yayın yoluyla (ilan ve reklam panoları, televizyon programları, kısa eğitici filmler vb.), toplantılar, seminerler ve kampanya ile bilgilendirme yapılacaktır.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü (TRT), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Diyanet İşleri Başkanlığı, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Belediyeler Birliği, STK	Sürekli	Ulaşılabilirliğin sağlanmasında kullanıcılardan talep gelmesi, görev ve sorumluluğu olan kurum ve kuruluşlara yükümlülüklerini hatırlatarak, çalışmalarını hızlandırmalarını sağlayacaktır. Kullanıcıların bu taleplerde bulunması için sahip oldukları haklar konusunda bilinçlenmeleri sağlanacaktır.

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
B.2. Teknik elemanların ulaşılabilirlik konusunda bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi	B.2.1. Üniversitelerin ilgili teknik elemanların yetiştirildiği fakültelerinde “özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan diğer gruplar için ulaşılabilirlik” konusunun müfredatta yer alması sağlanacaktır.	Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK)	ÖZİ	1 yıl	Teknik elemanların yapılı çevrenin oluşturulmasında görev yaparken özürsüzlük ve ulaşılabilirlik konusunda bilgiye sahip olmaları için, mesleki eğitim aldıkları dönemde bu konuda eğitim almaları sağlanacaktır.
	B.2.2. İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığı başta olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların teknik personeline yönelik eğitim programları düzenlenecektir.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, YÖK	Sürekli	Özellikle ülke genelinde teşkilatlanmış olan kamu kurumlarında ve konuya ilişkin çalışma yapan diğer kurumlarda görevli teknik personel, yürüttükleri çalışmalarda gerekli ilkeleri göz önünde bulundurmaları için ulaşılabilirlikle ilgili bilgilendirilecek ve konuya ilişkin bilinç düzeyi artırılabilecektir.

Teknik elemanlar, yapılı çevreye ilişkin planlama, projelendirme, uygulama, ruhsatlandırma ve denetleme alanlarında görev yapan şehir plancısı, mimar, peyzaj mimarı, iç mimar, mühendis, tekniker ve teknisyen.

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	B.2.3. “Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı” ilgili TSE standartlarına göre revize edilecektir.	ÖZİ	-	Sürekli	Yerel yönetimlerin faydalanması amacıyla hazırlanan ve dağıtımı yapılmış olan Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı, ulaşılabilirlik konusundaki standartlara göre geliştirilerek yeniden yayımlanacak ve tüm kamu kurumlarına gönderilecektir.
	B.2.4. Kamu kurum ve kuruluşları, teknik meslek odaları ve özürsüzlere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ulaşılabilirlik konusunda farkındalığı artırılabilecektir.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, TRT, RTÜK, Diyanet İşleri Başkanlığı, Belediyeler Birliği, İlgili Meslek Odaları, STK	Sürekli	Ulaşılabilirlik ve ulaşılabilir düzenlemelerin hayata geçirilmesi sürecinde yapılacaklara ilişkin, konunun farklı taraflarıyla görüş alış-verişinde bulunularak, yaşanan sorunların paylaşılması ve bu sorunlara dair çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla panel, toplantı ve çalıştayla düzenlenecektir.

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	B.2.5. Belediyelerin ve il özel idarelerinin teknik personeline yönelik meslek içi eğitimlerde "özürlüler için ulaşılabilirlik" konusuna da yer verilecektir.	Belediyeler Birliği, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Belediyeler, İl Özel İdareleri	Sürekli	Belediyeler Birliği tarafından belediyede görev yapan, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından da il özel idarelerinde görev yapan teknik personele "özürlüler için ulaşılabilirlik" konusunda eğitim verilecektir.

EKSEN C- UYGULAMA

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
C.1. Uygulamaya yönelik finansal kaynakların tespiti	C.1.1. Uygulamaya yönelik olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin finansman ihtiyaçları ve bunların giderilmesine yönelik kaynaklar tespit edilecektir.	İçişleri Bakanlığı, Kamu Kurum ve Kuruluşları	Sayıştay, Maliye Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, ÖZİ, İller Bankası, Belediyeler Birliği	6 ay	Kamu kurum ve kuruluşları ile belediyelerin verdikleri hizmetler yoluyla ulaşılabilirlik uygulamalarını gerçekleştirebilmeleri için finansman ihtiyaçları ve uluslararası fonlar da dahil olmak üzere bu alanda faydalanabilecekleri finansal kaynaklar tespit edilecektir.

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
C.2. Ulaşılabilir uygulamaların teknik açıdan niteliğinin geliştirilmesi	C.2.1. Yurt dışındaki örnek uygulamalar da dikkate alınarak yeni modeller geliştirilecektir.	ÖZİ	Ulaştırma Bakanlığı, YÖK, ABGS, Ulusal Ajans, Belediyeler Birliği	1 yıl	Yurt dışında ulaşılabilirlik alanında gelişme kaydetmiş ülkelerin, Türkiye için örnek oluşturabilecek planlama ve projelendirme çalışmaları, uygulamaları, kullandıkları yöntemler ve araçlar değerlendirilerek ulaşılabilirlik konusunda modeller oluşturulacaktır.
	C.2.2. Mevcut yapı çevre ve hizmetlerin ulaşılabilirlik düzeyi belirlenecektir.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler Birliği, Üniversiteler	6 ay	Mevcut yapı çevrenin ve burada sunulan hizmetlerin ulaşılabilir hale getirilmesi için öncelikle var olan engellerin tespit edilmesi, daha sonra gerekli iyileştirme çalışmalarının planlanması gerekmektedir. Teknik bir ekip tarafından hazırlanacak bir "tespit formu" kullanılarak kamu kurum ve kuruluşlarının mevcut yapı çevre ve hizmetlerinde ulaşılabilirlik düzeyi ülke genelinde standart biçimde belirlenecektir.

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	C.2.3. Konut projelerinde ulaşılabilirlik sağlanacaktır.	Özi	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), Belediyeler Birliği, İlgili Meslek Odaları	Sürekli	Teknik bir ekip kurularak, konut alanlarının ve konut binalarının projelendirilmesi ve mevcutlarda sonradan yapılacak ulaşılabilirlik düzenlemelerinin nasıl yapılacağı hususunda yöntemler tespit edilecek ve hayata geçirilecektir.
	C.2.4. Kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan ve desteklenen planlama, projelendirme, ruhsatlandırma ve denetleme çalışmalarında ulaşılabilirlik ilkelerinin uygulanması için yöntem geliştirilecektir.	Özi	İcra Bakanlıklar, DPT, TOKİ, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, SHÇEK	Sürekli	Ulaşılabilirlik ilkelerinin uygulanması gereken planlama, projelendirme, ruhsatlandırma ve denetleme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlardan oluşan bir komisyon kurularak, bu ilkelerin uygulanması için yöntem(ler) geliştirilecek ve uygulamaya konulacaktır. Bu konuda tespit edilecek yöntemlerin uygulanmasıyla kurum/kuruluşların ulaşılabilirlik önlemlerini almaları sağlanacaktır.

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	C.2.5. Ulaşılabilirliğin sağlanmasında hangi malzemelere ihtiyaç duyulduğu tespit edilecek ve bu malzemeler temin edilecektir.	Özi, Belediyeler Birliği	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı	Sürekli	Ülkemiz için yeni bir konu olan ulaşılabilirliğin sağlanmasında gerekli olan; hissedilebilir yer kaplama malzemeleri, konut donatıları, toplu taşıma donatıları gibi malzemelerin, yerel koşullara uygun biçimde temin edilmesi sağlanacaktır.
C.3. Ulaşılabilir uygulamaların sayısının artırılması	C.3.1. Örnek Engelsiz Kent Projeleri tamamlanacaktır.	Özi	Konya Büyükşehir Belediyesi, Keçiören Belediyesi, Karaman Belediyesi, Hendek Belediyesi	1 yıl	Ülke genelinde ulaşılabilir düzenlemelerin hayata geçirilmesinin hızlandırılması için örnek uygulamalar tamamlanacaktır.
	C.3.2. 2010 yılı için bütçelerinde yeterli ödenek bulunmayan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sorumlu olduğu ya da kendilerine ait binaların, toplu taşıma veya ulaşım sistemlerinin ve açık alan düzenlemelerinin özrümlerinin ulaşılabilirliğine uygun hale getirilmesi amacıyla, 2011 yılı içinde gerekli çalışmaları yapmalarını sağlayacak ödenek ihtiyacını göz önünde bulundurarak, 2011 yılı bütçe hazırlıklarını yapacaktır.	Kamu kurum ve kuruluşları	Başbakanlık, Maliye Bakanlığı, DPT, Özi	1 yıl	2010 yılı bütçeleri ulaşılabilir çalışmaların yapılması için uygun olmayan kamu kurum ve kuruluşları, bu çalışmalarını yapmaya yönelik gerekli bütçe ihtiyaçlarını belirleyerek 2011 yılı bütçe tekliflerini bu ihtiyaçları da dikkate alarak yapacaklardır.

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
C.4. Bilgiye erişilebilirliğin artırılması	C.4.1. Özürlülerin internet dahil bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişimi artırılacaktır.	ÖZİ	Milli Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DPT, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, TSE, RTÜK, TRT, TÜBİTAK, Belediyeler, Türkiye Belediyeler Birliği, Türkiye Bilişim Derneği	Sürekli	Haber ve bilgi verme amacı başta olmak üzere, eğitmek ve eğlendirmek gibi amaçlar taşıyan kitle iletişim araçları erişilebilirlik kurallarına uygun hale getirilecektir. Kamu kurum ve kuruluşlarının internet sayfalarının özürlüler için ulaşılabilir hale getirilmesi, bu kurum/kuruluşların internet sitelerinin uzman kurum ve kuruluş temsilcileri tarafından denetlenmesi yoluyla sağlanacaktır. Kamuya açık alanlarda (kamu ve özel kurumlar, alışveriş merkezleri, sinema, tiyatro vb.) özürlülere yönelik bilgilendirme hizmetlerinin standartlara uygunluğu sağlanacaktır. Özürlülere yönelik elektronik kütüphaneler oluşturulacak ve özürlü bireylerin bu kütüphanelere erişimleri sağlanacaktır.

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	C.4.2. Bilgi hizmetlerinin erişilebilirliği ile ilgili toplumsal farkındalık artırılacaktır.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, DPT, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, RTÜK, TSE, TRT, TÜBİTAK	Sürekli	Çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından sağlanan bilgi hizmetlerinin, erişilebilirlik standartlarına uygun olarak sunulması için toplumsal bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır. İnternet hizmeti sunan çeşitli kamu kurum ve kuruluşları internet erişilebilirliği standartları konusunda bilgilendirilecektir.

